

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra anglistiky a amerikanistiky

**Nominální tendence v angličtině a jejich české ekvivalenty
ve vybraných funkčních stylech**

**s přihlédnutím k administrativním dokumentům EU
z databáze EUR-Lex**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Eva Nováková

Studijní obor: Anglická a francouzská filologie
Vedoucí práce: Doc. PhDr. Václav Řeřicha, CSc.

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla úplný seznam citované a použité literatury.“

V Olomouci dne 21. srpna 2012

.....

Děkuji Doc. PhDr. Václavu Řeřichovi, CSc., coby vedoucímu této kvalifikační práce za inspiraci při výběru tématu, za čas, který věnoval konzultacím a podnětným rozhovorům jakožto i za postřehy a komentáře, kterými vznikající text doprovázel.

Poděkování rovněž patří Mgr. Jitce Zehnalové, Dr., za konzultace nad translatologickou problematikou a za kritické zhodnocení a připomínky, které mi k textu práce poskytla.

ZKRATKY A ZNAČKY

?	jev sporný z hlediska stylu nebo srozumitelnosti
*	negramatický nebo sémanticky nepřijatelný jev
A	Adjective = přídavné jméno
AJ	anglický jazyk
AP	Adjective phrase = adjektivní fráze
cl	clause = věta (jako součást souvětí)
ČJ	český jazyk
Det	Determiner = determinátor
EU	Evropská unie
<i>ibid.</i>	ibidem = tamtéž
NP	nominal phrase = nominální/jmenná fráze
O	Object = předmět, povinné doplnění slovesa
of-P	of-phrase = předložková fráze uvozená předložkou <i>of</i>
PP	Prepositional phrase = předložková fráze
Q	Quantifier = kvantifikátor
S	Subject = podmět
V	Verb = sloveso/přísudek
XP	X phrase = jakýkoli typ fráze

OBSAH

0 ÚVOD.....	7
1 NOMINÁLNÍ ANGLIČTINA VERSUS VERBÁLNÍ ČEŠTINA.....	12
1.1 Nominálnost na pozadí jazykové typologie.....	13
1.2 Od syntézy k analýze a zpět.....	15
1.3 Nominálnost jako prostředek úsporného vyjadřování.....	16
2 NOMINÁLNÍ FRÁZE A CHARAKTERISTIKA JEJÍCH KOMPONENTŮ.....	20
2.1 Komplexní struktura nominální fráze.....	20
2.2 Konstituenty jmenné fráze.....	21
2.3 Premodifikace.....	29
2.3.1 Premodifikace adjektivy.....	29
2.3.2 Premodifikace substantivy.....	31
2.3.3 Saxon Genitive.....	34
2.3.4 Pořadí členů v premodifikaci.....	35
2.4 Postmodifikace.....	37
2.4.1 Adjektiva v postmodifikaci.....	38
2.4.2 Předložky v postmodifikaci a of-phrase.....	40
2.5 -Ing forms & Participles aneb neurčité slovesné tvary jako prostředky jmenného vyjadřování.....	43
2.5.1 Gerundium.....	44
2.5.2 Participle (participium).....	48
2.5.2.1 -Ing participles v roli modifikátoru.....	49
2.5.2.2 Ed-participles v roli modifikátoru.....	51
2.5.3 Participles a poznámka o větné kondenzaci.....	54
2.6 Komplexní složeniny v premodifikaci.....	56
2.7 Verbonominální vyjadřování typu V + N a multiverbizace.....	60
3 ADMINISTRATIVNÍ TEXTY VE FUNKČNÍ STYLISTICE A PŘEKLADU.....	63
3.1 Anglosaské a české pojetí administrativního stylu.....	63
3.2 Jazykové rysy administrativního stylu a jejich vztah k uživatelům.....	64
3.2.1 Nominálnost	67
3.3 Administrativní styl v mezinárodním měřítku: eurostylistika.....	70
3.3.1 Překládání v evropské administrativě – po stopách „originálů“ a „překladů“ ..	72
4 NOMINÁLNÍ RYSY ANGLIČTINY NA POZADÍ ADMINISTRATIVNÍCH TEXTŮ.....	76
4.1 Anglická jmenná premodifikace a její české ekvivalenty.....	77
4.1.1 Anglická substantivní premodifikace a česká adjektiva	78
4.1.2 Anglická premodifikace a česká postmodifikace.....	82
4.1.3 Anglická premodifikace – shrnutí.....	88

4.2 Postponované členy v anglické jmenné frázi a úskalí české podmodifikace.....	89
4.2.1 Nominální postmodifikace a její slovesné protějšky	90
4.2.2 Předložky a pády v postmodifikaci.....	91
4.2.3 Česká nominálnost v (ne)souladu s jazykovou typologií.....	98
4.2.4 Anglická postmodifikace – shrnutí.....	101
4.3 -Ing forms a -Ed participles v administrativním stylu	102
4.3.1 České jmenné protějšky anglických verbonominálních tvarů.....	102
4.3.1.1 Substantiva a adjektiva.....	102
4.3.1.2 České jmenné prostředky větné kondenzace.....	107
4.3.2 Infinitiv a verbalizace.....	109
4.3.3 Sémantické oslabení anglických participles.....	112
4.3.4 -Ing forms a -Ed participles - shrnutí.....	113
5 ZÁVĚR.....	114
6 ENGLISH RÉSUMÉ.....	118
7 SEZNAM POUŽITÝCH A CITOVANÝCH ZDROJŮ.....	122
7.1 Seznam primární zdrojů.....	126

0 ÚVOD

Jedna ze základních translatických pouček, podle níž je pro překladatele nezbytná dobrá znalost výchozího i cílového jazyka, prostupuje napříč dějinami překladu a setkáme se s ní v rámci takřka všech překladatelských teorií a přístupů (v prostředí československé translatické můžeme zmínit např. bibli českých překladatelů z pera Jiřího Levého, *Umění překladu*). V průběhu překladatelského procesu musí překladatel dbát nejen na to, aby adekvátně zprostředkoval sémantický obsah dané informace, ale zároveň aby výsledný produkt odpovídal jazykovým zvyklostem cílového jazyka, tj. respektoval jeho formální náležitosti na úrovni jednotlivých lingvistických plánů.

Srovnáváme-li texty psané v angličtině s jejich českými protějšky a analyzujeme gramaticko-sémantické rysy obou jazyků, povšimneme si poměrně častého jevu, kdy má angličtina tendenci popisovat vnější realitu pomocí nominálních vazeb. Pro češtinu jsou oproti tomu příznačné spíše verbální konstrukce charakterizované užitím určitých slovesných tvarů.¹ Obecně lze tedy konstatovat, že angličtina je nominálnější než čeština.

Právě nominální charakter angličtiny přináší jistá úskalí při překladu anglických textů do češtiny. Zejména méně zkušení překladatelé totiž skutečnost, že pro anglický jazykový projev není kumulace více nominálních prvků za sebou na překážku, zatímco v češtině působí přinejmenším ze stylistického hlediska neobratně, opomíjejí. Výsledkem překladatelského postupu, kdy je jmenná fráze jen mechanicky převedena do češtiny a opomíjí systémové rozdíly obou jazyků, jsou pak jazykové konstrukty, které mnohdy nerespektují přirozený slovosled české věty a navíc znesnadňují porozumění textu.

Tendence k více či méně nominálnímu vyjadřování se odvíjejí od konkrétního typu textu, respektive jeho příslušnosti k danému funkčnímu stylu. Můžeme očekávat, že se nominálnost vyskytne v odlišné míře v projevu odborném či administrativním a na druhé straně v textu žurnalistického nebo beletristického typu.² Diplomová práce se zaměří právě na analýzu textových ukázek reprezentujících administrativní styl, přičemž se pokusíme identifikovat a popsat způsoby, jakými se jmenné konstrukce v útvarech tohoto stylu projevují. Zároveň si povšimneme, jak se s tendencí k nominálnosti vyrovnávají české překlady a nakolik je jmenné vyjadřování s přihlédnutím k českým gramatickým a

---

1 VACHEK, Josef, *Selected Writing in English and General Linguistics*, s. 314.

2 KNITTLOVÁ, Dagmar a kol., *Překlad a překládání*, kap. 5.

stylistickým zvyklostem přípustné.

Teoretická část práce se bude věnovat popisu a charakteristice anglické nominální fráze (nominal phrase, NP) z hlediska její morfo-syntaktické výstavby a také základních sémantických vztahů, které fungují mezi jednotlivými komponenty nominálních struktur. Jelikož anglická jmenná fráze díky své komplexní struktuře otevírá široká pole pro lingvistické zkoumání (v konfrontaci s češtinou se mimo jiné nabízí problematika determinace nebo užívání gramatického čísla a rodu), omezíme se na několik dílčích otázek, které se týkají samotného jádra nominální fráze a jeho nejbližšího okolí. Vydáme-li se po pomyslné syntaktické pěšince od řídicího členu směrem doleva, budou nás zajímat různé způsoby premodifikace, do níž se v angličtině zapojují kromě přídavných jmen také substantiva; právě analytické řazení jednotlivých prvků dává vzniknout složeninám typu *a light green coat, a new government organization*³, jejichž dešifrování a převod do češtiny nebývá pro nezasvěceného příjemce vždy jednoduché. U anglické postmodifikace většinou nenastávají problémy se správnou interpretací (sémantické vztahy mezi jednotlivými členy jsou vyjádřeny nikoli implicitně, ale explicitně pomocí předložek), nýbrž s hledáním odpovídajících českých ekvivalentů. Zatímco anglická nominální postmodifikace se může s trochou nadsázky rozpínat do nekonečna, čeština pociťuje kumulaci vícero jmenných prvků za sebou jako nežádoucí a hodnotí ji jako stylisticky neobratnou. Z toho důvodu pak čeština dává přednost verbálnímu vyjadřování, které sice není stylisticky tolik hutné jako kondenzované nominální nebo verbonominální tvary, ale lépe vyhovuje jejím systémovým požadavkům.

S kondenzací, tedy schopností jazyka vyjadřovat myšlenky stručně a zhuštěně, souvisí používání neurčitých tvarů slovesných (participií a gerundií), které stojí na pomezí mezi tradičními kategoriemi slovesa a jména. V neposlední řadě spadají do problematiky anglických nominálních tendencí také verbonominální výrazy typu *to have a shower, to take a walk*, kde je sémantická složka samotného slovesa oslabená a význam se přenáší na jmenný komponent.

Při popisu anglických nominálních vazeb se soustředíme především na různé způsoby modifikace, tedy syntaktického rozvíjení jádra jmenné fráze, a na funkci verbonominálních tvarů, které v rámci jmenných frází zastávají obsazují rozmanité větně-členské pozice. V tomto kontextu přihlédneme k možným ekvivalentům anglických nominálních frází a

3 příklady převzaty z KNITTLOVÉ, s. 47.

na problémy či omezení, které mohou vyvstat při převodu do češtiny jako cílového jazyka. Následně se pokusíme definovat, do jaké míry vyplývají odlišnosti mezi angličtinou a češtinou z rozdílné typologie obou jazyků a nakolik jsou ovlivněny stylistickými zvyklostmi přijímanými uvnitř daného komunikačního systému.

Podrobnějšímu popisu stylové normy bude patřit následující část práce. Administrativní styl se coby samostatně zkoumaná slohová jednotka vydělil ze stylu odborného relativně nedávno a pozornost, kterou k němu současná lingvistika upírá, souvisí bezesporu s proměnami napříč soudobou společností a kulturou, která si žádá stále rozsáhlejší aparát úředních dokumentů. Na území sjednocující se a sjednocované Evropy se v této souvislosti vyprofiloval nový subžánr, a to *styl dokumentů Evropské unie*. Právě databáze dokumentů EU *EUR-Lex* představuje cenný zdroj materiálu z oblasti veřejné správy, práva, ekonomie nebo mezinárodních vztahů.

Při rozboru textových ukázek vyjdeme vždy ze dvou jazykových verzí téhož dokumentu, kde angličtina sloužila za výchozí jazyk a čeština za jazyk cílový. U textové analýzy tudíž uplatníme nejen kritéria ryze lingvistická, ale pohlédneme na problematiku nominálnosti také optikou translato-logickou a za pomoci překladatelské terminologie se pokusíme zhodnotit kvalitu stylově specifických překladů. Translatologie totiž neuvažuje pouze v rovině jazykové, ale snaží se k analýze překladu přistupovat v širším socio-kulturním kontextu, což znamená, že při kvalitativním hodnocení cílového textu zvažuje také účel, za jakým dokument vznikl, a potencionálního adresáta. Administrativa představuje žánrově bohatou oblast, kde jsou některé specifické dokumenty určeny jen odborníkům, a mohou být tudíž pro běžné uživatele co do obsahu i formy obtížněji přístupné; v obecné rovině se ovšem administrativní styl obrací k širší veřejnosti, a požadavek na srozumitelnost je pak jedním z klíčových faktorů, s nimiž by se autoři (eventuálně překladatelé) měli umět vypořádat.

Na pozadí analýzy nominálních tendencí si povšimneme nejen typu a struktury jmenných frází, které se v administrativních textech vyskytují, ale pokusíme se zároveň vystopovat, jak zde čeština inklinuje k používání nominálních konstrukcí a do jaké míry se na tomto trendu podílí jazyková předloha, tedy výchozí text v anglickém jazyce. V rámci doplňkových kritérií pro rozbor pak zvažíme, nakolik se překladatelům podařilo obstát

před zvýšenými nároky na „čitelnost“ a srozumitelnost sdělení, případně jaká další překladatelská řešení lze na nominální tendence v angličtině uplatnit.

Předkládaná práce neusiluje o vyčerpávající kvantitativní hodnocení, které by podíl nominálnosti v anglických a českých textech demonstrovalo na základě čísel a statistických ukazatelů. Daleko více chce upozornit na fenomén, k němuž dochází při blízkém kontaktu různých komunikačních systémů: na sklony jednoho jazyka přejímat rysy jazyka cizího, byť je tento z typologického hlediska odlišný. Zároveň může inspirovat začínající překladatele nebo studenty translatologie, aby nepřistupovali k překladu jen jako k mechanickému převodu cizojazyčných pojmů svázaných v gramatických pravidlech, ale zkusili text pojmut v jeho celistvosti jako sdělení, které může být v různých jazycích zprostředkováno různými způsoby.

Coby autorka jsem si vědoma toho, že korpus jazykových dat není zdaleka vyčerpávající a že charakteristika jednoho funkčního stylu nepokrývá v úplnosti tak široký problém, jaký představují nominální tendence, a proto práci vnímám také jako určitou bázi informací, které mohou být rozvedeny do větší hloubky v rámci doktorského výzkumu a práce dizertační. I tak se domnívám, že diplomová práce může alespoň skromně přispět k debatě o dvou filologicko-kulturních tématech: První z nich se týká jazykového charakteru administrativních textů, které se staly dnes již nepostradatelnou součástí naší existence, a proto by příjemci měli být schopni adekvátně rozumět dokumentům, jež je v bezpočtu životních situací obklopují, bez ohledu na to, zda tyto texty vznikají v jejich mateřštině nebo jsou produktem překladatelského řemesla.

Za druhé se angličtina těší statutu *linguae francae*, tedy nadnárodního a všeobecně srozumitelného jazyka, jenž sice nepozorovaně, ale přece ovlivňuje i další jazyky, které se s ním ocitají v kontaktu. Čeština dnes bohatě profituje z angličtiny v rovině lexikální, a je proto nasnadě zamyslet se nad otázkou, zda se český verbální jazyk může nechat inspirovat nominální angličtinou i na úrovni syntaktické nebo stylové. Předpoklad, že by se čeština takřkajíc „přes noc“ změnila na jazyk analytického typu, by byl přirozeně poněkud troufalý; B. Havránek konečně již před několika desítkami let podotkl, že „názor na vyrovnání češtiny, jazyka v základě gramatického rázu, s jazykem v základě lexikálním,

jako je angličtina, je tak naivní, jako kdybychom požadovali, aby na horách rostla pšenice“⁴. Na druhé straně nelze popřít, že do českých textů překládaných právě z angličtiny jmenné konstrukce pronikají a otevřenou otázkou pro budoucí výzkum zůstává, do jaké míry se na tomto jevu podílejí *lingua franca*, práce překladatelů, typologie textů nebo zatím nedefinovaná vývojová dispozice českého jazyka.

---

4 HAVRÁNEK, Bohuslav, *Cizí jazyk a cizí slova*, s. 255.

1 NOMINÁLNÍ ANGLIČTINA VERSUS VERBÁLNÍ ČEŠTINA

Nominálními a verbálními tendencemi se myslí vnitřní predispozice jazyka k jmennému, respektive slovesnému vyjadřování. Různé typy jazyků využívají různých prostředků k tomu, jak popisovat okolní realitu a vyjadřovat se k dějům a situacím, které zde nastanou. Pakliže označíme angličtinu za jazyk s nominálními tendencí, znamená to, že angličtina dává přednost nominálním tvarům v situacích, kde jiné jazyky – v našem případě čeština – využívají vyjádření slovesného.⁵

Nominálních tendencí v anglickém jazyce si v rámci české lingvistiky povšiml na samém počátku 20. století lingvista Vilém Mathesius, jedna z vůdčích osobností proslulého Pražského lingvistického kroužku, když jim věnoval pozornost ve své stati o „новоanglické slovesné predikaci“⁶. Mathesiův článek poukazuje na fakt, že se v „nové“ angličtině (podle modernější terminologie tedy v angličtině *současné* neboli *present-day English*) na výstavbě predikátu často podílejí jména (substantiva, adjektiva). Svoji pozornost zde autor zaměřuje na dva konkrétní jevy: sponové věty se sémanticky „prázdným“ podmětem *there* a verbonominální vazby, kde predikát sestává ze dvou prvků, tj. slovesa, jež ve svém paradigmatu zahrnuje gramatické kategorie, a jména, které je těžištěm funkce sémantické (*to have a wash, to be in a hurry*).⁷

Mathesiovo pojednání se nepřímě dotýká jednoho z velkých témat nominálních tendencí a nominalizace, jakým je oslabená dynamičnost anglického slovesa, díky níž se skutečnou významovou složkou predikátu stává nikoli sloveso samotné, ale jeho jmenné doplnění (podrobněji viz dále v kapitole 1.3). Problematika nominálnosti pokrývá ovšem oblast mnohem širší a mezi jednotlivé typy tendencí patří⁸:

- jednočlenná věta neslovesná (*Congratulations. All aboard. Fire!*)
- přivlastňovací (saský) genitiv
- premodifikace řídicího substantiva dalšími substantivy
- užívání kondenzovaných předložkových vazeb (*with the collapse of trade in the*

5 viz např. POLÁČKOVÁ, Milena, K poměru nominálních a verbálních tendencí mezi češtinou a angličtinou; VACHEK, *Selected Writings in English and General Linguistics*.

6 MATHESIUS, O nominálních tendencích ve slovesné predikaci novoanglické.

7 *ibid.*, s. 325-326.

8 MENHARD, Zdeněk, Nominální tendence v angličtině.

area)

- užívání neurčitých slovesných tvarů – gerundií a participií⁹
- užívání infinitivu¹⁰
- jmenné řetězce využívající juxtaponovaných substantiv¹¹

Jak jsme nastínili v úvodu, soustředí se tato práce zejména na konstituenty, které obklopují jádro jmenné fráze, tedy na možnosti anglické premodifikace (včetně komplexních nominálních řetězců) a na postmodifikaci, která využívá předložkových vazeb i neurčitých slovesných tvarů jako prostředků kondenzovaného vyjadřování. Ve shodě s J. Tárnyikovou je nutné podotknout, že slůvko *tendence* zde skutečně není synonymem pro *pravidla*: skutečnost, že angličtinu obecně hodnotíme jako „nominální“ jazyk a češtinu jako jazyk „verbální“ neznamená, že by angličtina nemohla sáhnout k verbálnímu vyjadřování tam, kde čeština uplatní slovesné¹²; určitou ilustraci konečně poskytují i ukázky z administrativních textů, kde se čeština v rámci stylové normy uchyluje právě k nominálnosti. Nominální a verbální tendence nicméně souvisejí se systémovým charakterem inkriminovaných jazyků, s jejich historickým vývojem a také se způsoby, jakými to či ono jazykové společenství převádí do jazykového kódu svůj náhled na okolní svět. Těmto okolnostem se podrobněji věnují následující tři podkapitoly.

1.1 Nominálnost na pozadí jazykové typologie

Nominální tendence souvisejí i s typologickým zařazením angličtiny a češtiny. Podle tradiční typologie, kterou vypracoval ve 40. a 50. letech 20. století Vladimír Skalička, vykazuje angličtina velké množství rysů typických pro analytické jazyky, zatímco čeština náleží spíše k jazykům syntetickým.¹³ Jak definuje Grygová, angličtina má sklony vyjadřovat vztahy mezi slovy za pomoci volných morfémů, a relativně pevný, „gramatikalizovaný“ slovosled tak přispívá ke správné interpretaci vztahů sémantických. V syntetických jazycích je naopak možné spojovat morfémy s kořeny slov,¹⁴ čímž mohou

9 podle MENHARDA, s. 332-337.

10 DUŠKOVÁ, s. 542.

11 KNITTLOVÁ, s. 45-47.

12 TÁRNYIKOVÁ, *Sentences Complexes in Text*, s. 161.

13 SGALL, Petr, *Typy jazyků a jejich základní vlastnosti*, s. 272.

14 GRYGOVÁ, Bronislava, *Morphological typology*.

slova nejen obměňovat gramatické kategorie, ale přímo do své vnitřní struktury zabudovat jemné významové odlišnosti a nuance. Sloveso *smát se* přidáním derivační předpony změnilo gramatickou kategorii vidu z nedokonavého na dokonavý (*zasmát se*) a zároveň se posunulo na úrovni sémantické: od děje, který vnímáme jako kontinuální a trvajícím (*smáli jsme se ještě dlouho potom*), se dostáváme k jednorázové, časově ohraničené akci (*namísto odpovědi se jen zasmál*).

Z laického hlediska se zdá, že tam, kde syntetické češtině stačí jedna lexikální jednotka (*zasmál se*), spotřebuje analytičtější angličtina čtyři samostatné morfémy (*he gave a laugh*). Nelze ovšem zjednodušeně tvrdit, že by se příslušnost jazyka k analytickému či syntetickému typu určovala jen podle počtu samostatných nebo vázaných jednotek, které jsou nutné pro vyjádření myšlenky. Lingvistika má značné problémy už s pojmenováním těchto jednotek, protože pro jejich popis nejen že nestačí vágní pojem „slovo“, ale jako nejisté a efemérní se ukazují i zdánlivě specifické výrazy morfém, lexém apod. Další překážkou představuje i míra samostatnosti a nesamostatnosti jednotlivých složek výpovědi a s tím související obtíž vůbec stanovit velikost pojmenovací jednotky.¹⁵ Pro pojmenování téhož sice zužitkuje angličtina čtyři „slova“ (*he gave a laugh*), zatímco čeština si vystačí s polovinou (*zasmál se*), ale bez ohledu na počet komponentů a jejich vázanosti na jádro příslušné skladebné skupiny smysl sdělení zůstává totožný.

Tímto se dostáváme zpět k Mathesiově úvaze o dynamice českého slovesa a anglického jména. České sloveso je silné gramaticky i lexikálně, tudíž zvládne vyjádřit gramatická paradigmata a fungovat jako významové jádro výpovědi; v angličtině jsou tyto funkce rozdělené a skutečným nositel významu se ze slovesa přesouvá na nominální prvek.¹⁶ Určitý klíč k rozluštění otázky, proč angličtina tolik tíhne k analytickému jmennému vyjadřování, můžeme vystopovat v jednotlivých fázích historického vývoje angličtiny.

---

15 Touto problematikou se mj. zabývá Jan Šabršula v obecném úvodu svého pojednání o francouzské lexikologii. Odkazuje na práci francouzského lingvisty André Martineta, který se vymezil proti tradičnímu používání termínu *morfém* jako označení nejmenší možné jednotky, která nese význam. Martinet poukazuje na to, že morfémy bývají tradičně tříděny na lexikální a gramatické, přičemž poslední jmenované slouží pouze k rozlišování gramatických kategorií a jako takové de facto význam postrádají; podle Martineta dokáže ovšem rodilý mluvčí interpretovat sémantický obsah i u morfému gramatického (např. anglického sufixu *-ed*). Martinet proto navrhuje pojmenovat nejmenší jednotku nesoucí význam jako *moném*, který v sobě slučuje prvky gramatické i lexikální.

ŠABRŠULA, Jan a kol., *Základy francouzské lexikologie*, 2. kapitola, s. 45-54.

16 VACHEK, *Selected Writings in English and General Linguistics*, s. 342.

1.2 Od syntézy k analýze a zpět

Stará angličtina tíhla k verbálnímu vyjadřování daleko více než angličtina současná. Chyběly jí ještě prostředky, jak pomocí nominálních tvarů zestručňovat a zhušťovat obsah věty (neměla některé z *-ingových* tvarů, např. gerundium nebo minulé participium), a tak na úrovni syntaxe hojně využívala vedlejší vztažné věty podobně jako současná čeština.¹⁷ Není bez zajímavosti, že při překladu z klasické latiny sváděla tehdy angličtina boje s latinskou nominálností podobně, jako dnes čeština zápolí s konstrukcemi typu *the use of personal attributes to ensure compliance with the age provisions of the proposed data protection regulation*.¹⁸ Josef Vachek podotýká, že soudobí angličtí překladatelé se snažili latinské texty zpřístupnit, a proto je nepřekládali doslova, nýbrž adaptovali syntax do podoby cílového jazyka a nahrazovali nominální vazby vedlejšími větami¹⁹ – obdobně jako dnes postupují překladatelé z angličtiny do češtiny.

Od konce 14. století se v angličtině začalo prosazovat gerundium²⁰, které dnes spolu s participiem a infinitivem zahrnujeme do skupiny jmenných tvarů slovesných, stojících funkčně i syntakticky na pomezí slovesa a jména²¹ (podrobněji viz kapitola 2.5). Počínaje tímto okamžikem se začalo zvyšovat funkční uplatnění jména, zatímco sloveso se v průběhu času čím dál více sémanticky vyprazdňovalo, až se jeho role nakonec v mnoha případech omezila na funkci přísudkové spony. K dalšímu posílení nominálních tendencí zřejmě přispěl i kontakt s francouzštinou;²² ta významně ovlivňovala vývoj angličtiny několik století předtím, kdy byla Francie a Anglie v mnoha ohledech politicky a kulturně sjednocena. V moderní francouzštině nalézáme podobně jako v angličtině zmiňovaná verbonominální spojení, kde se sémanticky vágní sloveso kombinuje s blíže určujícím jménem, např.

mettre en doute – cast doubt (upon sth) – zpochybnit

prendre une décision – take a decision – rozhodnout se apod.

Podle Vachka „nelze určité vlivy [cizích jazyků] zpochybnit, ale pravděpodobně [tyto]

17 VACHEK, *Selected Writings in English and General Linguistics*, s. 344-345.

18 EU, Dokument 2, AJ.

19 VACHEK, *ibid.*

20 *ibid.*, s. 345.

21 DUŠKOVÁ, s. 542.

22 VACHEK, *Selected Writings in English and General Linguistics*, s. 342, 346.

pouze posílily a urychlily prosazování tendencí, které byly angličtině vlastní ještě před tím, než do kontaktu s vnějšími vlivy přišla“.²³ Vykazují-li tedy české překlady anglických textů sklony k nominálnímu vyjadřování, jde skutečně jen o bezmyšlenkovité kopie anglických syntaktických vzorců, nebo má čeština určité systémové předpoklady k tomu, aby se stala analytičtější a více nominálním jazykem než doposud?

Vachek dále upřesňuje, že zatímco v angličtině se dynamika slovesného vyjadřování postupně omezovala, čeština dále rozvíjela možnosti, jak využívat finitních slovesných tvarů k co možná nejcelistvějšímu popisu vnější reality. Ve srovnání s angličtinou ztratila moderní čeština několik způsobů pro konkrétnější vyjadřování času (např. předminulý čas nebo „bezvidový“ aorist) a nerozšířila ani svůj inventář větných kondenzorů²⁴ – přechodníků, které dlouho sloužily jako produktivní prostředek úsporného vyjadřování, bylo souzeno stát se archaismy, jež nacházejí uplatnění v podstatě jen v omezeném počtu komunikačních situací, např. v uměleckém stylu²⁵ nebo jako součást ustálených právnických formulek. Zdánlivé ztráty ovšem čeština dokázala kompenzovat vytvořením vidových kategorií (viz kap. 1.2), které obohatily sémantický obsah finitních slovesných forem, a umožnily tak českému slovesu stát se široce využitelným a významově bohatým vyjadřovacím prostředkem.²⁶

1.3 Nominálnost jako prostředek úsporného vyjadřování

Fakt, že čeština obecně inklinuje ke slovesnému vyjadřování, má mnohem hlubší souvislosti, než jakých se dotýká učebnicový rozbor vět a slov. Souvisí totiž se způsobem, jak uživatelé uvnitř jednotlivých komunikačních systémů reflektují a popisují svět kolem sebe, čímž se úvahy o jazyce z roviny morfosyntaktické a lexikální dostávají do oblasti textové lingvistiky a pragmatiky.

Pakliže srovnáváme angličtinu a češtinu z hlediska nominálních tendencí, zjišťujeme, že nominalizace dává angličtině příležitost chápat realitu „jako jednotný komplexní děj

---

23 "Some amount of such influence appears to be undoubted, but probably it only strengthened and accelerated the operation of tendencies that had been proper to the language before it became submitted to such external influence."

ibid., s. 346.

24 *ibid.*, s. 347.

25 PETR, Jan a kol. *Mluvnice češtiny 2. Tvarosloví*, s. 155.

26 VACHEK, *Selected Writings in English and General Linguistics*, s. 347.

nebo proces, který v sobě zahrnuje další potenciální děje nebo procesy jako své elementy nebo okolnosti²⁷. *Jména* nám pomáhají vytvářet si představu o „hmotných složkách světa“ a tyto složky označovat za pomoci individuálních znaků nebo souhrnných pojmů (latinský výraz *substantia*, který dal název jedné třídě těchto jmen, znamená právě „hmotnou podstatu“)²⁸; proto děj vyjádřený nominálně apeluje přímo na vnímání adresáta a „vyvolává u něj konkrétní představy“²⁹. Použití nominálních konstrukcí zároveň každé vyjádření zestručňuje:

*The Commission will stimulate innovation in creative content by and for children **by supporting** projects and initiatives such as the 'Best Children's Online Content' competition.*³⁰

Díky participiu dokáže mluvčí stěsnat dvě myšlenky do jediné věty a zároveň rozčlenit děj na složky, přičemž jedna z nich zprostředkuje hlavní informaci (*The Commission will stimulate innovation...*) a druhá na pozadí informuje o okolnostech děje (*by supporting projects and initiatives*).³¹

Čeština naopak realitu popisuje v segmentech jako sled dějů a procesů. Tato tendence se odráží nejen v používání vedlejších vět namísto angličtinou preferovaných neurčitých tvarů slovesných, ale také ve způsobu, jakým čeština upřesňuje vztahy mezi jednotlivými částmi výpovědi, když specifikuje jejich souřadné nebo pořádné postavení. Josef Vachek v tomto bodě podotýká:

„Dodáváme, že mimojazyková skutečnost bývá v češtině vyjádřena paratakticky a rozdělena na několik souběžně probíhajících dějů a procesů; v anglických textech je naopak tatáž skutečnost zarámována uvnitř jedné hlavní věty, kterou mohou samozřejmě dále rozvíjet věty vedlejší.“³²

Výše zmíněné neurčité tvary slovesné (infinitiv, gerundium a participium) se podílejí

---

27 POLÁČKOVÁ, s. 21.

28 POLDAUF, Ivan, *Mluvnice současné angličtiny I.*, s. 19.

29 POLÁČKOVÁ, *ibid.*

30 EU, Dokument 2, AJ.

31 TÁRNYIKOVÁ, s. 162.

32 "It should be added that also the extra-linguistic reality to be expressed is again worded paratactically in the Czech sentence, being dissociated into a number of parallel actions or processes; in the English text, on the other hand, the same extra-linguistic reality is worded so as to be framed within one principal clause, modified of course by a number of dependent clauses incorporated into it."

VACHEK, *Selected Writings in English and General Linguistics*, s. 343.

na vytváření kondenzovaných polovětných vazeb (*semiclauses*) a neslovesných vět (*verbless clauses*). Kondenzovaná vyjádření může mluvčí využívat v různých formách a pro různé typy sdělení, nicméně pohlížíme-li na anglický text jako na makrostrukturu, to jest „z ptačí perspektivy“, zjistíme, že jsou kondenzory vždy rozmístěné jako *satelity* kolem pomyslného *jádra*, tvořeného z hlediska syntaktického hlavní větou a z hlediska sémantického jádrem výpovědi.³³ Vzhledem k tomu, že angličtina dává pragmaticky přednost komplexnímu a souvislému nahlížení reality, představují kondenzory vhodný prostředek, jak na stěžejní myšlenku výpovědi naroubovat doplňující sdělení, jež lze v případě nutnosti vypustit. V češtině, která se v souladu s Vachkovou teorií naopak snaží disociovat sdělení do většího počtu oddělených složek, představuje nominální kondenzace spíš okrajovou tendenci, třebaže nalezneme i příklady, kde se čeština chová víc nominálně než angličtina.³⁴

V této souvislosti je vhodné zvážit, zda se tendence k nominálnosti/verbálnosti projevují stejně ve všech typech textů. Vachek a Tárnyiková vycházejí ve své analýze zejména z ukázek beletristických (potažmo žurnalistických), kde se nominální vyjadřování podílí na výstavbě děje – jmenné konstrukce coby kondenzory stojí většinou na pozadí hlavní dějové linky a dokreslují ji skrze popisné pasáže nebo okolnostní určení. V administrativních textech, které jsou z principu „nedějové“, se pak uplatní spíš druhý rys nominálnosti, tj. Čechovou definovaná schopnost podat co nejpřesnější a nejobsáhlejší informaci na co nejomezenějším prostoru.³⁵ Ne vždy ovšem může čeština sáhnout ke stejné míře zhušťování jako angličtina, protože by riskovala ztrátu smyslu, která není zvlášť v úředních dokumentech žádoucí. Proto musí někdy požadavek na stručné vyjadřování ustoupit požadavkům na srozumitelnost. Syntaktická struktura následujícího příkladu sice zůstává silně nominální, ale ve srovnání s angličtinou obsahuje navíc slovesnou konstrukci (v trpném rodě), která souvětí rozděluje do dvou částí:

*The information should be provided promptly in the course of the proceedings and at the latest **before the first official interview of the suspect or accused person by the police or by another***

33 TÁRNYIKOVÁ, s. 170.

34 *ibid.*, s. 177.

35 ČECHOVÁ, Marie a kol., *Současná stylistika*, s. 234.

competent authority.

*Tyto informace je třeba poskytovat v průběhu řízení neprodleně a nejpozději předtím, než je podezřelý nebo obviněný poprvé úředně vyslýchán policií nebo jiným příslušným orgánem.*³⁶

Nahrazování vedlejší větou samozřejmě nepředstavuje závazný způsob, jak zacházet s neurčitými tvary slovesnými v anglickém výchozím textu. Při zrcadlovém porovnání textů se naopak leckde projevuje tendence překladatelů nominalizovat českou verzi, třebaže anglický originál zůstává slovesný. Právě podobné snahy ukazují, že stejně jako nelze přiřadit jazyk k čistě analytickému nebo syntetickému typu, nelze ani stavět angličtinu a češtinu do opozice jako systém výsostně jmenný nebo slovesný. Nominální a verbální vyjadřování nestojí na opačných pólech, ale mnohem více se jedná o *škálu* vyjadřovacích prostředků, ze které mluvčí vybírají požadované syntaktické postupy, aby odpovídajícím způsobem sdělili své myšlenky. Srovnání konkrétních ukázek nám pomůže ilustrovat, nakolik se českým verzím administrativních dokumentů daří vtěsnat se do teoretických škatulek o dynamice slovesa nebo zhuštěnosti nominální výpovědi, jsou-li vystaveny pomyslnému tlaku výchozích textů, a zda se tradičně „slovesná“ čeština pod vlivem angličtiny jako *linguae francae* pro jedenadvacáté století zvolna nepřesouvá o stupínek blíže nominálnosti.

---

36 EU, Dokument 3, AJ/ČJ.

2 NOMINÁLNÍ FRÁZE A CHARAKTERISTIKA JEJÍCH KOMPONENTŮ

2.1 Komplexní struktura nominální fráze

Anglická jmenná fráze představuje z hlediska syntaxe velmi rozsáhlou a složitou strukturu jak co do počtu jejích komponentů, tak i hierarchických vztahů, které mezi nimi panují. Nominální fráze (NP), přestože neobsahuje přísudek jako takový, je schopná zprostředkovat totéž sdělení jako „plnohodnotná“ věta. Quirk konstatuje, že libovolně dlouhá věta může být transformována do libovolně dlouhé jmenné fráze, přičemž se sice snižuje explicitnost daného sdělení, ale zároveň zvyšuje úspornost vyjadřování.³⁷ To znamená, že vztahy mezi jednotlivými účastníky děje nejsou vymezeny tak přehledně a jednoznačně, jako to umožňuje slovesná predikace (vzpomeňme na potenciál sloves dynamicky vyjadřovat děj, viz kap. 1.3), a leckdy se zdánlivě ztrácejí ve změti předložkových spojení, ovšem ve výsledku se vyjádření stává stručnějším a syntakticky lépe „drží pohromadě“.

*[The Directive] lays down common **minimum standards to be applied in the field of information about rights and about the accusation to be given to persons suspected or accused of having committed a criminal offence, with a view to enhancing mutual trust among Member States.***

Nařízení stanoví minimální společné normy, jež mají platit v oblasti informací o právech a o obvinění, které se mají sdělit podezřelým nebo obviněným ze spáchání trestného činu, s cílem posílit vzájemnou důvěru mezi členskými státy.

Nominální syntagma zde přeneseně pracuje s několika časovými rovinami: minulé participium *having committed* implicitně odkazuje do minulosti (podezřelá osoba je logicky obviněna až poté, co nějaký přečin spáchala), infinitivy (*to be applied, to be given*) se vztahují k podmínce, která se má splnit v budoucnosti, a rovněž jmenná konstrukce s participiálním tvarem (*a view to enhancing mutual trust*) označuje účel, k němuž by nařízení mělo následně dospět. Čeština je schopna některé z jmenných tvarů nominálně

37 QUIRK, Randolph a kol., *A Comprehensive Grammar of the English Language*, s. 1238, 1350.

parafrázovat (*podezřeli/obvinění ze spáchání trestného činu, nikoli že/protože spáchali*), ovšem u dalších sahá k finitním slovesným tvarům, které dokáží vyjádřit modalitu (*normy, jež mají platit; informace, které se mají sdělit*).

Komplexní jmenná fráze je vlastně důsledkem procesu *nominalizace*, kdy se původně slovesné predikáty slovotvornými postupy promění v podstatná nebo přídavná jména.³⁸ V tomto kontextu je nutné poznamenat, že statut slov zakončených příponou *-ed* (v naší ukázce např. *applied, given, accused*) není v angličtině vždy jednoznačný. Sufix *-ed* označuje minulé slovesné participium (*past participle*), které může za určitých okolností právě díky nominalizaci fungovat jako přídavné jméno, tzv. *verbal* nebo též *participial adjective*. Abychom vymezili, zda příslušná jednotka zastupuje sloveso nebo jméno, ale většinou potřebujeme širší kontext, který teprve umožní určit, zda je *-ed participle* součástí verbálního nebo jmenného syntagmatu. Jak uvádějí Huddleston a Pullum, samotná věta *the glass was broken* může totiž buď vyjadřovat trpný rod s neznámým konatelem děje (*sklenice se rozbila, doslovně sklenice byla rozbita*), nebo část jmenného přísudku se sponou (*sklenice je rozbítá*).³⁹ Obecně ovšem platí, že *-ed participles* vstupují do jmenné fráze jako rozvíjející větné členy v premodifikaci i postmodifikaci jak ve významu aktivním, tak pasivním.⁴⁰ (Charakteristice participií se podrobněji věnuje kapitola 2.5.2).

2.2 Konstituenty jmenné fráze

Nominální fráze ve zjednodušeném schématu vypadá následovně:⁴¹

<i>all</i>	<i>the</i>	<i>three</i>	<i>real</i>	<i>white</i>	<i>city</i>	<i>TOWERS</i>	<i>with red spires</i>		
(Q)	Det	(Q)	A	A	N/A	N	of-P	PP	XP/cl

Tab. 1. Komplexní jmenná fráze

- Determiners (Determinátory/Určovatelé)

Determinátory „dodávají obecnému substantivu informace o jeho denotátu, tj. zda jde o obecný pojem nebo jednotlivinu [...] a zda je referent v situaci promluvy určen jednoznačně či nikoliv“⁴². Determinátory tedy ještě blíže nespecifikují sémantický obsah

38 DANEŠ, František a kol., *Mluvnice češtiny 3. Skladba*, s. 36.

39 HUDDLESTON, Rodney a kol., *The Cambridge Grammar of the English Language*, s. 78-79.

40 QUIRK, s. 1327.

41 převzato podle VESELOVSKÁ, Ludmila, *English Morphology and Morphosyntax*, s. 76.

42 DUŠKOVÁ, s. 59.

příslušného jména – to mají na starosti modifikátory v pozici před nebo za jádrem jmenné fráze – ale dávají adresátovi najevo, jestli je pojem označený substantivem obecný či konkrétní, nakolik je pomyslně vzdálen od místa a okamžiku promluvy atd.

Pořadí determinátorů je přesně určeno: první třída označovaná jako *predeterminers* předchází třídě centrálních determinátorů a na tu navazují *postdeterminers*. Zároveň nelze determinátory umísťovat až za rozvíjející větné členy; z toho důvodu nejsou přípustná syntagmata typu **their all trouble* ani **large the town*.⁴³

Q - Predeterminers

Taktéž kvantifikátory (Q = quantifiers), výrazy označující množství – proto bývají nejčastěji vyjádřeny číslovkami (*half, double, one-third*) nebo neurčitými zájmeny (*all, both*).

V okrajových případech do funkce kvantifikátorů vstupují i adjektiva, za typický příklad slouží adjektivum *such*, které předchází neurčitému členu (*such a disaster*).

Det - Central Determiners

Typickými zástupci jsou určité a neurčité členy, v této pozici ovšem mohou stát i zájmena: přivlastňovací (*her book*), ukazovací (*these towers*) nebo neurčitá (*either book, no book*).

Q - Postdeterminers

Stejně jako predeterminers plní funkci kvantifikátorů, a zahrnují tudíž základní nebo řadové číslovky (*the three towers, my first children*) a opět neurčitá zájmena (*much, few*), případně substantiva, která odkazují na počet (*plenty*).⁴⁴

• Premodifiers (Premodifikátory)

Rozvíjející větné členy nalevo od řídicího substantiva (N) umožňují, aby se jméno coby referent stalo do jisté míry jedinečným a snadno rozlišitelným. Čímž větší množství modifikátorů jménu dodáme, tím více specifikujeme jeho kvality a vztahy k dalším jménům: obecné substantivum *tower* nabývá docela jiných konotací ve spojení *the real white city towers* než v kombinaci *the tiny little black village towers*.

---

43 QUIRK, s. 253.

44 charakteristika a příklady determinátorů převzaty z QUIRKA, s. 253-264.

Ze syntaktického hlediska můžeme tyto jednotky označit jako přívlastky/atributy, třebaže český termín *přívlastek* je mnohem širší nežli Quirkův *premodifier*. Termonologické nejasnosti mimo jiné odrážejí fakt, že čeština postrádá gramatickou kategorii určenosti ve smyslu, v jakém ji chápe angličtina.⁴⁵ Proto v sobě české označení kategorie přívlastku zahrnuje i kvantifikátory nebo zájmena.⁴⁶ Navíc se strukturální pojetí jmenné fráze liší i podle pojetí jednotlivých lingvistů; *Cambridge Grammar* například dělá pomyslnou oddělovací čáru již za *central determiners* a zahrnuje zbývající determinátory (např. řadové číslovky) mezi „vnitřní modifikátory“ substantiva.⁴⁷

Je třeba mít na paměti, že hranici mezi jednotlivými podskupinami premodifikace nelze striktně vymezit, už z toho důvodu, že mnohá anglická adjektiva jsou polysémní a jejich význam se zpřesňuje teprve zapojením do kontextu (např. *clear* může fungovat stejně dobře jako tzv. *emphasizer*, a tedy *precentral premodifier*, i jako *central modifier*). Naší snahou není vtěsnat každý modifikátor do omezené škatulky, ale poukázat na to, že v jazyku s vysoce gramatikalizovaným slovosledem pouhá záměna místa mezi dvěma členy může vyústit v posun významu:

the second brightest child – druhé nejchytřejší dítě

the brightest second child – nejchytřejší druhorozené dítě⁴⁸

S ohledem na určité limity, které jsme vymezili výše, můžeme premodifikátory dále rozdělit následujícím způsobem:

A - Precentral Premodifiers

V souladu s Quirkovou kategorizací tato skupina premodifikátorů zahrnuje zvláštní množinu přídavných jmen, která vzhledem ke svému sémantickému obsahu zesilují, zeslabují nebo zdůrazňují význam výpovědi. Podle anglické terminologie zahrnují takzvané *emphasizers* (*a true scholar* – skutečný vědec; *a real hero* – opravdový hrdina; *a certain winner* – jasný vítěz), *amplifiers* (*a complete fool* – naprostý blázen) a *downtoners* (*a slight effort* – chabé úsilí; *a feeble joke* – ubohý vtip). Tato adjektiva většinou nelze v daném kontextu

---

45 POLDAUF, s. 48.

46 DANEŠ, s. 126; DUŠKOVÁ, s. 484-485.

47 DUŠKOVÁ, *ibid.*, HUDDLESTON, s. 452.

48 převzato z HUDDLESTONA, s. 453.

stupňovat

*the clearest failure – *nejjasnější selhání

a v syntaktickém plánu je nelze bez změny smyslu libovolně přesouvat z pozice přívlastku do jmenné části přísudku:

total nonsense – **The nonsense was total.*⁴⁹

A - Central Premodifiers

Přídavná jména v této skupině mají vlastnosti pro adjektiva typické: dovolují stupňování (*it's colder than yesterday*), pojí se s intenzifikátory (*a very cold day*) a mohou jak rozvíjet substantiva (*a cold summer*), tak tvořit přísudek (*last summer was very cold*). V této třídě nalezneme adjektiva neodvozená i sekundární, tj. vytvořená od jiných slovesných druhů např. sloves (*interesting*) nebo podstatných jmen (*rainy, peaceful*).⁵⁰

N/A - Postcentral and Prehead Postmodifiers

V adjektivní funkci se zde uplatňují participia (*a working theory, a deserted village*) a také přídavná jména odvozená od substantiv, která mohou odkazovat na určitou činnost

a court dealing with crime – *a **criminal** court* (trestní soud)

nebo upřesňovat okolností určení

a bear living near pole – *a **polar** bear* (lední medvěd).⁵¹

Adjektiva tohoto typu obecně nevytvářejí komparativ a superlativ (**a more medical examination* – *lékařtější vyšetření) a nepojí se s intenzifikátory (**a very annual meeting* – *velmi výroční schůze).⁵²

Na rozdíl od češtiny mohou v pozici těsně před řídicím členem anglické NP stát i jiná substantiva. Někdy je sémantický vztah obou členů natolik těsný, že jméno a

49 QUIRK, s. 428-429, 1338.

50 *ibid.*, s. 1339.

51 *ibid.*, s. 432.

52 *ibid.*, s. 1340.

jeho přívlastek vytvoří sousloví nebo složeninu a původně samostatný určující člen se stává nedílnou součástí jádra jmenné fráze (*a fireplace*).⁵³

Během převodu do češtiny dochází k nejmarkantnější změně, kdy se původní anglické premodifikátory vyjádřené substantivem buď mění na adjektiva, nebo se dostávají *za* určované jméno a svůj vztah k němu vyjadřují prostřednictvím pádových koncovek a předložkových vazeb: *digital skills deficit* – nedostatek digitálních dovedností, *youth information* – informace pro mládež.⁵⁴

N řídicí člen neboli jádro (*head*) nominální fráze

- Postmodifiers (Postmodifikátory)

Stejně jako premodifikátory umožňují blíže určit dané substantivum, liší se ovšem svojí pozicí napravo od jádra jmenné fráze.

of-P - of-Phrase

Vztah dvou substantiv je specifikován předložkou *of*. Někdy může tato konstrukce fungovat jako ekvivalent synteticky řešené modifikace, kdy je řídicí člen rozvíjen jiným jménem v tzv. saském genitivu (*the city's towers*), ale ne ve všech případech můžeme genitivní a předložkové konstrukce libovolně zaměňovat.

PP - Prepositional Phrase (Předložková fráze)

spolu s of-phrase nejužívanější způsob, jak v postmodifikaci rozvíjet řídicí substantivum (*the road to Lincoln, a book on grammar*)⁵⁵

XP/cl - Other Phrases and Clauses

V tomto případě je substantivum rozvíjeno vedlejšími vztahnými větami anebo polovětnými konstrukcemi, kde se predikace vyjadřuje neurčitými slovesnými tvary (infinitivem a participii).

V konfrontaci s češtinou nás budou v anglické nominální frázi zajímat především členy,

53 *ibid.*, s. 1339-1340.

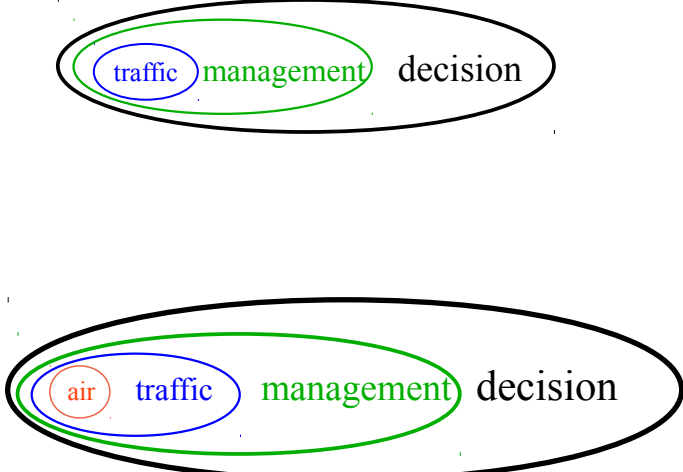
54 EU, Dokument 2, AJ/ČJ.

55 příklady podle QUIRKA, s. 1274.

které blíže specifikují její jádro, tedy výrazy podílející se na premodifikaci a postmodifikaci. Je přirozené, že v mnoha případech se české a anglické větné struktury neliší – přídavné jméno může v angličtině stejně jako v češtině coby přívlástek rozvíjet substantivum, dvě a více podstatných jmen se k sobě mohou pojit pomocí předložek atd. Nesnáze ovšem mohou nastat ve chvíli, kdy se český příjemce, potažmo překladatel, musí vypořádat se syntaktickou strukturou, která v češtině nemá obdobu, správně ji interpretovat a následně převést do cílového jazyka tak, aby co nejpřesněji vystihla smysl původního sdělení. Pro ilustraci: výraz *an air traffic management decision*⁵⁶ představuje komplexní frázi, v níž jako premodifikátory figurují nikoli přídavná jména, ale substantiva; ta se sama spojují do frází, tudíž jedna NP modifikuje další. Od řídicího výrazu postupujeme směrem doleva:

---

56 EU, Dokument 1, AJ.

<p><i>a decision</i> a decision made by whom? - by management → <i>management decision</i> by which management? - a traffic management → <i>a traffic management decision</i></p> <p>is it a particular type of traffic? - air traffic → <i>an air traffic management</i></p>	<p style="text-align: center;">N</p> <p style="text-align: center;">N + N</p>
---	--

Obr. 1. Grafické schéma NP

Komplexní NP má význam „rozhodnutí, k němuž došel řídicí orgán letecké dopravy“. V anglické NP jdeme od řídicího členu pozpátku a vzájemné vztahy postmodifikátorů určujeme podle jejich pozice a vzdálenosti vůči jádru jmenné fráze

*an [air ← traffic ← management ← **decision**].*

Je třeba brát v potaz, že anteponovaná substantiva zde nejsou nezávislými výrazy, ale sama vytvářejí podřízené fráze (viz obrázek 1). Syntagma proto nepřekládáme jako lineární sled přívlasků (**letecké dopravní manažerské rozhodnutí*), ale respektujeme hranice mezi významovými celky (*rozhodnutí managementu letecké dopravy*).

V české jmenné frázi záleží na tom, jaké ekvivalenty se nabízejí pro anglická substantiva v roli modifikátorů; výrazy, které mají český protějšek v podobě přídavného jména, zůstávají zpravidla vlevo od řídicího členu. Další modifikátory, které se nemohou analyticky hromadit před jádrem NP, jsou přesunuty do postmodifikace a o jejich vzájemných vztazích informují kromě pořadí i pádové koncovky. I zde je třeba brát v úvahu, že postponovaná jména nejsou vždy samostatná, ale spojují se do frází:

jaké/čí *rozhodnutí*? ... rozhodnutí *řízení* →

rozhodnutí jakého řízení? ... řízení provozu →

rozhodnutí řízení jakého provozu? ... letového provozu →

[rozhodnutí [řízení [letového provozu]]]

Určitá úskalí do českých NP vnášejí podstatná jména středního rodu odvozená od sloves a zakončená sufixem *-í*. Ze stylistického hlediska vytváří koncovka *-í* použitá vícekrát za sebou monotónní efekt, přičemž monotónnost sice nemusí působit rušivě přímo v administrativních nebo odborných textech, nicméně může vyvolat nežádoucí zvukový efekt při hlasitém přednesu, případně přimět čtenáře beletrie k tomu, že začne pochybovat o spisovatelově stylistickém nadání.⁵⁷ Na úrovni gramatické a sémantické pak *-í* představuje morfém, který zůstává ve všech pádech jednotného čísla neměnný, a příjemce se tudíž může ve spleti vzájemných vztahů jednotlivých slov snadno ztratit, protože významový rozdíl jednotlivých pádů se kvůli homofonii koncovek stírá. Bez širšího kontextu tak můžeme zmíněnou frázi interpretovat nejen jako „rozhodnutí toho, kdo řídí letový provoz“, ale do jisté míry i coby „rozhodnutí o tom, jak letový provoz řídit“.

Široký repertoár pádových koncovek tedy sice skýtá určitou výhodu, protože češtině umožňuje vyjadřovat vztahy mezi závislými členy jmenné fráze jinak než předložkově nebo vkládáním vedlejších vět, ale sám o sobě není samospasitelný. Ani anglická jmenná fráze nenabízí vždy přímočaré řešení, poněvadž může v rámci premodifikace obsahovat jiné syntakticky podřízené NP, a tak nestačí postupovat automaticky směrem doleva od jejího jádra. Podobně jako v příkladu citovaném výše, kde adjektivum *air* nemodifikuje celou frázi, ale pouze jeden z členů, se v následujícím případě adjektivum *giant* nevztahuje k podstatnému jménu *carton*, nýbrž ke členu *size*, a výraz *cardboard* nerozvíjí bezprostředně následující *detergent* (zajímavé je, že v českém překladu se NP [giant size] mění na adjektivum, které jako přívlastek řídicího členu bez problémů funguje):⁵⁸

a new [giant size] cardboard detergent carton – nová obrovská
kartonová krabice s čistícím prostředkem

Quirk v této souvislosti poznamenává, že problémy s porozuměním může mít zejména příjemce, který nezná souvislosti a potřebuje se vyrovnat s nižší mírou explicitnosti.⁵⁹

Popravdě si bez opory v širším kontextu nemůžeme být stoprocentně jistí, zda *cardboard*

57 BEČKA, J. V., Vyjadřování slovesné a jmenné.

58 převzato podle QUIRKA, s. 1343.

59 *ibid.*

detergent carton náhodou v úzce technickém slangu neoznačuje „krabici s čistícím prostředkem na lepenku“. ⁶⁰ Jak uvidíme níže, právě implicitnost, tedy význam, který není adresátovi jednoznačně predestřený, ale pro správnou interpretaci vyžaduje vyšší úsilí, je jedním z charakteristických znaků premodifikace. ⁶¹

2.3 Premodifikace

Vlevo od jádra jmenné fráze se vyskytují tyto modifikátory:

- adjektiva
- substantiva + substantiva v saském genitivu (neboli adnominálním pádu)
- participia
- rozsáhlejší jednotky, které mají charakter celých frází (např. adverbialní *an up-to-date timetable* – aktuální rozvrh) nebo dokonce kondenzovaných vět (*a come-and-fight-me attitude* – přístup „pojď a nandej mi to, *a do-it-yourself job* – práce systémem „udělej si sám“). ⁶²

Dva posledně zmíněné typy modifikace jsou popsány v samostatných kapitolách. Kromě zmínky o přídavných jménech se následující úsek věnuje přívlastku vyjádřenému substantivem, což je role pro české podstatné jméno netypická, a zaslouží si tudíž větší pozornost.

2.3.1 Premodifikace adjektivy

Mezi základní vlastnosti přídavných jmen patří jejich schopnost stát v pozici přívlastku (tzv. atributivní funkce) a části jmenného přísudku se sponou (funkce predikativní). Ne všechna adjektiva ovšem vyhovují oběma kritériím, a pokud ano, nemusí jejich význam nutně zůstat shodný. Zatímco dvojice *this book is nice – the nice book* sděluje totéž, tj. vypovídá o kvalitách určité knihy bez ohledu na to, zda adjektivum *nice* funguje jako přívlastek nebo součást přísudku, zdánlivě ekvivalentní dvojice používá stejné přídavné jméno pokaždé s jiným denotátem:

this is an old friend of mine – to je můj starý přítel

⁶⁰ MACHÁČEK, Jaroslav, ŘEŘIČHA, Václav, ústní konzultace.

⁶¹ QUIRK, s. 1343.

⁶² *ibid.*, s. 1322, 1336-7.

my friend is old – můj přítel je starý.⁶³

Atributivní přídavné jméno zde neoznačuje věk dané osoby, ale kvalifikuje délku vztahu mezi mluvčím a jeho přítelem. Podobně spojení *a sick room* neříká nic o místnosti, které by bylo nevolno, nýbrž pojmenovává účel, k němuž byla zřízena: *pokoj pro nemocné*.⁶⁴ Anglická přídavná jména se tak vyznačují „větší volností sémantického vztahu k řídicímu substantivu, než je tomu v češtině, a to tak, že nemusí modifikovat samotné řídicí substantivum, nýbrž nějaký rys [...], který řídicí substantivum pouze implikuje“.⁶⁵

Pouze na atributivní funkci je omezeno několik typů přídavných jmen. Jeden z nich představují přívlastky, které nějakým způsobem zesilují nebo zeslabují význam řídicího členu, zmíněné výše v oddílu o *precentral premodifiers*. Tato adjektiva mohou vyjadřovat stupeň určité vlastnosti (*sheer arrogance* – vyložená drzost, *the very edge* – samý okraj), udávat určitou kvantitu (*the complete works* – souborné dílo, *full agreement* – dokonalá shoda) nebo vypovídat o frekvenci, s jakou se daný fenomén vyskytuje (*a single objection* – jediná námitka, *you might see the odd lizard* = you might see a lizard from time to time – zřídka se vyskytující ještěrka).⁶⁶

Další skupinku atributivních adjektiv tvoří přívlastky, které se vztahují k okolnostnímu nebo časovému určení dané skutečnosti (*the upper lip* – horní ret, *our former secretary* – naše bývalá sekretářka). Na jejich podobnost s příslovci ukazuje mj. možnost parafrázy: *rapid calculations* = calculation that are made rapidly – rychlé počty.⁶⁷

Takzvaná asociativní přídavná jména neodkazují, jak jsme již popsali výše, přímo k řídicímu členu, a proto je hledání významu u takových NP poněkud složitější. Ačkoli se tato adjektiva nevyskytují výlučně v kombinaci s konatelskými podstatnými jmény, lze zjednodušeně říci, že řídicí člen tu vystupuje jako aktér děje a adjektivum pak přibližuje činnost, jíž se věnuje. *A big eater* proto není urostlý konzument, ale člověk, který hodně jí, a *a heavy smoker* nepředstavuje obézního, nýbrž vášnivého kuřáka (podobně *a marine biologist* – biolog se specializací na mořské prostředí, *a historical novelist* – spisovatel historických románů). Jmenné fráze jsou de facto produktem nominalizace, kdy je verbální

---

63 *ibid.*, s. 428.

64 příklad převzat z DUŠKOVÉ, s. 144.

65 DUŠKOVÁ, s. 143-144.

66 HUDDLESON, s. 555-556.

67 QUIRK, s. 431.

vyjádření skutečnosti obměněno jmenným: someone who works hard – *a hard worker*.⁶⁸

(Tradičním překladatelským oříškem z oblasti právního stylu je spojení *criminal lawyer* označující odborníka v oblasti trestního práva, které svádí k tomu, aby si překladatel obor právníkovy činnosti interpretoval docela jinak. Nutno poznamenat, že v určitém kontextu může spojení skutečně znamenat i právníka-zločince (*it turned out that he was an honest lawyer, not a criminal one, as I'd been led to expect*); v mluveném projevu poskytuje vodítko přízvuk – je-li kladen pouze na první člen, jedná se o sémanticky užší sousloví (právník v trestní legislativě), pokud přízvuk nesou obě složky, jedná se o volné spojení jména a přívlastku (zločinný právník).)⁶⁹

Výčet přídavných jmen v atributivní funkci uzavírají citově zabarvená adjektiva vyjadřující pozitivní nebo negativní hodnocení mluvčího: *her poor father* – chudák otec, *the wretched car* – ojetina, *you're a bloody genius* – jseš zatraceně dobrý, *the damned tax inspector* – zatracený daňový kontrolor.⁷⁰

Adjektiva coby anteponovaný přívlastek zastávají širokou škálu funkcí, která se neomezuje pouze na kvalifikaci příslušného řídicího členu (tedy na vytčení jeho základních vlastností), ale dokáží zprostředkovat i rozsáhlejší informaci o jeho sémantické náplni, která zahrnuje kvantitu, okolnosti děje nebo postoj mluvčího. Skutečnost, že sémanticky mají adjektiva leccos společného se slovesy, neznamená, že by se kterékoli atributivní adjektivum mohlo přesunout do role přísudku (a naopak) beze změny smyslu.⁷¹ V porovnání s češtinou je důležité uvědomit si, že dosah anglického adjektiva jako modifikátoru se někdy neomezuje jenom na řídicí substantivum, ale může obsáhnout i širší skutečnost, která není ve jmenné frázi explicitně pojmenována (*a sick room* = a room designated for sick persons), a proto musí čeština volit jiné vyjadřovací prostředky.

2.3.2 Premodifikace substantivy

Podstatná jména dokáží mezi řídicím členem NP a jeho přívlastky rozvíjet širokou škálu významových vztahů, která sahá od „prostého vyjádření přináležitosti“ (*heat source* = *source of heat* – zdroj tepla, tepelný zdroj) až po složitější popis příčiny a následku

68 HUDDLESTON, s. 556-557; QUIRK, s. 432.

69 DUŠKOVÁ, s. 144; HUDDLESTON, s. 441; ZEHNALOVÁ, s. 249-250.

70 HUDDLESTON, s. 558.

71 DUŠKOVÁ, s. 487.

(*corrosion wear* – opotřebení, k němuž došlo vlivem koroze). Přesto není možné premodifikací vyjádřit beze zbytku všechny vztahy; premodifikace je coby syntaktický prostředek sice úsporná, ale z hlediska sémantického zůstává implicitní, což znamená, že už zmíněné relace mezi jednotlivými členy nebývají vždy vyjádřené přímo. Spojení *a new government organization* tak můžeme vykládat jednak jako proces, během něhož se formuje nová vláda, jednak jako novou vládní instituci.⁷²

Ačkoli tedy anglický substantivní přívlastek obsazuje pozici, která v české syntaxi tradičně patří adjektivu, nelze každý modifikátor automaticky překládat přídavným jménem (*vládní organizace* nemusí být totéž co *organizace vlády*). Zajímavé je, že na problematiku podstatných jmen ve funkci adjektiv odlišně pohlíží česká a anglosaská lingvistika. *Cambridge Grammar* se brání tomu směřovat syntaktické funkce jednotlivých slov s kritérii, podle jakých slova řadíme do slovnědruhových kategorií, a proti adjektivnímu statusu podstatných jmen argumentuje tak, že substantiva nelze stupňovat (**more computer error* – *počítačovější chyba) nebo rozvíjet příslovcem (**a very government inquiry* – *velmi vládní vyšetřování), nejedná-li se např. o metaforu nebo aktualizované vyjádření.⁷³ Mathesius naopak cituje příklady, kde se modifikace adverbiem objevuje (*That's a too London point of view* – příliš londýnský náhled na věc), a poukazuje na fakt, že přívlastkové substantivum se koordinačně spojuje se „standardními“ adjektivy (*she is quite vulgar and commonplace* – je celkem přizemní a banální) nebo že umožňuje použití proformy *one* místo řídicího členu (*electric engines and the steam ones* – elektrické lokomotivy a ty parní).⁷⁴ Příliš jisté vodítko pro rozhodnutí sporu mezi podstatnými a přídavnými jmény neposkytuje ani syntaktická rovina: většina substantiv sice netvoří jmenný přísudek stejným způsobem jako adjektiva (*a government inquiry* → **the inquiry is government*), ovšem přívlastky označující materiál se bez problémů transponují: *this sheet is cotton* – je to prostěradlo z bavlny.⁷⁵ Kromě toho jsme už výše ukázali, že ani všechna adjektiva nedokáží volně proplovat mezi rolemi přívlastku a predikátu.

Bez ohledu na to, zda se anteponované substantivum mění v „plnohodnotné“ přídavné

---

72 *ibid.* s. 490-491.

73 HUDDLESTON, s. 537.

74 Je pravda, že ilustrační příklady sesbírané Mathesiem dělí od posledního vydání *Cambridge Grammar* mnoho desítek let, a proto už nemusí být všechny v současném jazyce produktivní. Také výraz *commonplace* už podle slovníku OALD nefunguje pouze jako substantivum, ale má i statut adjektiva.

MATHESIUS, Vilém, *A Functional Analysis of Present Day English*, s. 40.

75 HUDDLESTON, s. 538.

jméno či nikoli, tento způsob premodifikace dobře odráží analytický charakter angličtiny. Zatímco čeština buď převádí substantivní přívlastky na adjektiva, nebo jejich vztah k jádru jmenné fráze specifikuje pádovými koncovkami a předložkovými spojeními, angličtina pracuje s řetězcem juxtaponovaných členů, díky kterému je sdělení sevřenější a leckdy také vyžaduje zvýšenou koncentraci od příjemce, který je má dešifrovat. Není divu, že se složité jmenné konstrukce hojně využívají v žurnalistickém stylu, a to zejména v nadpisech novinových článků – ne snad z důvodu, aby autor čtenáře znejistěl, ale mnohem víc proto, aby potenciální víceznačnost takového vyjádření vzbudila ve čtenáři zájem přečíst si článek celý⁷⁶: *The Dundee full-time trade union officials' group*. (K uvedenému titulku bohužel chybí další kontext, který by jeho obsah s jistotou upřesňoval, ale s největší pravděpodobností se jedná o skupinu placených odborářských pracovníků ze skotského města Dundee).⁷⁷

Právě díky značné míře implicitnosti premodifikace stoprocentně nenahrazuje významově přesnější postmodifikaci. Spojení *this book on grammar*, kde je přívlastek připojený předložkou, lze převést na *this grammar book* bezproblémově a podobně může sémantický obsah přeložky vyjádřit předpona: *the period after war* → *the postwar period*. Premodifikace ovšem nedokáže kompenzovat význam všech předložek; syntagma *the house beyond the church* se nemůže změnit na *the church house*, protože výsledný výraz označuje budovu kostela a nikoli „dům stojící za kostelem“. V některých případech si významově dokonce neodpovídají ani syntagmata [N + of N] a [N + N]: *a glass of wine* vyjadřuje vztah mezi nádobou a jejím obsahem (sklenice vína), ovšem *a wine glass* označuje sklenici na víno jako druh nádoby. Obecně také platí, že anteponovaný přívlastek odkazuje na stálou, trvanlivou vlastnost: existuje spojení *a corner window/table* pro předměty umístěné v rohu, stejným způsobem ale nelze převést postmodifikované *a girl (standing) in the corner* → **a corner girl*, poněvadž živá lidská bytost je schopná volně se přemísťovat a neočekává se, že by v koutě zůstala natrvalo. Volba přívlastku v pozici nalevo či napravo od řídicího substantiva tedy nezávisí na konkrétním slovu jako lexikální jednotce, nýbrž na jeho významu a schopnosti specifikovat svůj vztah k jádru NP.⁷⁸

---

76 QUIRK, s. 1335.

77 příklad převzatý z KNITTLOVÉ, s. 175

78 QUIRK, s. 1331-1332.

2.3.3 Saxon Genitive

Kromě substantiv v tzv. obecném pádu rozvíjejí jádro jmenné fráze zleva také substantiva v saském genitivu neboli „přivlastňovacím“ pádu, přičemž termín „přivlastňovací“ je sám o sobě poněkud zavádějící; anglické větné členy realizované saským genitivem zastávají v češtině skutečně roli přivlastku, ať shodného (*John's choice* – Janova volba), nebo neshodného (*the earth's origin* – vznik země).⁷⁹ Komplikace ovšem spočívá ve faktu, že saský genitiv v sobě coby jediná forma slučuje dvě syntaktické funkce, a to skutečně přivlastkovou (která náleží do sféry *pre-modifiers*) a *determinační*. Jelikož determinace představuje povinnou složku anglické nominální fráze, přítomnost genitivní koncovky vlastně kompenzuje prázdné místo, které je za normálních okolností obsazené členem: *John's choice* → *the choice of John*.⁸⁰

Jak bylo řečeno výše, jelikož čeština kategorii určenosti u podstatných jmen nevynechává, může být poněkud obtížné stanovit, zda je konkrétní saský genitiv více determinantem nebo přivlastkem. Ve stručnosti můžeme uvést, že genitiv v roli modifikátoru se sémanticky blíží kvalifikujícímu přídavnému jménu; spojení *a father's pride* znamená *otcovskou pýchu*⁸¹, nikoli *otcovu pýchu*, stejně tak *a fisherman's cottage* neoznačuje chatu ve vlastnictví rybáře, ale *rybářskou chatu* jako specifický druh obydlí. Spojení obdobného typu ovšem nejsou příliš produktivní, mimo jiné proto, že saský genitiv se lehčeji spojuje s životnými substantivy, a tak je často nahrazují juxtaponované fráze v obecném pádu: *a summer day, a school doctor, a country cottage*.⁸²

Genitiv může modifikovat nejen jednotlivá slova, ale i celé fráze: [*the teacher of music*]'s room, [*the Head of Department*]'s speech.⁸³ Vachek k tomuto fenoménu podotýká, že morfém *-s*, který tradičně označujeme jako pádovou „koncovku“, vlastně ztrácí povahu morfému flexivního (který mění gramatické kategorie, jakou je pád) a stává se

79 DUŠKOVÁ, s. 88-89.

80 DUŠKOVÁ, s. *ibid.*; QUIRK, s. 326.

81 [a father]'s pride = the pride of a father: Saský genitiv determinuje substantivum *pride* podobně jako určitý člen *the*. Neurčitý člen u podstatného jména *father* ukazuje na tzv. singulativní referenci neurčitou, kdy odkazujeme na předmět nebo entitu, která není blíže specifikována – pýcha (kteréhokoli) otce → otcovská pýcha.

DUŠKOVÁ, s. 61.

82 DUŠKOVÁ, s. 89, HUDDLESTON, s. 469-470.

83 HUDDLESTON, s. 479; QUIRK, s. 328.

prostředkem derivačním, schopným měnit slovní druhy.⁸⁴

Poslední poznámka se opět týká analytického a komplexního charakteru anglické NP. Ačkoli se saský genitiv s ohledem na sémantickou stránku blíží k adjektivu, zachovává si substantivní schopnost vázat na sebe v premodifikaci přídavná jména:

his old friend's cottage

his old fisherman's cottage

V prvním případě adjektivum *old* rozvíjí člen *friend's* a toto syntagma je determinováno zájmenem – *his* [*old friend's*], aby následně jako fráze modifikovalo řídicí člen – [*his old friend's*] *cottage* = *chata jeho starého přítele*. V druhé větě modifikuje přívlastek *old* celý zbytek fráze [*fisherman's cottage*], kterou jako celek determinuje posesivní zájmeno *his* – *jeho stará rybářská chata*. První z vět tedy ilustruje funkci saského genitivu jako determinantu, zatímco druhá mu ponechává funkci modifikátoru, který se v překladu stává odvozeným adjektivem – *rybářská chata*.⁸⁵

2.3.4 Pořadí členů v premodifikaci

Pořadí modifikátorů nalevo od řídicího členu NP není nahodilé; zčásti jej určují syntaktické zvyklosti (např. neodvozená adjektiva předcházejí substantivům), zčásti sémantické vztahy a v neposlední řadě do hry vstupují konkrétní záměry, co chce mluvčí sdělit.

Jak jsme uvedli výše, z morfologického hlediska neexistuje vždy přesná hranice mezi podstatnými a přídavnými jmény, a proto nelze považovat sled, v jakém se přívlastky řetězí, za absolutně závazný. Jednotlivé kategorie na syntaktické i významové úrovni se přirozeně mohou překrývat a ne vždy je obsazena každá z nich. Obecně však platí, že čím více modifikátorů dodáme, tím přesnější a podrobnější informace o daném pojmu poskytujeme:

---

84 VACHEK, s. 328.

85 QUIRK, s. 1336.

Syntaktická funkce		Sémantická funkce	
Det			<i>an</i>
A	kvantifikátory, intenzifikátory, tedy specifická skupina jmen, která stojí spíš na periférii morfologického systému adjektiv, protože se obyčejně nestupňují, neumožňují další intenzifikaci apod.	hodnocení	<i>attractive</i>
A	z morfo-syntaktického hlediska typičtí zástupci adjektiv, primární, neodvozená přídavná jména	obecná charakteristika	<i>small</i>
A	adjektiva odvozená od sloves (deverbativa), participia ve funkci adjektiv	bližší charakteristika	<i>tight-fitting</i>
A	adjektiva odvozená od substantiv a také přídavná jména označující barvy	stáří	<i>brand-name</i>
		barva	<i>pink</i>
A	adjektiva odvozená od vlastních jmen	původ	<i>Italian</i>
N/A	přívlastky na pomezí adjektiv a substantiv, která se stále více přibližují v podstatným jménům	materiál, složení	<i>lycra</i>
N	substantivum v saském genitivu	typ, souvislost, vztah, náležitost	<i>women's</i>
N	jádro NP		<i>swimsuit</i>

Tab. 2. Pořadí členů v premodifikaci na syntaktické a sémantické rovině⁸⁶

Předestřenou frázi lze teoreticky bez problémů vytvořit, popřípadě ještě zkomplikovat dalšími modifikátory, v běžné komunikaci ovšem dávají mluvčí přednost nižšímu počtu členů, aby se adresát v přetíženém sdělení neztratil a byl vůbec schopen výpověď jako celek sledovat. Jak jsme již konstatovali, premodifikace se vyznačuje sníženou mírou explicitnosti, a komplexní konstrukce obdobného typu jsou proto spíš doménou odborného, potažmo žurnalistického stylu.

V jiných stylových útvarech je častěji nahrazují fráze, kde se premodifikace kombinuje s postmodifikací. Taková charakteristika platí i pro úřední dokumenty analyzované níže, které se podřizují přísnějším nárokům na všeobecnou srozumitelnost, a proto se v oblasti nalevo od jádra NP většinou objevují maximální tři členy.⁸⁷ Podobnou strategii využívá i čeština, která nedokáže analyticky řetězit přívlastky do takové míry jako angličtina, a rozmístí je tudíž po obou stranách řídicího členu:

*malé svůdné, těsně přiléhající dámské značkové plavky z lycry
v růžové barvě, vyrobené v Itálii*

⁸⁶ podle HUDDLESONA, s. 453 a QUIRKA, s. 1338-1340.

⁸⁷ QUIRK, s. 1338.

Překlad do češtiny vyžaduje určité obměny (rozšířené přívlastky *v barvě* a *vyrobené v*), ale i navzdory tomu působí text stále jako příliš „nabitý“ informacemi. Určitý problém navíc představuje i hledisko aktuálního větného členění, protože zatímco v anglické NP se na informačně nejvytíženější pozici rématu vyskytuje řídicí člen *swimsuit*, v češtině je zastíněn ještě třemi následujícími přívlastky. Jednotlivá fráze by se mohla pravděpodobně objevit coby popisek v katalogu s módním zbožím, ale dá se předpokládat, že v jiných funkčních stylech by si vyžádala rozložení do vícero vět, a ke slovu by tedy kromě nominálních prvků přišla i slovesa, případně adverbia, např.: *Měla na sobě malé dámské plavky italské značky; růžová lycra jí svůdně přiléhala k tělu...*

Návrhy překladu ukazují, že anglická nominálnost v takto komplexní podobě si při převodu do češtiny téměř vždy vyžádá určité rozšíření v podobě výrazů, které pomáhají specifikovat vztahy mezi jednotlivými složkami fráze. Zdá se, že čeština je navzdory přednostem pádové deklinace v nevýhodě, co se týče sémanticky kondenzovaného a stručného jmenného vyjadřování. Na druhé straně nemá ani anglická NP zaručeno, že příjemce za každých okolností zdárně projde jejími analytickými stezkami. Podle Quirka zůstává interpretace fráze *some French onion soup* bez problémů pro toho, kdo ví, že je cibulová polévka názvem kulinářského výtvaru z Francie. Jestliže však příjemce takovou informační predispozici postrádá, může si sdělení vykládat také jako „cibulovou polévku vyrobenou po francouzském způsobu“ nebo „polévku z francouzských cibulek“ – ani jeden význam totiž není s ohledem na syntaktické uspořádání modifikátorů chybný.⁸⁸ Nominální premodifikace tedy sice zůstává široce využitelným komunikačním prostředkem, ovšem nejlépe nalézá uplatnění tehdy, kdy je adresát už obeznámený s kontextem, který mu napomáhá správně rozkódovat vztahy mezi jejími složkami.

2.4 Postmodifikace

Řídicí člen jmenné fráze směrem napravo rozvíjejí následující modifikátory:

- vedlejší vztahné věty
- polovětné konstrukce realizované participii (*-ed* a *-ing participles*) nebo infinitivy
- některé typy přídavných jmen
- předložkové a adverbialní fráze

---

⁸⁸ *ibid.*, s. 1343, 1350.

Modifikace prostřednictvím vedlejších vět *de facto* opouští samotnou strukturu nominální fráze a otevírá ji souvětí, a proto ji v následující charakteristice ponecháme stranou. O participiích jakožto větných kondenzorech jsme se již krátce zmínili v kapitole 1.4 a na jejich srovnání s českými přídavnými a jmény a slovesnými tvary, potažmo přechodníky, se blíže podíváme v úseku věnovanému těmto specifickým reprezentantům anglického jazykového systému. Následující dvě podkapitoly pojednávají o adjektivech, která se z různých důvodů ocitají až za určeným jménem, a stručně o předložkových frázích, mj. o předložce *of* a její konkurenceschopnosti vůči saskému genitivu.

2.4.1 Adjektiva v postmodifikaci

Výhradně v postpozici stojí přídavná jména, jejichž řídicím členem je neurčité zájmeno: *something larger* – něco většího, *anyone intelligent* – kdokoli inteligentní. Spojení obdobného typu jsou elipsou a *de facto* nahrazují větu – *something which is larger*. Jestliže se členy objeví v opačném pořadí, tj. zájmeno zastává funkci jádra NP, jedná se o příznakové vyjádřování, kdy mluvčí vyjadřuje pobavení nebo ironický postoj: *the wierd something appeared* – objevilo se (takové) divné cosi.⁸⁹

Skutečnost, zda se dané adjektivum vyskytuje před nebo za řídicím členem, je zároveň ovlivněná syntaktickými i sémantickými hledisky. V mnoha případech se adjektivum ocitá v postpozici tehdy, je-li samo modifikováno. Proto nenalezneme výrazy **a larger than yours house* nebo **too dangerous to accept proposal*. Na druhé straně máme ovšem přívlastky, které mohou před jádrem fráze stát jen jako dále rozvitě. Např. adjektiva uvozená předponou *a-* se kladou výlučně za řídicí člen (*a-* je etymologicky pozůstatkem středoanglických předložek *in* a *on*, takže se jedná o přídavná jména, která se vyvinula z předložkových frází), jakmile ovšem na sebe naváží vlastní modifikátor, mohou se bez problémů přemístit do antepozice:

a child asleep – spící dítě → **an asleep child / their still asleep child*⁹⁰

Syntaktické umístění toho či ono přívlastku tedy nutně nezávisí na jeho lexikální povaze, nýbrž na sémantickém obsahu (a opačně, pozice přívlastku vůči řídicímu členu vypovídá o jeho významu). Odvozená adjektiva s příponou *-able / -ible* odkazují buď

89 QUIRK, s. 418, 1294.

90 HUDDLESON, s. 559; QUIRK, s. 420.

na trvalou charakteristiku (*the rivers navigable* – obecně splavné řeky), nebo na vlastnost dočasnou (*a navigable river* – momentálně splavná řeka). Přídavné jméno *proper*, které v antepozici znamená „náležitý, vhodný, patřičný“, zužuje v postpozici sémantické pole na jediný význam „vlastní“: *the City of London proper* – vlastní Londýn (jádro Londýna). Podobně spojení *the people present* neznámá „současné lidi“, ale je antonymem k adjektivu *absent*: *the people present / absent* – přítomní / nepřítomní lidé.⁹¹

Některá adjektiva, která na sebe vážou povinné doplnění, zastávají pouze roli predikátu, a pokud se objeví v premodifikaci, posouvá se jejich význam. Zajímavé je, že při překladu do češtiny se sémantický posun nedotkne všech adjektiv z této třídy; uplatní se u přídavného jména *fraught*

*it is **fraught with** danger* – je to vysoce nebezpečné (doslova „napěchované nebezpečím“)

*a rather **fraught** evening* – docela náročný večer,

ovšem stírá se u adjektiv *able* nebo *conscious*:

*they are **able to** talk* – *an **able** worker*

jsou schopní mluvit – schopný pracovník

*I was **conscious of** the danger* – *a **conscious** effort*

byl jsem si vědom nebezpečí – vědomé úsilí.⁹²

V češtině najdeme podobný kontrast u tzv. dlouhých a krátkých tvarů přídavných jmen, kde byly dlouhé tvary tradičně vyhrazeny pro funkci přívlastku a tvary krátké zůstávaly součástí přísudku. S vývojem jazyka ovšem krátké varianty získaly status archaických a knižních tvarů a dnes se dlouhé tvary jako predikáty považují za plně spisovné – proto *byl jsem si vědom* i *vědomý*. Přesto i v současné češtině zbylo několik adjektiv, kde se význam přívlastkového a přísudkového tvaru v jemných nuancích liší, tak jako je tomu u anglického *able*, *conscious* nebo *fraught*, a kde se krátké tvary vyskytují výlučně v postpozici:

***hodný** člověk* – *ten člověk byl **hoden** úcty*

***prostý** život* – *byl **prost** viny*

91 DUŠKOVÁ, s. 480; HUDDLESTON, s. 445; QUIRK, s. 419.

92 HUDDLESTON, s. 559-560.

*mocný pán – nebyl mocen slova.*⁹³

V rámci úvah o administrativním stylu si zaslouží poznámku adjektiva typu *president elect* – zvolený prezident, *court martial* – vojenský soud, *heir apparent* – právoplatný dědic apod. Citovaná spojení byla jako oficiální formulky přejata z francouzštiny v době, kdy se anglická legislativa formovala právě podle francouzských modelů⁹⁴, a dodnes odráží typický rys francouzské syntaxe, která většinu přívlastků umísťuje napravo od řídicího členu (*le président élu, la cour martiale, l'héritier apparent*)⁹⁵. Syntaktická rovina tak ilustruje pragmatickou stránku jazyka, který ve specifickém funkčním stylu dává přednost ustrnulým, méně produktivním spojení a necítí je potřebu je inovovat. Jinými slovy pozici přídavných jmen vůči jádru nominální fráze nedefinují jen striktně daná gramatická pravidla, ale na vztahu řídicího členu a jeho modifikátorů se v souhře podílejí syntaktické, stylové i sémantické faktory.

2.4.2 Předložky v postmodifikaci a *of-phrase*

Předložkové fráze leží na pomyslné ose „implicitní – explicitní vyjadřování sémantických vztahů“ zhruba uprostřed. Na rozdíl od juxta pozice dvou a více substantiv umožňuje předložka zpravidla jasně stanovit, které z dvojice jmen je určované (jádro) a které určující. Předložkové fráze v roli modifikátoru často nahrazují původní větnou konstrukci; na úrovni syntaxe tedy hovoříme o nominalizaci, procesu, při němž se slovesné konstrukce transformují do jmenných vazeb, zatímco ze sémantického hlediska se jedná o elipsu. Právě redukce verbální složky však může míru explicitnosti snížit. Pouze v širším kontextu pak dokážeme jednoznačně stanovit, zda jsou ve větě *the shooting of the rebels* vzbouřenci oběťmi, nebo pachateli (*someone was shooting the rebels vs. the rebels were shooting*).⁹⁶

Ačkoli použití předložky *of* představuje nejčastější způsob, jak spojovat jádro s rozvíjejícím členem v postpozici, sémantický vztah mezi substantivy lze přesněji vymezit i pomocí dalších předložek, třebaže méně produktivních. Syntagma „hlášení o nehodě“ překládáme jako *a report of the crash* tehdy, kdy jednoduše konstatujeme fakt, že k nehodě

93 Konkurence jmenných a složených tvarů přídavných jmen; PETR, s. 69, 76.

94 DUŠKOVÁ, s. 489; QUIRK, s. 1295.

95 Portail lexical, CNRTL.

96 QUIRK, s. 1274, 1279.

došlo. Výběr předložky *on* (*a report on the crash*) už signalizuje, že se mluvčí zajímá i o detaily události a bude je podrobněji rozvádět. Podobně *an injury of the wrist* – úraz zápěstí klasifikuje druh zranění, zatímco spojení *an injury to the wrist* implikuje, že se na jeho vzniku podílely faktory působící zvnějšku. Výběr předložky někdy ovlivňuje i charakter slovesného doplňku: váže-li na sebe sloveso *to rely* předmět prostřednictvím předložky *on*, objeví se totožný člen i ve spojení N + PP (*reliance on public support* – spoléhání se na veřejnou podporu).⁹⁷

Jak vidno, předložka *of* umožňuje vyjádřit vztah mezi dvěma substantivy na nejobecnější úrovni. V češtině závislost podobného typu zprostředkovává jiné podstatné jméno coby neshodný přívlastek v postpozici (*the effects of globalization* – vliv globalizace), přídavné jméno (*a delay of two hours* – dvouhodinové zpoždění) nebo rovněž předložková fráze (*the context of criminal proceedings* – souvislost s trestním řízením). Různorodé typy vzájemných vztahů, které *of-phrase* specifikuje, zahrnují vlastnictví (*the book of my son* – kniha mého syna), popis vlastností nebo přináležitost k určité skupině (*people of different socio-cultural background* – osoby různého sociokulturního původu), poměr části a celku (*the majority of children* – většina dětí) apod.⁹⁸

Ekvivalentem předložkové fráze s *of* je saský genitiv, což ovšem neznamená, že by oba typy modifikace byly libovolně zaměnitelné. Do výběru patřičného modifikátoru zasahuje celá řada okolností, počínaje syntaktickými pravidly o tzv. členech (saský genitiv, který má determinální funkci, nemůže konkurovat jiným determinátorům), přes rovinu fonetickou (kde se požadavky na zvukomalebnost neslučují s tendencí hromadit sykavky, např. *my friends' jewels* – šperky mých přátel) a konče u obecných parametrů, jakými jsou pragmatika (saský genitiv se obecně neprosadil u neživotných substantiv, **this house's roof* – střecha domu) nebo výstavba textu ve spojitosti s aktuálním členěním větným.⁹⁹

Na úrovni syntaxe se použitím saského genitivu lze vyhnout nejasnostem, jaké vznikají ve spojení typu *the shooting of the rebels*. V případě konstrukcí, které prošly procesem nominalizace, většinou platí, že při premodifikaci saským genitivem odkazuje modifikátor na podmět výchozí věty; u předložkové postmodifikace je situace opačná, tj. modifikátor zastupuje člen, který měl původně funkci předmětu.¹⁰⁰

97 HUDDLESTON, s. 440.

98 DUŠKOVÁ, s. 494; EU, Dokument 1-5, AJ/ČJ.

99 DUŠKOVÁ, s. 495; QUIRK, s. 1277-1282.

100 QUIRK, s. 1278-1279.

S   V   O
The police was shooting the rebels.

→ *the shooting of rebels*

S   V   O
The rebels were shooting the police.

→ *the rebels' shooting*

Tab. 3. Saský genitiv vs. of-phrase

Jelikož však bývají jednotlivé jazykové plány provázány, může aplikaci na první pohled spásného pravidla zhatit výběr specifické lexikální jednotky. Zatímco ve spojení *the examination of the witness* zůstává svědek skutečně předmětem (*somebody examined the witness*), ze sémantiky následující fráze vyplývá přesný opak: *the examination of the expert* = *the expert examined something* (tj. čistě pragmaticky je odborník tím, kdo něco zkoumá, a jen zřídka je sám podrobován šetření). Substantivum *examination* projevuje tytéž sklony k ambivalenci i tehdy, předchází-li mu saský genitiv. Ve frázích *the expert's examination* platí hypotéza, že slovo *expert* zastává roli podmětu (*the expert examined something*), ovšem v podobném syntagmatu *the witness' examination* obecně sdílená zkušenost napovídá, že svědek bude nikoli iniciátorem, nýbrž předmětem šetření (*the court examined the witness*).¹⁰¹

V češtině interpretační omyl s největší pravděpodobností nehrozí – polysémnní výraz *examination* má v právní oblasti jednoznačný ekvivalent „výslech“. V angličtině zabraňuje víceznačnosti podobných syntagmat ve většině případů širší kontext, do něhož v rámci textu zapadají. I přesto bývají podobné konstrukce rozvedeny ještě další předložkovou frází, která pomáhá jejich význam jednoznačně vymezit: *the expert's examination of the samples* – přešetření vzorků odborníkem, *examination of a witness by the requested court* – výslech svědka (= soudní šetření) dožádaným soudem.¹⁰²

---

101 adaptováno podle QUIRKA, s. 1278-1279; EU, Dokument 6, AJ.

102 EU, Dokument 6, AJ; QUIRK, *ibid.*

2.5 *-Ing forms & Participles* aneb neurčité slovesné tvary jako prostředky jmenného vyjadřování

Problematika tzv. „-ingových“ tvarů představuje tradiční třináctou komnatu anglického jazykového systému. Metaforicky řečeno nejsou *-ing forms* „ani ryba, ani rak“ - jedná se o specifické tvary, jejichž charakteristika umožňuje v rámci větné (potažmo textové) výstavby široké funkční využití, a proto se *-ing forms* vzpírají jednoznačnému zařazení do slovnědruhových nebo větněčlenských škatulek.

Derivační přípona *-ing* má historicky dva různé zdroje. Ve 14. století ze z podstatných jmen slovesných pod vlivem francouzštiny vyvinul tvar stojící na pomezí a slovesa a jména, který dnes nazýváme gerundiem; gerundiální morfém *-ung* > *-ing* později formálně splynul se sufixem pro přičestí přítomné *-inde/ende*.¹⁰³ Dnes proto mohou jednotky ukončené příponou *-ing* náležet k čistě jmenným tvarům (substantivům a adjektivům), v kombinaci se sponovým slovesem vytvářet průběhové slovesné tvary (progressive aspect), nebo konstituovat verbonominální gerundia a participia.

Morfologická kritéria pro určení patřičného podtypu *-ing forms* tedy nestačí a nápomocná vždy není ani sémantika: jednotka *drawing* jako součást syntagmatu *His drawing fascinated me* může označovat jak proces (*kreslení*), tak výsledek děje (*kresba*).¹⁰⁴ V případě deverbativních substantiv a adjektiv je možné vycházet z kritérií syntaktických, protože přídavná a podstatná jména tvořená příponou *-ing* se chovají stejně konstituenty jmenné fráze. Substantiva regulérně přibírají plurálovou koncovku, jako jádro NP jsou determinována, zleva rozvíjena adjektivy a zprava modifikována předložkovými frázemi apod.:¹⁰⁵ *the three separate meetings with National Enforcement Bodies* – tři samostatná zasedání s vnitrostátními subjekty NEB¹⁰⁶. Také adjektiva na *-ing* stejně jako neodvozená přídavná jména plní atributivní funkci (nebo se mohou přemístit do jmenné části přísudku) a váží na sebe intenzifikátory v podobě příslovcí: *it was a very entertaining show*.¹⁰⁷ Podobně přímočaré vymezení už ovšem nelze uplatnit na gerundia a participia, která v rámci *-ing forms* tvoří zvláštní přechodnou kategorii. V tradičním porovnání s českým

103 VACHEK, Josef, *A brief survey of the historical development of English*, s. 116.

104 DUŠKOVÁ, s. 569.

105 VESELOVSKÁ, Ludmila, *English Syntax: Syllabi, Examples and Exercises*, s. 94, 96.

106 EU, Dokument 1, AJ/ČJ.

107 HUDDLESTON, s. 81.

jazykovým systémem odpovídá gerundium podstatnému jménu a participium buď adjektivu, nebo přechodníku (a de facto tedy vedlejší větě příslovečné).¹⁰⁸ Zároveň mají ovšem gerundia a participia schopnost pro jména netypickou, totiž rozvíjet valenční vztahy podobně jako slovesa.

2.5.1 Gerundium

Gerundium, přestože vykazuje určité morfologické rysy substantiv a zastává některé syntaktické role, které jsou příznačné právě pro podstatná jména, např. funkci podmětu, se odlišuje tím, že si zachovává slovesnou rekcii, tedy schopnost vázat na sebe předmět nebo příslovečné určení. „Gerundiální“ fráze je tedy hybridem fráze jmenné a verbální.¹⁰⁹

Det	GERUND		O	Adv
<i>His</i>	kill <i>ing</i>		<i>the birds</i>	<i>wantonly irritated me.</i>

Tab. 4. Syntaktické vazby gerundia¹¹⁰

Při pohledu na levou část fráze bychom usoudili, že jednotka *kill*ing musí být odvozeným substantivem, protože ji determinuje přivlastňovací zájmeno. Jakmile se ovšem zaměříme na pravostranné doplnění, zjistíme, že obsahuje přímý předmět (v našem případě jde o další substantivum připojené bez předložky, proto nemůže jít o postmodifikaci typickou pro NP) a navíc adverbium, což jsou komponenty fráze slovesné.¹¹¹

Gerundium není možné ztotožňovat s českým podstatným jménem slovesným právě díky jeho schopnosti chovat se verbálně.¹¹² Větu uvedenou výše sice můžeme zčásti přeložit nominální vazbou (*jeho zabíjení ptáků*), ale příslovečné určení do české větné struktury nezapadá a vyžádá si náhradu adjektivním přivlastkem: **jeho zabíjení ptáků bezdůvodně / jeho bezdůvodné zabíjení ptáků mě popouzelo*. V češtině navíc cítíme, že použití přivlastňovacího zájmena dodává výpovědi určitý emoční náboj a klade důraz na postavu aktéra, zatímco v angličtině zůstává neutrální a pouze specifikuje, že konatelem děje byla osoba, nikoli neživotná entita, a muž (*it's him* a nikoli **her / *them who kill(s)*

108 POLDAUF, s. 181.

109 VESELOVSKÁ, *English Syntax*, s. 97.

110 příklad převzatý z HUDDLESTONA, s. 81; grafické ztvárnění podle VESELOVSKÉ, *English Syntax*, s. 97.

111 HUDDLESTON, s. 81.

112 MATHESIUS, *A Functional Analysis of Present Day English*, s. 150.

the birds). V češtině se dokáže gramatický rod projevit přímo ve slovesném paradigmatu a verbální vyjádření také umožňuje zachovat doplnění adverbium: *to, že bezdůvodně zabíjel ptáky, mě popouzelo*.

Poláčková ve svém příspěvku o nominálních rysech angličtiny s odvoláním na další autory (Jespersen, Curme, Lees) vymezuje jako nominální znaky gerundia determinaci členem, schopnost vyjadřovat plurál, tvořit saský genitiv a zapojovat se do jmenných kompozit.¹¹³ Přihlédneme-li ovšem k charakteristice gerundií, jak ji vymezují Mathesius nebo Huddleson a Pullum, zdá se, že uvedené atributy mnohem více odpovídají podstatným jménům slovesným. Syntagma *your asking that question* je evidentně gerundiem (substantivum *question* zastupuje pomyslný přímý předmět), ovšem jakmile se k „-ingovému“ tvaru *asking* připojí určitý člen, musí se jednotka přizpůsobit struktuře jmenné fráze a fungovat jako jiná substantiva, to jest připojovat k sobě postmodifikátory předložkovou vazbou: *the asking of that question*.¹¹⁴ Co se týče tvorby množného čísla, tu podle Huddlestona umožňují opět jen podstatná jména slovesná, ale nikoli gerundia: **killings the birds must stop*.¹¹⁵

Problém do jisté míry spočívá v tom, že díky ambivalentním vlastnostem gerundia probíhá přechod od podstatného jména ke jmennému tvaru slovesnému postupně na pomyslné škále (jak Poláčková dále podotýká), a mezi dvěma póly se tak dají vysledovat ještě další mezistupně. Takovou přechodovou kategorií představují deverbální substantiva, která neodkazují na výsledek procesu, nýbrž na jeho trvání a průběh: *the hasty writing of the letter to John* – uspěchané psaní dopisu Honzovi. Toto substantivum připouští modifikaci členem i přivlastňovacím zájmenem, premodifikaci adjektivem a postmodifikaci předložkovou frází, ale stejně jako gerundium už nemůže tvořit plurál. Navíc se gerundiu blíží i sémanticky právě tím, že vyjadřuje děj – což je funkce tradičně vyhrazená slovesům.¹¹⁶

Kromě slovesné reky spojuje gerundium se slovesy možnost vyjadřovat verbální kategorii času a rodu. Gerundiální vazby tedy odkazují jak na dobu souběžnou s okamžikem promluvy, tak i na dobu předcházející:

---

113 POLÁČKOVÁ, s. 21.

114 MATHESIUS, *A Functional Analysis of Present Day English*, s. 151.

115 HUDDLESTON, s. 82.

116 POLÁČKOVÁ, s. 21-22; VESELOVSKÁ, *English Syntax*, s. 97.

*The Directive lays down common minimum standards to be applied in the field of information about rights and about the accusation to be given to persons suspected or accused of **having committed** a criminal offence, with a view to **enhancing** mutual trust among Member States.*

*Nařízení stanoví minimální společné normy, jež mají platit v oblasti informací o právech a o obvinění, které se mají sdělit podezřelým nebo obviněným ze **spáchání trestného činu**, s cílem **posílit** vzájemnou důvěru mezi členskými státy.¹¹⁷*

Minulé gerundium specifikuje časový odstup mezi momentem, kdy podezřelí spáchali trestný čin a kdy z něho byli obvinění (*having committed* > *enhancing*). Zatímco první gerundiální tvar je i v češtině vyjádřen nominálně (*obviněný ze spáchání trestného činu*), v druhém se kumulaci jmen překladatel vyhnul použitím infinitivu (tedy nikoli *s cílem posílení vzájemné důvěry*, nýbrž *s cílem posílit důvěru*). Mathesius podotýká, že čeština musí většinou minulé gerundium a stejně tak gerundium v trpném rodě nahradit vedlejší větou:

*He was proud of **having never been beaten** at chess.*

*Byl hrdý na to, že **ještě nikdy nebyl poražen** v šachu.¹¹⁸*

Jak nicméně vyplývá z příkladu uvedeného výše, gerundium může nalézt svůj nominální protějšek i v obecně „verbální“ češtině (*obviněný ze **spáchání***), záleží ovšem na tom, jakou syntaktickou funkci zastává a zda je v příslušné komunikační situaci vhodnější použít české sloveso, nebo jméno. Na úrovni větné skladby lze gerundium použít:¹¹⁹

(a) ve funkci podmětu

***Setting-up** different NEB for different modes of transport might be inefficient.*

***Vytvořit** NEB pro různé typy přepravy se zdá neefektivní.¹²⁰*

(b) jako doplnění slovesa

117 EU, Dokument 3, AJ/ČJ.

118 MATHESIUS, s. 151.

119 syntaktické funkce gerundia viz DUŠKOVÁ, s. 571-578.

120 EU, Dokument 1, AJ/ČJ.

*The sole purpose of this model is to assist national authorities in **drawing up** their Letter of Rights at national level.*

*Jediným účelem tohoto vzoru je pomoci vnitrostátním orgánům **při formulaci** jejich poučení o právech na vnitrostátní úrovni.¹²¹*

(c) jako doplněk adjektiva

*The assistance provided by the EGF should be dynamic and capable of **adapting** to constantly changing and often unforeseen circumstances in the market*

*Pomoc poskytovaná prostřednictvím EFG by měla být dynamická a schopná **přizpůsobovat se** stále se měnícím a často nepředvídatelným okolnostem na trhu.¹²²*

(d) jako modifikátor substantiva

*The Commission has the option of **bringing** infringement proceedings against Member States.*

*Komise má možnost **zahájit** řízení o porušení práva proti členskému státu.¹²³*

(e) ve funkci adverbia

*Different policies are implemented across Member States for **reporting** harmful and illegal content.*

*Členské státy uplatňují rozdílné [regulační nebo samoregulační] politiky, **pokud jde** o ohlašování škodlivého a nedovoleného obsahu.¹²⁴*

České podstatné jméno je tedy možným, nikoli však jediným protějškem anglického gerundia. Jelikož češtině větný člen typu gerundia schází, může jeho verbální charakter do jisté míry vykompenzovat infinitivem. Český infinitiv sice nedokáže vyjádřit mluvnickou kategorii času, ale rozlišuje činný a trpný rod a v porovnání s angličtinou také

---

121 EU, Dokument 4, AJČJ.

122 *ibid.*

123 EU, Dokument 1, AJ/ČJ.

124 EU, Dokument 2, AJ/ČJ.

vid, který umožňuje popisovat děj v opozici probíhající – ukončený, celistvý – neohraničený apod.: *pomoc poskytovaná EFG by měla být schopná **přizpůsobovat se*** (postupně) vs. *schopná **přizpůsobit se*** (jednou provždy). Navíc může infinitiv stejně jako gerundium zastávat funkci podmětu (*vytvořit NEB se zdá neefektivní*), slovesného doplňku (*účelem tohoto vzoru je pomoci vnitrostátním orgánům **formulovat** poučení o právech*) nebo přívlastku (*možnost **zahájit** řízení*). V neposlední řadě jej s oběma typy anglických *-ing forms* spojuje schopnost vytvářet kondenzované větné struktury.¹²⁵ Čeština má tedy na výběr ze dvou prostředků, jmenného a slovesného (ačkoli infinitiv coby „neurčitek“ vykazuje jistou podobnost s nominálními strukturami), a na způsob, jakým jejich výběr ovlivňuje význam výpovědi a stylistické ztvárnění textu, se blíže podíváme při rozboru dalších textových ukázek.

2.5.2 *Participle (participium)*

Anglické *participle* v češtině odpovídá přídavnému jménu ve funkci přívlastku a jako prostředek větné kondenzace zastupuje přechodníky nebo příslovečná určení.¹²⁶ Rozlišujeme tzv. „přítomné“ a „minulé“ participium, ale jelikož se funkční využití těchto členů neomezuje jen na tvoření prézentu nebo préterita, dávají anglické gramatiky přednost obecnějšímu názvu *-ing participles* a *-ed participles*. *Participles* ve spojení se sponovým slovesem *to be* a modálním *have* vyjadřují průběhové slovesné tvary (*progressive aspect*), perfektum a trpný rod. Nás budou tyto tvary dále zajímat coby součást jmenné fráze.

Jak jsme nastínili již v kapitole 2.1, zařazení daného *participle* ke slovesům nebo adjektivům není vždy jednoznačné. Stejně jako u gerundií a podstatných jmen slovesných je rozhodujícím kritériem valence, tedy syntaktický vztah příslušné jednotky k okolním členům. Adjektivní *-ing* a *-ed participles* většinou připouštějí intenzifikaci a stupňování (*something more amusing* – něco zábavnějšího; *he was too frightened to move* – byl příliš vystrašený na to, aby se pohnul), vyskytují se po slovesu *seem* (*it seems quite interesting* – zdá se to docela zajímavé; *she seemed pleased* – zdála se potěšená) a fungují buď jako modifikátory podstatných jmen, nebo jako jmenná část přísudku.¹²⁷

S ohledem na anglický gramatický systém je nutné poznamenat, že český výraz

---

125 funkce infinitivu viz DANEŠ, s. 114, 169; PETR, s. 146-149, 180.

126 DUŠKOVÁ, s. 580; MATHESIUS, s. 147.

127 DUŠKOVÁ, s. 147-148; HUDDLESTON, s. 79-81.

participium – *příčestí* je stejně jako u výše zmiňovaného přívlastku zavádějící. České *participium* označuje dva slovesné tvary, tzv. *příčestí činné* (neboli *l-ové*), kterým se tvoří minulý čas, a *příčestí trpné* (se sufixy *-n* a *-t*), které konstituují pasivum. Oba typy *příčestí* prošly adjektivizací a dnes fungují jako přídavná jména, přičemž některá jsou stále schopná rozlišovat slovesné kategorie (vid: *pečený* – *upečený*). Stejným způsobem vzešla adjektiva také z přechodníků (*zpívající dívka*, *dech beroucí zážitek*, *pominuvší zima*).¹²⁸ Jelikož je český termín *participium* poněkud užší a týká se jen specifických slovesných tvarů, zůstaneme většinou u anglického označení *-ing / -ed participles*.

2.5.2.1 *-Ing participles v roli modifikátoru*

Schopnost *-ing participles* stát v premodifikaci se odvíjí od jejich významového obsahu, respektive od sémantické náplně jména, které rozvíjejí. Premodifikující *-ing forms* totiž vyjadřují trvalou, charakteristickou vlastnost; proto je podle Quirka přípustné spojení *a smiling face* – rozesmátý obličej, ovšem nikoli *?a smiling person* (nepředpokládá se, že by se člověk usmíval permanentně).¹²⁹ Přívlastek je však přijatelný, má-li sloužit k odlišení několika osob podle činností, kterým se věnují: *there were three girls in the room, a smiling girl, a laughing girl and a grinning girl* – v pokoji byla tři děvčata, jedna se jen usmívala, druhá křenila a třetí se nahlas smála.¹³⁰

Anteponovaná *-ing participles* nicméně nemůžeme chápat jako elipsu odvozenou z průběhové věty, zvláště odkazuje-li tato k momentálně probíhajícímu ději.¹³¹

*The express train nr. 121 is now approaching Platform 2.*¹³²

Expres 121 přijíždí k nástupišti číslo dva.

V této větě je *-ing participle* spolu se sponovým slovesem inherentní součástí přísudku. *Participle* tu zastává čistě slovesnou funkci a ani v češtině mu neodpovídá adjektivum: **expres 121 je přijíždějící*.

Přesto je možné vyjádření tohoto typu nominalizovat, tedy převést do polovětné konstrukce, kde se doposud slovesný charakter participia syntakticky promění:

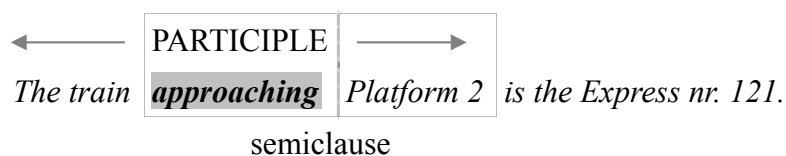
128 PETR, s. 419-423.

129 QUIRK, s. 1326.

130 ŘEŘIČHA, ústní konzultace.

131 QUIRK, s. 1326.

132 *ibid.*

Tab. 5. -Ing participle jako řídicí člen polovětné konstrukce

-Ing participle se zde stává řídicím členem vložené polovětné vazby (semiclause). Ve vztahu ke členu *Platform 2* se nadále chová tak jako ve výchozí větě, to jest jako sloveso, které řídí závislý větný člen (v tomto případě příslovečné určení místa). Polovětná konstrukce je podřízená zbytku věty podobně, jako v češtině závisí na hlavní větě věta vedlejší; oproti češtině spočívá rozdíl v tom, že jádrem „podřízené“ fráze není sloveso v určitém tvaru, ale participium, tedy tvar neurčitý. Celá polovětná konstrukce [approaching Platform 2] rozvíjí podmět nadřazené věty, a zastává tak funkci přívlastku: *Which train (of the trains at the railway station) is the Express nr. 121? → The train approaching Platform 2.*¹³³

-Ing participle zde představuje podobně jako výše zmíněné gerundium přechodnou strukturu, která je ideálním prostředkem pro zestručněné a hutné vyjadřování: souvětí o dvou větách (*The train which is approaching Platform 2 is the Express nr. 121*) se redukuje na větu jedinou. Otázkou je, zda zároveň můžeme jednotku *approaching* označit za postponovaný přívlastek (*vlak přijíždějící k nástupišti č. 2*); Dušková jej sice zmiňuje v kapitole o participiálních atributech, ovšem dodává, že „participium [...] odpovídá vztahné větě s neutralizací aktuálního a obecného děje“¹³⁴, což se slučuje s charakteristikou polovětných konstrukcí. Rovněž Quirk příslušný tvar označuje jako „ing participle clause in postmodification“.¹³⁵ Důležitým faktem zůstává, že *-ing participle* v této funkci vyžaduje na syntaktické úrovni nějaké doplnění, protože jinak by postrádalo smysl: **the train approaching, *the children going, *a box containing*. Stejná situace nastává i v češtině (**vlak přijíždějící, *děti jdoucí, *krabice obsahující*), třebaže tady kvalifikujeme příslušné tvary jako adjektiva v atributivní funkci (byť odvozená, která si zachovala valenční potenciál sloves).¹³⁶ V angličtině tedy nechápeme *-ing participle* v postpozici samo o sobě jako přívlastek, nýbrž jako řídicí člen fráze, která se může role přívlastku

133 HUDDLESTON, s. 80, 1265; VESELOVSKÁ, *English Syntax*, s. 89, 92.

134 DUŠKOVÁ, s. 581.

135 QUIRK, s. 1263.

136 DANEŠ, s. 69.

zhostit.

Jelikož *participle approaching* neimplikuje trvalou vlastnost, ale vztahuje se k momentálně probíhajícímu ději, má jen omezené možnosti, kdy může předcházet substantivu coby anteponovaný přívlastek. V této pozici je přijatelné tehdy, kdy modifikovanou NP determinuje neurčitý člen, protože neurčitá determinace lépe vyhovuje představě čehosi obecného, obvyklého a tudíž přetrvávajícího: *he was frightened by an approaching train*. Spojení **whose is the barking dog?* (pes, který zrovna štěká) se obvykle nepřipouští, ovšem přísloví, které odkazuje na mnohokrát ověřenou zkušenost, ano: *a barking dog never bites* – pes, který štěká, nekouše.¹³⁷ Podle Quirka ovšem *-ing participles* pronikají do premodifikace stále častěji, zejména v odborném a žurnalistickém stylu, a příklady antepozice citované v *A Comprehensive Grammar* lze nalézt i v dokumentech Evropské unie:¹³⁸ *the **develloping** countries, an **ongoing** concern*. Poznámku si bezpochyby zaslouží, že čeština používá pro tyto přívlastky ekvivalenty, které naznačují spíš permanentní než dočasnou vlastnost: *rozvojové země* (nikoli rozvíjející se), *trvalé znepokojení*. Oproti tomu spojení *the voting members* lze nalézt v kontextu, který jasně ukazuje na přechodný stav: *the College had a 27-voting member Governing Board during 2009* – ve správní radě akademie zasedalo v roce 2009 27 osob oprávněných volit (osoby jmenované na určité funkční období, tedy s časově omezeným právem hlasovat).¹³⁹

2.5.2.2 *Ed-participles v roli modifikátoru*

Ed-participles jsou coby modifikátory úzce spjaty s pasivním významem (jako lexikální jednotky jej spoluvytvářejí ve slovesných vazbách v trpném rodě). Vnímáme-li jmennou frázi, která obsahuje rozvíjející členy tohoto typu, jako výsledek nominální transformace, nemohou obvykle *ed-participles* odvozená od sloves v činném rodě stát před určeným jménem: *the immigrant who has arrived* → **an arrived immigrant*.¹⁴⁰ Ani v češtině nesou adjektivní přívlastky odvozené od činného přičestí příliš hojně (existuje např. *došlý dopis, spadlý list*, nikoli však **přišlý přistěhovalec*) a obdobné adjektivum, které vzešlo z přechodníků, má zase jen velmi omezené stylistické užití (*přišedší přistěhovalec*). Jak dále rozvádí Dušková, anglická *-ed participles* do premodifikace

137 DUŠKOVÁ, s. 580.

138 QUIRK, s. 1326-1327.

139 EU, Dokument 7, 8, AJ/ČJ.

140 QUIRK, s. 1327.

pronikají jen ve specifických spojeních (*a retired teacher* – učitel v důchodu, *a healed wound* – zhojená rána), nebo tehdy, kdy jsou sama rozvíjena příslovečným určením: *the newly-arrived immigrant* – čerstvý přistěhovalec, *a well-read woman* – sečtelá žena.¹⁴¹

Participles odvozená z pasivních konstrukcí se v premodifikaci vyskytují, pokud označují trvalou vlastnost nebo typický rys; v tom se podobají *ing-participles*. Proto nelze slovo *born* použít ve spojení narozené dítě – **a born child*, ale pouze v přeneseném významu *a born musician* – rozený hudebník. Stejně tak můžeme hovořit o ztraceném klíči jako o *a lost key*, neboť ztráta navozuje představu čehosi permanentního, ovšem nikoli o nalezeném klíči – *a found key*, protože nález se pokládá za jednorázovou, ohraničenou událost.¹⁴² Pragmatická stránka věci ovšem v tomto bodě nerodilému mluvčímu příliš nepomůže: zatímco bychom předpokládali, že krádež nebo prodej věci budou mít tytéž výsledky, tj. že se předmět pro dosavadního majitele stane jednou provždy minulostí, je podle Quirka spojení *a stolen car* přípustné, zatímco **a sold car* nikoli.¹⁴³ Podobný námět k přemýšlení nabízí i spojení *a denied boarding*, do češtiny převáděné substantivně („odepření nástupu na palubu“).¹⁴⁴ „Odepření“ nebo „zamítnutí“ je bezesporu časově omezenou jednorázovou akcí, ovšem můžeme spekulovat o tom, zda už příslušné spojení nezískalo statut zavedeného termínu, podobně jako *an organized tour* – výlet pod křídly cestovní kanceláře, kde *-ed participle* slouží za označení typologické¹⁴⁵ (jádem významu tedy není organizování jako proces, nýbrž způsob cestování pod něčí záštitou, „organizovaně“, nikoli na vlastní pěst).

Poněkud snadněji vstupují *ed-participles* do postmodifikace. Stejně jako *-ing participles* takto mohou substituovat vedlejší vztažné věty: *a number of complaints that have been received by the different instances* → *a number of complaints recieved by different instances* – celkový počet obdržených stížností. I pro postponová *ed-participles* platí omezení vyplývající z charakteru sloves v činném rodě, a proto některá z nich rozvíjejí podstatná jména pouze za podmínky, že jim samým předchází adverbium: *a man just gone to India* – muž, co právě odjel do Indie.¹⁴⁶

---

141 DUŠKOVÁ, s. 581-582.

142 QUIRK, s. 1328.

143 *ibid.*

144 EU, Dokument 1, AJ/ČJ.

145 QUIRK, s. 1328..

146 EU, Dokument 1, AJ/ČJ; QUIRK, s. 1265.

Ne vždy z konkrétního vyjádření vyplývá, zda má použité *ed-participle* v pozici za slovesem verbální nebo adjektivní charakter, jinými slovy zda kombinace *to be + ed-participle* zastupuje jmenný přísudek se sponou, nebo trpný rod. Huddleston a Pullum navrhuji pro rozlišení adjektiv a sloves několik testů, ale vzhledem k tomu, jak je kategorie přídavných jmen různorodá, nemusí každé adjektivum vyhovět všem podmínkám. Např. *ed-participle married* je ve spojení *they were married* dvojznačné, poněvadž participiu chybí další rozvíjející členy, jež by jeho sémantiku upřesnily; věta tak může vyjadřovat jednak stav (byli svoji = ženatý a vdaná), jednak událost (byli oddáni = vzali se).¹⁴⁷ Ze syntaktického hlediska se však zdá, jako by adjektivní interpretace nebyla reálná: *participle* tu nepřipouští intenzifikaci (**very married*) a navíc na sebe může vázat adverbiální modifikaci typickou pro slovesa (*they had been married for over ten years vs. they had been married in church* – byli svoji už přes deset let / byli oddáni v kostele). Jako další vodítko k odhalení významu pak Huddlestonovi a Pullumovi sloužit doplnění předložkovou vazbou *by*. Tento test vychází z předpokladu, že slovesa popisují děje a přídavná jména stavy. Jelikož děj zpravidla vyžaduje konatele (někdy i nepřímého v podobě instrumentu nebo vnější síly), považujeme *participle* rozvíte pomocí *by-phrase* za slovesné: *they were married by a priest* – byli oddáni knězem / oddal je kněz. Adjektivní význam naopak dokládá fakt, že přísudek lze nahradit jiným slovesem, a v takovém případě už předložkové doplnění není proveditelné: *they remained married* – zůstali svoji / **they remained married by a priest*.¹⁴⁸

Ani v současné češtině není hranice mezi slovesným adjektivem a přičestím vždy jednoznačně patrná. Stejně jako je na ústupu sémantické rozlišování mezi krátkými a dlouhými adjektivy, stírá se i rozdíl mezi přídavnými jmény a přičestími; vyjádření *okno bylo rozbité* tak může popisovat jak stav (okno nebylo v pořádku, mělo rozbité sklo), tak děj (někdo nebo něco způsobilo, že se okno rozbilo). Obecně však v platí, že ve spisovném a pečlivém projevu bychom měli v pasivních větách, kde je konatel děje odsunut do pozadí, ponechat participium a adjektivum vyhradit pro funkci jmenného přísudku. Přitom záleží na vidové kategorii konkrétního slovesa a na tom, zda má daná konstrukce vyjadřovat děj nebo stav. Pasivní konstrukce s nedokonavými slovesy většinou odkazují k ději a na rozdíl od vět se zvrtnými slovesy je vnímáme jako stylistiky příznakové, někdy dokonce strojené: *s realizací projektu se počítá na příští čtvrtek* → *s realizací projektu je*

147 HUDDLESTON, s. 1436-1439.

148 *ibid.*, s. 1439.

počítáno na příští čtvrtek. U dokonavých sloves s dějovým významem by se mělo objevit výlučně participium – *byt byl zapečetěn (policii)*, zatímco ve významu stavovém může trpnému přičestí konkurovat odvozené přídavné jméno a oba tvary pak odkazují k určité vlastnosti, jíž je podmět nositelem – *byt byl zapečetěný (dva měsíce)* = byt zůstal nepřístupný. V běžném jazyce ovšem mluvčí často cítí participiální tvary jako příliš knižní, a proto se setkáváme s formulacemi *okno bylo rozbité větrem*, třebaže se sémanticky jedná o děj, nikoli stav nebo vlastnost.¹⁴⁹ Ačkoli někdy mohou trpná přičestí působit archaicky, v administrativním stylu, kde adresát více než jinde počítá s pregnantním a kultivovaným vyjádřením, bezpochyby není od věci rozlišovat obě zmiňované varianty, aby nedocházelo k zamlžení významu:

*Stávající úpravě provozu na ulici Plzeňská předcházelo jednání u starosty MO Křimice, které bylo **vyvolané** na základě žádosti občanů bydlících v Plzeňské ulici.*¹⁵⁰

2.5.3 Participles a poznámka o větné kondenzaci

Schopností nahrazovat jak vztažné věty, tak vyjádření, která ze syntaktického hlediska zůstávají na úrovni vět hlavních, se *participles* řadí mezi takzvané *kondenzory*. Pojmem kondenzace rozumíme schopnost jazyka (potažmo mluvčího) vyjádřit co největší a nejobsáhlejší sumu myšlenek na co nejmenším prostoru; jedná se o jeden z principů takzvané „jazykové ekonomie“, jenž můžeme prozaicky definovat jako snahu vtěsnat co nejvíce informací do jedné věty za použití minimálního úsilí. Tím, že stojí suverénně rozkročena mezi třídou sloves a jmen, mají anglické *participles* ideální podmínky pro to, aby naplnila komunikační funkce obou těchto kategorií v rámci jedné syntaktické jednotky. Nominální potenciál participií si ovšem žádá určitou oběť v podobě omezených schopností vyjadřovat všechny gramatické kategorie sloves.

Snad právě proto mají *-ed* a *-ing participles* (a také infinitivy) coby řídicí členy „polovětných“ vazeb za úkol podávat doplňující informace, které rozvíjejí hlavní myšlenku, dokreslují detaily nebo upřesňují okolnosti, za jakých probíhá děj; působí tedy jako pomyslná divadelní kulisa, kterou příjemce možná prvoplánově nevnímá, ale jejíž

¹⁴⁹ GREPL, Miroslav, *Skladba češtiny*, s. 136-141.

¹⁵⁰ Město Plzeň, Plzeň – bezpečné město. Poradna městského obvodu Plzeň 5 – Křimice.

přítomnost je nezbytná proto, aby rozklíčoval příslušné sdělení co nejcelistvěji.¹⁵¹

Participles coby kondenzory zastupují vedlejší věty přívlastkové, příslovečné a s nimi související konstrukce, které lze do češtiny převádět pomocí přechodníků (byť se jedná o dnes již zastaralý a stylově omezený způsob větné výstavby), atd. Jelikož se gerundia i *participles* pohybují na tenké hranici mezi slovesy a jmény, označují některé prameny konstrukce s *-ed* a *-ing forms* za vyjadřování slovesné (Tárnyiková, *Sentences Complexes in Text*), jiné za verbonominální (Dušková). Při charakteristice konkrétních případů z anglické verze administrativních textů se proto nebudeme za každou cenu snažit zařadit daný jev pod hlavičku „spíš slovesný / spíš jmenný“, ale přihlédnout k možnostem, jaké se překladateli nabízejí při převodu do češtiny. Morfologicky totožná *participles* totiž mohou v češtině vyústit jak v čistě nominální syntagma, tak ve vyjádření, které si zachovává všechny gramatické kategorie slovesa:

*The European Parliament encourages neighbouring Member States to step up their cooperation in **dealing with prevention of natural disasters**, thereby **ensuring** that the best possible use is made of EU funds allocated for this purpose.*

*Evropský parlament vybízí sousedící členské státy, aby posílily vzájemnou spolupráci **v oblasti předcházení přírodním katastrofám**, a tímto způsobem **zajistily** nejlepší využití prostředků vyčleněných na tyto účely z fondů EU.*¹⁵²

Pro překladatele je výhodné uvědomit si, že ne každému syntagmatu, které se formálně blíží jménu, automaticky odpovídá český nominální ekvivalent, a že na druhé straně není nutné všechny verbonominální tvary ve funkci kondenzorů transponovat do vedlejších vět. Překladatel má tak na výběr širokou škálu vyjadřovacích prostředků, ovšem i jejich volba by měla probíhat s ohledem na roli, jakou roli daný člen zastává ve výchozím textu, aby překlad co nejlépe naplnil komunikační funkci originálu.

Podobný charakter jako gerundia a participia vykazuje také infinitiv, který jazykověda rovněž řadí mezi prostředky slovesně-jmenného vyjadřování: je schopen mimo jiné

---

151 TÁRNYIKOVÁ, s. 162.

152 EU, Dokument 9, AJ/ČJ.

fungovat namísto substantiv v podmětu, rozvíjet jména jako jejich atribut, vstupovat do polovětných vazeb bez explicitně vyjádřeného podmětu nebo coby kondenzor zastupovat finitní slovesné struktury.¹⁵³ Právě díky ambivalentní struktuře, kdy infinitiv na jedné straně slouží za východisko verbálnímu vyjadřování a na straně druhé má mnohé vlastnosti shodné se jmény (viz kap. 2.5.1), je problematika infinitivu velmi komplexní, a proto ji v rámci této práce ponecháváme stranou.

2.6 Komplexní složeniny v premodifikaci

V oddílu věnovanému premodifikaci jsme zmínili, že roli přívlastku mohou zastávat analyticky řetězená podstatná jména, která buď váží jednotlivě přímo k rozvíjenému členu, nebo jsou mezi sebou propojena sítí sémantických vztahů a sama vytvářejí syntagmata „podřízená“ řídicímu členu NP. Do premodifikace anglických substantiv vstupují nejen *fráze* ve smyslu gramatickém ([AP], [NP]), ale také *fráze*, které za jiných okolností fungují jako samostatná věta; jsou-li vyňaty z původního sémantického prostředí, změní svoji větně-členskou platnost, nicméně zachovají si výchozí větnou strukturu.

a never-to-be-forgotten artist – nezapomenutelný umělec

a let-me-alone-with-your-nonsense companion – nedůtklivý
společník¹⁵⁴

a one-size-fits-all solution – univerzální řešení¹⁵⁵

Skutečnost, že angličtina vlastně „degraduje“ celou větu na úroveň, které v češtině odpovídá jedno „slovo“, je podle Vachka dána analytickým, respektive syntetickým charakterem zmíněných jazyků. Čeští mluvčí jako uživatelé syntetického jazyka mají tendenci uvažovat spíš v rámci izolovaných jednotek, tj. identifikovat „slova“ podle toho, jak jsou mezi sebou graficky nebo foneticky oddělena mezerami v textu, potažmo pauzami v mluveném projevu. K tomu, aby následně dokázali určit příslušnost slova k určitému druhu (jméno, sloveso), jim napomáhá přítomnost flexivních gramatických morfémů, které jsou pro tu či onu skupinu více nebo méně typické. Angličtina, která neoplývá tak širokým souborem morfémů pro označování gramatických kategorií, se musí opírat o širší kontext:

153 DUŠKOVÁ, s. 542-569.

154 VACHEK, *Selected Writings in English and General Linguistics*, s. 320.

155 EU, Dokument 2, AJ

samotný lexém *fall* je nicneříkající a teprve v kombinaci s determinátorem (*the fall*) nebo zájmenem (*I fall*) se v pravém slova smyslu stává podstatným jménem nebo slovesem, kdežto v češtině je jeho charakter vymezený už „uvnitř“ slova právě specifickými příponami (*pád* vs. *pad-á-m*). Z těchto důvodů uvažuje angličtina v koncepci širší než je slovo a skutečný rozsah jedné významové jednotky dokáže pojmout komplexní syntagmata nebo i celé věty.¹⁵⁶

Složeniny se dokáží tvaroslovně dál přizpůsobit tak, že na sebe podobně jako jiné lexémy váží derivační nebo flexivní morfémy, a mohou se dokonce stát počítatelnými substantivy: [*I don't know*]*ish* expression of his face – nerozhodný výraz v obličeji, [*the man I saw yesterday*]*ſ* hat – klobouk může, co jsem ho viděl včera, *these two* [*never-do-well*]*ſ* – tamti dva ničemové. V češtině se tyto konstrukty objevují jen zřídka, protože lexikální kreativita tu naráží na překážky ve formě již zmíněných přípon – ty nelze jednoduše vypustit, protože jejich prostřednictvím vymezují jednotlivá slova vzájemné syntaktické vztahy. Tvorba složenin si pak vyžádá určité kompromisy, aby nové výrazy zapadly do stávajícího systému paradigmát: podstatné jméno *tlučhuba* je odvozené z věty „tluč(e) hubou“, ovšem koncovka *-ou* se neslučuje s běžnými morfémy pro první pád substantiv, a proto byl výraz dále modifikován do podoby *tlučhuba*. Jako jednu z mála ryze analytických složenin uvádí Vachek výraz *budižkničemu*, v němž zůstal zachován původní tvar slovesa (kondicionál *budiž*) a dativ zájmena *nic*, nicméně takový lexém zase není možné bezproblémově skloňovat (*?bez budižkničemu/y*).¹⁵⁷

Angličtina se s podobnými morfologickými zádrhely potýkat nemusí, a proto představuje transformace větných struktur do složenin produktivní způsob slovo tvorby. Určitá omezení však obnáší stylistická hodnota těchto konstrukcí. Podobná syntagmata jsou totiž často dílem momentální improvizace, do které se navíc promítá postoj mluvčího, a právě příznakovost začleňuje tyto modifikátory spíše k prostředkům mluveného projevu nebo novinářského žargonu, případně uměleckého stylu. Quirk připouští, že některé ustrnulé vazby se stávají součástí profesního slangu (již zmíněný [*a do-it-yourself*] job), případně mohou fungovat jako vložené vztažné věty (*he asked [I don't know how many] people* – ptal se já už nevím kolika lidí), ale jinak hodnotí větné složeniny jako hovorové a

---

156 MATHESIUS, *A Functional Analysis of Present Day English*, s. 41; VACHEK, *Selected Writings in English and General Linguistics*, s. 317-325.

157 VACHEK, *ibid.*, s. 322-324.

expresivní.¹⁵⁸

O to zajímavější je, že v současné době sice zvolna, ale přece pronikají komplexní složeniny i do oficiálních dokumentů, k jakým bezesporu patří veřejné sdělení Evropské komise a citované *a one-size-fits-all solution* nebo *a state-of-the-art research* (nejnovější výzkum)¹⁵⁹. Někdy mají tyto modifikátory charakter plnohodnotné věty, ale v pozici před určeným jménem jsou podobně neobvyklé; jedná se o různé druhy frází, které se tradičně připojují k řídicímu členu NP až v postmodifikaci podle vzorce [N – XP/clause]:

learning after school → *after-school learning* – doučování po škole

training on the job → *on-the-job training* – profesní příprava na pracovišti¹⁶⁰

checks on the spot → *on-the-spot checks* – kontroly na místě¹⁶¹

Podobné struktury je možné považovat za produkt nominalizace – *learning which takes place after school*, *checks that are carried out on the spot*, kde je syntaktický vztah mezi původním slovesem a příslovečným určením po transformaci do jmenné fráze pouze implicitně naznačený. Výchozí slovesné tvary naopak zůstávají zachovány ve složeninách, které Mathesius zahrnuje pod termín *synthetizing compounds*. Tyto kolokace jsou odvozené od slovesa, které prošlo procesem nominalizace a v jehož valenčním poli se vyskytuje další závislý člen; za typický příklad slouží substantiva odvozená od frázových sloves:¹⁶²

to follow up (V) – následovat → *a follow-up* (N) – následný postup¹⁶³.

Výsledná nominální, případně adjektivní fráze je pak sama schopná modifikovat podstatné jméno a fungovat tedy jako přívlastek.

to add on something → *add-on costs* – dodatečné náklady¹⁶⁴

the disasters which were made by man → *man-made disasters* –

---

158 QUIRK, s. 1336-1337.

159 EU, Dokument 10, AJ/ČJ.

160 EU, Dokument 5, AJ/ČJ.

161 EU, Dokument 4, AJ/ČJ.

162 MATHESIUS, *A Functional Analysis of Present Day English*, s. 33-34.

163 EU, Dokument 2, AJ.

164 *ibid.*

katastrofy způsobené člověkem

infrastructure which controls the floods → **flood-control**
infrastructure – systém kontroly záplav¹⁶⁵

Takto anteponované složeniny vyjadřují celou škálu sémantických vztahů: spojení *man-made disasters* nás informuje o tom, kdo je aktérem děje a jaký je důsledek jeho jednání (člověk způsobuje katastrofy), fráze *on-the-spot checks* zase specifikuje prostor, ve kterém určitý děj probíhá (kontroly se provádějí přímo na místě). Uvedené významové relace ovšem nejsou tak zřejmé jako v případě postmodifikace – *disasters made by man, infrastructure for the control of floods*) – a vyžadují určité interpretační úsilí, což dokládá tezi, že premodifikace je obecně méně explicitní než další způsoby, jimiž se rozvíjí jádro NP (viz kap. 2.3.2). Čeština, která má poněkud méně analytické sklony, si proto při převodu složenin vypomáhá odlišnými způsoby¹⁶⁶: zmíněnou postmodifikací (*příprava na pracovišti, doučování po škole*), vhodným adjektivním synonymem (*univerzální řešení*)¹⁶⁷ a někdy jí nezbývá než sáhnout po opisném vyjádření: *the six-fifty bus*¹⁶⁸ – autobus s odjezdem v půl sedmé

V kontextu posledně jmenovaného příkladu můžeme zmínit slangový výraz *půl sedmička*, který se svojí analytičností podobá anglické složenině, ovšem v porovnání s angličtinou tu dochází ke značné redukci informací; k dispozici zůstává jen časový údaj, kdežto v anglickém syntagmatu je jednoznačně upřesněno, že se označení vztahuje na dopravní prostředek a specifikuje se i jeho typ (*a bus*). Skutečnost, že takto kondenzované vyjádření je hovorové a omezuje se jen na zvláštní komunikační situaci, se shoduje s Quirkovým tvrzením, podle něhož mají složeniny v premodifikaci osobitou stylovou hodnotu.¹⁶⁹ Na druhé straně ovšem ukázky z administrativních textů dokládají, že složeniny s povahou fráze, které obsahují menší počet členů a nejsou tolik informačně „přetížené“, nacházejí poměrně široké uplatnění a tvoří produktivní součást slovní zásoby. Podobně jako řetězce anteponovaných substantiv umožňují mluvčímu umístit centrální člen jmenné fráze do pozice rématu, tedy tam, kde se nachází zamýšlené jádro výpovědi. Nezastupitelnou roli hrají složeniny i na úrovni textové výstavby, protože přitahují zrak

165 EU, Dokument 9, AJ/ČJ.

166 VACHEK, *Selected Writings in English and General Linguistics*, s. 321.

167 EU, Dokument 10, ČJ.

168 podle VACHKA, *Selected Writings in English and General Linguistics*, s. 321.

169 viz poznámka č. 158.

čtenáře už svojí grafickou podobou – přítomností spojovníků – a tvoří kompaktní, významově hutné celky, které z textu vystupují jako jeho klíčové úseky.

2.7 Verbonominální vyjadřování typu V + N a multiverbizace

Vznik verbonominálních vazeb souvisí se sémantickým vyprazdňováním některých sloves a přesunem jejich významové složky na jméno, kterému syntakticky dominují. Jak bylo zmíněno již v kapitole o nominální povaze angličtiny, anglická slovesa ztratila v průběhu staletí výrazovou dynamičnost, některá z nich natolik, že za určitých okolností plní pouze gramatickou funkci „pomocných“ a modálních sloves (*do, have...*). Takto oslabené lexémy proto hledají sémantickou oporu ve svém nejbližším okolí, konkrétně u nominálních jednotek, které na nich závisejí.

Verbonominální vazby vznikají z tranzitivních sloves, to jest z predikátů, které povinně doplňuje jeden nebo dva závislé členy, konkrétně přímý a nepřímý předmět. Je poněkud paradoxní, že zmíněná významová vyčerpanost se týká sloves, která mají nesčetné možnosti kombinovat se s dalšími jednotkami a co do počtu vazeb realizovaných na úrovni syntaxe jsou velice bohatá. Zároveň se jedná o pojmy, které tvoří jádro slovní zásoby a bází pro komunikaci: *to have* – mít, *to make/do* – dělat, *to give* – dát, *to take* – vzít apod. Ovšem právě díky jejich univerzálnímu využití se konkrétní význam těchto lexémů „rozmělnil“ a pomyslně rozplynul v šíři jejich sémantického pole. Přirozeně původní plnovýznamovost nezaniká úplně: spojení *I have a Rolls-Royce* stále znamená vlastnictví, *my mum made a cake* označuje tvoření nebo činnost, *she gave him an orange and he took it* proces, kdy věc mění majitele atd. Vysoká frekvence užívání těchto sloves tudíž vede k tomu, že hranice mezi volným, víceméně náhodným spojením V + NP a ustálenou vazbou zůstává nejistá; rozhodnutí, zda se sloveso a připojené jméno chovají jako kompaktní celek nebo jde o jednoduše nahodilou kombinaci přísudku a předmětu, závisí na tom, do jaké míry je vazba zaužívaná a jak lze modifikovat její složky.¹⁷⁰

Lexikální jednotky typu V + NP mají většinou jako protějšek plnovýznamové sloveso a jméno, které tvoří jednu ze složek verbonominální konstrukce, je vlastně odvozeninou právě tohoto slovesa: *to kiss sb.* → *to give sb. a kiss*, *to rest* → *to have/take a rest*. Přestože spolu oba typy vyjádření souvisejí, nejsou zcela totožné: verbonominální vazby totiž umožňují rozlišovat určité sémantické odlišnosti podobně, jako česká gramatická

170 HUDDLESTON, s. 290-291; VACHEK, *Selected Writings in English and General Linguistics*, s. 348.

kategorie vidu. Jak známo, anglický „vidový“ systém se od českého liší a problematika *progressive* nebo *perfective aspect* plně nekoresponduje s českou dokonavostí a nedokonavostí. Anglické sloveso jako lexém mnohdy dokáže vyjádřit oba vidy, ale k jejich identifikaci slouží pouze kontext, nikoli specifické morfémy: *sigh* může znamenat jak perfektivní *vzdychnout*, tak imperfektivní *vzdychat*. Převodem do verbonominální vazby se oba významy rozliší; zatímco samotné *she sighed* zůstává blíže nevymezené a může popisovat i delší časový úsek (*vzdychala*), *she gave a sigh* jednoznačně odkazuje na jednorázový, krátký děj (*povzdychla si*). Plnovýznamová slovesa mají význam spíš obecnější, verbonominální protějšky smysl sdělení konkretizují. Proto je věta *he lay down* prostým konstatováním faktu, že se aktér přemístil do horizontální polohy, zatímco *he had a lie down* upřesňuje, že tak učinil výhradně za účelem odpočinku.¹⁷¹

Transformace slovesa do verbonominální podoby umožňuje jeho další rozšíření o determinaci a modifikátory: *the NEB cannot make a detailed examination of the complaints* – NEB nemůže zevrubně prozkoumat stížnosti, *the Regulation makes no provision for financial compensation* – nařízení nestanoví žádné finanční náhrady.¹⁷² Podobná strategie se uplatňuje zejména tehdy, kdy pro modifikaci výchozího tvaru schází patřičné adverbium: *she had an enduring influence on him* – měla na něho dlouhodobý vliv → [?]*she influenced him enduringly*.¹⁷³

Na druhé straně však všechny verbonominální fráze nedovolují pasivizaci (**a sigh was given by her*) a ztrácejí také některé ze syntaktických vlastností výchozího slovesa. *To give* je normálně ditranzitivní (*she gave him an orange* nebo *she gave an orange to him*), ovšem ve spojení *she gave him a kiss* je už ovlivněno valenčním potenciálem slovesa *to kiss*, a nemůže nepřímý předmět vyjádřit předložkovou frází (**she gave a kiss to him*).¹⁷⁴ Kromě toho je tvoření verbonominálních struktur omezené i sémanticky, a to tehdy, dojde-li u jmenné struktury k posunutí významu: *to hand* – podat, odevzdat → *to give a hand* – pomoci, doslova „podat pomocnou ruku“, *to pity sb.* – litovat někoho → *to take pity on sb.* – slitovat se nad někým. Právě specifikace sémantického obsahu vede k tomu, že se verbonominální spojení stávají ustrnulými vazbami, které už nepřipouštějí další modifikace nebo obměny. Jejich morfo-syntaktická soudržnost je pak dokladem toho, že i vícečlenné

171 HUDDLESTON, s. 291-292; MATHESIUS, *A Functional Analysis of Present Day English*, s. 71.

172 EU, Dokument 1, AJ; HUDDLESTON, s. 292.

173 HUDDLESTON, *ibid.*

174 HUDDLESTON, s. 287, 292-293.

fráze představují ucelenou jednotku, byť se specifickými vlastnostmi.¹⁷⁵

Verbonominální fráze jsou projevem multiverbizace, tedy tvorby víceslovných pojmenování, která je charakteristická právě pro administrativní styl.¹⁷⁶ Tvoření slovesně-jmenných konstrukcí je tak mezi nominálními tendencemi výjimkou, protože ve srovnání se substantivní premodifikací nebo používáním *participles* vlastně kráčí proti principům jazykové ekonomie a snaze sdělit co nejobsáhlejší informaci co nejmenším počtem slov. V textových typech, od kterých adresát očekává jasné a jednoznačné sdělení bez zavádějících konotací, má však podobná strategie své opodstatnění, protože zejména u anglických polysémních sloves umožní navést čtenářovu pozornost k relevantním složkám významu. Ve stylové rovině pak multiverbizovaná vyjádření posilují apelativní funkci textu: zvláště v útvech, jakými je parlamentní usnesení nebo oficiální vyjádření vlády, mají v příjemcích obraty typu *podniknout veškeré nezbytné kroky a dosáhnout cílů*¹⁷⁷ evokovat pocit, že mluvčí napře veškeré své úsilí, aby daným závazkům skutečně dostál. Otázkou zůstává, zda podobně „vznešená“ vyjádření neodsuzují sebe sama k určité degradaci, jelikož adresáti je mohou po čase začít vnímat jako prázdná klišé, která ztrácejí skutečnou výpovědní hodnotu.

---

175 DUŠKOVÁ, s. 419-420; HUDDLESTON, *ibid.*.

176 ČECHOVÁ, Marie, Charakteristika administrativního stylu, s. 5.

177 EU, Dokument 7, ČJ.

3 ADMINISTRATIVNÍ TEXTY VE FUNKČNÍ STYLISTICE A PŘEKLADU

3.1 Anglosaské a české pojetí administrativního stylu

V koncepci české funkční stylistiky se administrativní styl řadí mezi styly primární bok stylu prostědělovacího, odborného, uměleckého nebo publicistického. Nebylo tomu tak vždy a ke skutečnosti, že dnes vnímáme administrativní styl jako svébytnou kategorii, bezesporu přispěly obecné vývojové trendy ve společnosti, která si svoji existenci bez úředního aparátu a souvisejících dokumentačních aktivit už nedovede představit.¹⁷⁸ Administrativní úkony nás doprovázejí takřka na každém kroku v oblasti služeb, obchodu, ve školství i na trhu práce, a zejména při styku s úřady a správními orgány různých instancí. Právě díky různorodým oblastem, které obecný pojem „administrativa“ pokrývá, pracuje angličtina daleko více se stylovými podskupinami a mnohem častěji než o obecném *administrative style* se dočteme o stylu obchodním (*business*), právním (*legal*) apod.¹⁷⁹ Podobnou cestou se ubíraly i dřívější stylistické teorie české jazykovědy, a ve starších pojednáních o slohové nauce se proto setkáváme s názvy „úřední“, „hospodářský“, „právní“, „normativní“ nebo „jednací“ styl. Všechny tyto odnože lze nicméně zastřešit pod jediným termínem tehdy, přihlédneme-li k základním funkcím, které administrativní styl zastává, tj. k funkci *informativní* neboli zpravovací, *regulativní* a *operativní*.¹⁸⁰

Regulativní funkcí rozumíme řídicí úlohu oficiálních dokumentů, kterou zprostředkovávají vyhlášky, různá usnesení, předpisy, normy nebo zákony, ale také soudní rozsudky a další útvary právního stylu. S direktivní funkcí úzce souvisí podřízená funkce operativní (prováděcí): ta se týká způsobu, jakým je výše zmíněné „řízení věcí veřejných“ převáděno do praxe. Obě hlavní funkce se tedy dotýkají veřejného života a veřejné komunikace, což ovšem neznamená, že by do administrativního stylu nespádaly útvary, které řeší záležitosti spíše privátního charakteru – smlouvu mezi dvěma právními stranami, úřední dopis, žádost nebo životopis.¹⁸¹

178 ČECHOVÁ, *Současná stylistika*, s. 98, 231; KRAUS, Jiří, *Jazyk hospodářských dokumentů a písemností*, s. 94.

179 viz např. CRYSTAL, David, DEREK, Davy, *Investigating English Style*; KNITTLOVÁ, *Překlad a překládání*.

180 ČECHOVÁ, *Současná stylistika*, s. 230; KRAUS, s. 93.

181 *ibid.*, s. 230-232, 238-240.

Jelikož administrativní styl pokrývá takto širokou oblast, můžeme příslušné dokumenty třídit podle rozmanitých kritérií, mimo jiné dle směru, kterým se příslušný komunikát ubírá: buď se jedinec se svým sdělením obrací na úřady (podává žádost, zasílá úřední dopis, vyplňuje formulář s osobními údaji), nebo se naopak správní orgány obracejí k občanům a veřejným institucím, aby je obeznámily s obecnými pravidly, definovaly nebo upravily určitá nařízení, poučily o právech a povinnostech... Právě od vztahu autor – adresát se odvíjí také forma administrativních útvarů; zatímco se nedá očekávat, že průměrný pisatel zvládne bez předchozí přípravy a teoretických podkladů zkomponovat formálně perfektní a z právního hlediska nenapadnutelnou smlouvu, oficiální dokumenty přicházející „shora“, jejichž autory jsou zpravidla profesionálové v příslušné oblasti, se podle Čechové vyznačují standardizovanou formou i obsahem a využívají zažitých obrátů i specifického lexika, které mají plnit jasnou komunikační funkci a zabraňovat případným významovým nejasnostem.¹⁸² Poněvadž analyzované texty pocházejí převážně z dílny Evropské komise nebo Evropského parlamentu a prostřednictvím Úředního věstníku jsou dostupná i širší veřejnosti, bude se následující charakteristika administrativního stylu týkat dokumentů, kterými instituce komunikují s veřejností nebo mezi sebou navzájem, a jejichž podoba se tudíž odvíjí od norem platných pro inkriminovaný styl.

3.2 Jazykové rysy administrativního stylu a jejich vztah k uživatelům

Mezi základními požadavky na dokumenty v úřední komunikaci patří věcná správnost a informační přesnost, jakožto i zprostředkování všech relevantních informací. K jejich dosažení napomáhá autorům ustálená forma těchto dokumentů: mnohé útvary vznikají na základě jakýchsi prefabrikátů, tedy předloh a vzorů, které pisatel podle potřeby pouze obměňuje a doplňuje. Jejich jádro tvoří ustálené obraty a termíny vsazené do specifické skladebné struktury.¹⁸³ Zejména styl anglických právních dokumentů se vyznačuje bezpočtem ustrnulých frází, jež mají v běžném jazyce statut archaismů, ale v příslušném stylu slouží k jednoznačné identifikaci syntaktických i sémantických vztahů mezi jednotlivými komponenty. Tyto takřikající alchymistické formule zahrnují jednak takzvaná párová synonyma, která jsou zřejmě ještě dědictvím anglo-francouzské právnícké

---

¹⁸² *ibid.*, s. 232-233.

¹⁸³ ČECHOVÁ, s. 232.

terminologie (*terms and conditions* – podmínky, *use and exercise* – provedení), a jednak zaužívané spojovací výrazy typu *whereas* – jelikož / s ohledem na, *hereinafter* – níže / dále, *aforesaid* – výše uvedený.¹⁸⁴ V souladu s požadavkem na explicitnost vyjadřování se do výstavby jmenných frází promítá tendence k postmodifikaci, která vymezuje poměr rozvíjejících členů vůči členu řídicímu vcelku jednoznačně, zatímco premodifikace – a zejména analytické hromadění substantiv – je prostředkem méně častým. V rovině syntaktické se dokonce setkáme s nekonvenčním řazením větných členů, kdy tradiční gramatická pravidla ustupují požadavkům na maximální přesnost: v syntagmatu *the payment to the owner of the total amount* předchází pomyslný nepřímý předmět (*to the owner*) předmětu přímému, aby z textu jasně vyplývalo, že příjemcem celkové částky bude osoba vlastníka a ne nikdo jiný.¹⁸⁵

Do větné stavby anglických administrativních dokumentů hojně pronikají kondenzory využívající neurčitých slovesných tvarů. Kondenzace se neuplatňuje jenom na úrovni věty, ale v určitých případech vytváří textový rámec, který celý text transformuje do jediné výpovědi a de facto jednoho komplexního souvětí:¹⁸⁶

- 1) THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION
- 2) Having regard to the Treaty on the Functioning of the European Union,
Having regard to Council Regulation [...]
After consulting the Economic and Financial Committee,
- 3) Whereas:
- 4) On 26 March 2010, the European Council agreed to the European Commission's proposal to launch a new strategy for jobs [...].

On 13 July 2010, the Council adopted a recommendation on the broad guidelines for the economic policies [...].

Several measures were adopted to improve the performance of the public employment service (PES).
- 5) HEREBY RECOMMENDS that the Czech Republic should take action within the period 2012-2013 to:

---

184 KNITTLOVÁ, s. 143.

185 CRYSTAL, s. 205-206.

186 TÁRNYIKOVÁ, s. 157.

- 6) Ensure planned progress
- Introduce further change
- Strengthen public employment services¹⁸⁷

Tab. 6. Prostředky komplexní kondenzace v administrativních textech.

Úroveň (1) slouží jako východisko výpovědi, přičemž k samotnému jádru sdělení *the Council recommends* (5) se dostáváme až po několika stránkách textu. Téma a réma jsou od sebe odděleny jednak polovětnými konstrukcemi (2), které využívají participií (*having regard to* – s ohledem na, *after consulting* – po konzultaci), a jednak sledem plnohodnotných vět jako samostatných výpovědí (4), uvozených výrazem *whereas* – s ohledem na (3), které v několika odstavcích podávají zevrubné vysvětlení, proč Komise k danému rozhodnutí dospěla. Klíčová informace se ocitá až na samém závěru textu, opět v podobě polovětných vyjádření (6). Podobné struktury posilují formální i významovou soudržnost textu (kohezi a koherenci) a navíc umožňují text logicky rozčlenit: zatímco úroveň 2 až 4 specifikují, co konečnému verdiktu předcházelo, a vůči okamžiku promluvy jsou tedy situovány do minulosti, navazující úroveň 6 uvádí, jaké důsledky by mělo rozhodnutí mít do budoucna.

Necvičenému oku ovšem může dokument tohoto typu působit potíže, protože množství a délka vložených informací odvádí pozornost od hlavní myšlenky. Již několikrát zmíněné usilování o jazykovou ekonomii a komplexní, zhuštěné vyjadřování se právě v administrativním stylu mnohdy stane kontraproduktivním, zejména v případě, kdy je text určen širší laické veřejnosti. Crystal ve svém rozboru anglického *legal style* poukazuje na fakt, že tvůrci právnických textů automaticky očekávají, že příjemcem bude opět profesionál-právník; z toho důvodu jim nečiní problémy uchýlovat se k petrifikovaným formulcím, které jsou sice léty praxe v daném kontextu ověřené, ale nezasvěcený adresát má jen skrovnou šanci jim porozumět, neřkuli se je snažit sám zestylizovat.¹⁸⁸ Ani v české administrativě se v oboru neškolení příjemci nevyhnou potížím, mají-li se prodrat houštinou spleťtých, kompozičně přetížených souvětí nebo sáhodlouhých jmenných řetězců. Právě proto získává někdy administrativní styl nelichotivý přívlastek *officialese*, „úředničtiny“, která jako by nebyla určena obyčejným smrtelníkům, ale pouze úzkému

¹⁸⁷ EU, Dokument 11, AJ.

¹⁸⁸ CRYSTAL, s. 194.

okruhu vyvolených.¹⁸⁹

Teoretická pojednání o administrativním stylu (viz např. Crystal, Čechová) se povětšinou shodují na tom, že specifické prostředky – jmenné a verbonominální konstrukce včetně multiverbizací, kondenzovaná syntagmata na jedné a obsáhlá souvětí na druhé straně – mají v tomto funkčním stylu své opodstatnění; ne každou oblast komunikace lze uzpůsobit tak, aby se v ní beze zbytku orientovali i neodborníci, a „úřední“ vyjadřování je tak třeba chápat jako určitou obdobu fungujícího slangu, podobně jako např. terminologii v medicíně nebo technických oborech. Do protiváhy k takovému tvrzení ovšem vstupuje argument žánrový: jelikož je administrativní styl v současné době tolik heterogenní, nalézáme v něm nejen útvary určené čistě profesionálům, ale i typy dokumentů, které se obracejí bezprostředně k veřejnosti a jsou pro ni určeny. Právě v těchto žánrech se nadměrná porce „úředničtiny“ hodnotí jako nežádoucí, protože bez ohledu na požadavky na stylovou vytríbenost a standardizovanou formu zde zůstává otázka srozumitelnosti a přístupnosti klíčovým kritériem.¹⁹⁰ V souvislosti s otevřeným evropským prostorem a členstvím České republiky v mezinárodních organizacích do konfliktu „jasnost a srozumitelnost vs. stylová norma“ vstupuje ještě další faktor, jakým je vliv cizího jazyka a odlišných stylistických zvyklostí.

3.2.1 Nominálnost

Nominální vyjadřování patří k charakteristickým rysům administrativního stylu, a to jak v angličtině, tak češtině. Důvody, proč pisatelé ke jmenným konstrukcím sahají, jsou nasnadě a vymezili jsme je už v úseku pojednávajícím o nominálnosti jako jevu jazykovém: jmenné fráze se vyznačují stručností, zhuštěností a na úrovni textu skýtají výhody čistě „ekonomické“, poněvadž jsou úsporným vyjadřovacím prostředkem, který umožňuje vyjádřit obsahově-logický vztah mezi konstituenty promluvy uvnitř jedné věty.¹⁹¹

Určité problémy s nominálností ovšem působí její implicitnost: zejména v premodifikaci anglických NP se jednotlivé členy řetězí za sebou, aniž by o svých vzájemných vztazích dávaly vědět flexivními příponami, přičemž ani jejich pozice vůči

189 KNITTLOVÁ, s. 141; KRAUS, s. 92.

190 ČECHOVÁ, s. 237; KRAUS, s. 93.

191 např. ČECHOVÁ, *Současná stylistika*, s. 234; ČMEJRKOVÁ, Světa a kol., *Jak napsat odborný text*, s. 121.

řídícímu výrazu nemusí být stoprocentním vodítkem pro určení správného významu. Z toho důvodu upřednostňuje administrativní angličtina postmodifikaci, neboť předložkové vazby tyto vztahy specifikují poměrně jednoznačně (viz kapitola 2.3.2 a 3.2). Podobné řešení, kdy se část anteponovaných přívlastků přesune až za určované jádro, často volí i překladatelé do češtiny:

Community vocational training action programme "Leonardo da Vinci"

akční program Společenství v oblasti odborného vzdělávání „Leonardo da Vinci“¹⁹²

Nežřídka přitom musí čeština sáhnout k takzvané expanzi¹⁹³ a dodat syntagmatu ještě další upřesňující výraz – zde vsuvku *v oblasti* –, případně celé spojení parafrázovat: *akční program odborného vzdělávání „Leonardo da Vinci“, který organizuje Společenství*. Takové informační rozšíření ovšem naráží na riziko, že se význam fráze posune do nežádoucí roviny; implicitní originál totiž nijak neupřesňuje, zda je Společenství organizátorem projektu, zaštiťuje ho, nebo se na něm podílí jinak. Kromě toho nedokáže příjemce, který běžně neuvažuje podle terminologických vzorců EU, bez opory v kontextu stanovit, zda výraz *Společenství* stojí samostatně a označuje Evropskou unii (jde tedy o program organizovaný Uníí), nebo zda je součástí jiného syntagmatu, jež se vztahuje k názvu příslušného programu (program pojmenovaný „Společenství v oblasti odborného vzdělávání“).

I navzdory prováděným transpozicím (nebo možná právě v jejich důsledku) se někdy pisatelé/překladatelé uprostřed rozsáhlého syntaktického celku ztratí, což se projeví ve špatné volbě koncovek, vyšinutí z vazby nebo nelogickém slovosledu.¹⁹⁴ Nadměrné kumulaci deverbálních podstatných jmen nelze sice z gramatického hlediska nic vytknout, ovšem přicházejí zde ke slovu námitky stylistické a eufonické:

a drop in the number of cancellations and a corresponding increase in the number of long delays

192 EU, Dokument 12, AJ/ČJ; GIBOVÁ, Klaudia, Nominalizácia a s ňou súvisiace faktory v preklade dokumentov EÚ z anglického do slovenského jazyka, s. 332.

193 GIBOVÁ, *ibid.*, s. 334.

194 HOFFMANNOVÁ, Jana, ŠIMANDL, Josef, „Euročeština“ v lucemburských prekladech dokumentů Evropského parlamentu, s. 126.

*výrazné snížení počtu zrušení letu a příslušné zvýšení počtu významných zpoždění.*¹⁹⁵

K nominálním tendencím v českých textech mohou přispívat i slovesně-jmenné *-ing a -ed forms*. Ačkoli česká substantiva nebo adjektiva nejsou jediným možným ekvivalentem, nominální povaha gerundií a participií k takovému řešení přirozené svádí:

*a statement **justifying** the expenditure and **indicating** the complementarity of actions with those funded by the ESF*

*výkaz **odůvodňující** výdaje a **uvádějící**, v čem se opatření doplňují s opatřeními financovanými ESF*¹⁹⁶

*in most strategies, a specific section or chapter is dedicated to **raising** awareness of fundamental rights and **fighting** against discrimination*

*většina strategií věnuje konkrétní část nebo kapitolu **zvyšování** informovanosti o základních právech a podpoře **boje** proti diskriminaci*¹⁹⁷

Vyšší míra nominálnosti se u administrativních textů předpokládá, nicméně by se šíře jmenné fráze neměla rozpínat donekonečna, poněvadž bez ohledu na stylistická kritéria tu vyvstává nebezpečí mylné interpretace, což je zejména u dokumentů právní povahy nežádoucí efekt. Riziko nesrozumitelnosti se přitom netýká jen textů překládaných do češtiny; nad přetížeností nominálních konstrukcí se zamýšlí např. Anthony Pym, když komentuje dokumenty EU ve finské jazykové verzi:

„Od 70. let se zavádějí opatření, která mají zpřístupnit právnické texty ve finštině širšímu okruhu příjemců. Zahrnují snahy vyhýbat se dlouhým spletíým souvětím, nadměrné nominalizaci, kumulaci vedlejších vět, dvojznačností nebo specifickému žargonu.“¹⁹⁸

195 EU, Dokument 1, AJ/ČJ.

196 EU, Dokument 4, AJ/ČJ.

197 EU, Dokument 5, AJ/ČJ.

198 "Since the 1970s, specific measures have been made to make Finnish legal texts more accessible to the general public. This involves avoiding such things as long convoluted **spletitý** sentences, excessive nominalizations, connected subordinate clauses, ambiguities, and general jargon."

PYM, Anthony, *The European Union and its Future Languages*, s. 3.

Jak se projevuje na konkrétních ukázkách, anglické nominální tendence se z výchozích textů do verbální češtiny dozajista promítají. Bylo by však zřejmě zavádějící přisuzovat sklony k jmennému vyjadřování v češtině výhradně vlivu cizího jazyka. O substantivech, která zastupují vedlejší věty, se v souvislosti s odborným stylem (jenž má k administrativnímu velmi blízko) zmiňuje už na samém začátku 40. let 20. století J. V. Bečka jako „případu pro odborný jazyk neobyčejně typickém“¹⁹⁹ a podobná konstatování o úloze nominálních konstrukcí v administrativě se opakovaně objevují i v moderních publikacích věnovaných české stylistice (viz Čechová, Hoffmannová apod.). To, že se téma nominálnosti a s ní spojené ekonomie projevu neomezuje výhradně na administrativní styl, dokazuje charakteristika vývojových tendencí českého jazyka ze sedmdesátých let:

„[...] lze mluvit jedině o obecné tendenci k jasnému, explicitnímu a stylisticky diferencovanému vyjadřování. S tím je spojena také i jistá tendence k větší kondenzaci vyjádření, tj. jednak snaha o vyjádření zhuštěné, jednak kratší a těsnější.“²⁰⁰

Nominalizace a nominálnost tedy nejsou jevy ani pro „verbální“ češtinu cizí. Jakkoli je jmenné vyjadřování produktivním – a soudě dle citovaných zdrojů i stále populárnějším – komunikačním prostředkem, nese s sebou určitá omezení, která se projevují na úrovni sémantické sníženou explicitností a potenciální ztrátou přesného významu. Jelikož si však útvary administrativního stylu nárokují právě jasnost a jednoznačnost, je záhodno s nominálními tendencemi zacházet obezřetně, což v kontextu mezijazykové komunikace platí dvojnásob.

3.3 Administrativní styl v mezinárodním měřítku: eurostylistika

V současném globalizované společnosti, kde se administrativa stává věcí doslova mezinárodně veřejnou, narůstá potřeba pracovat také s úředními dokumenty, které nevznikají přímo v mateřském jazyce konkrétních uživatelů, ale bývají sestylizovány v některé ze soudobých *linguarum francarum*, nejčastěji angličtině. Navzdory principům tzv. instrumentálního překladu, podle nichž by si příjemce ani při četbě překladu neměl uvědomovat, že se nejedná o originální text,²⁰¹ otiskuje výchozí text do cílového

199 O vyjadřování slovesném a jmenném.

200 CUŘÍN, František, *Vývojové tendence současné spisovné češtiny*, s. 35.

201 NORD, Christiane, *A Functional Typology of Translations*, s. 46.

komunikátu určité stopy; tím spíš, jde-li o administrativní útvary podřízené přísným požadavkům na pevně stanovenou formu, jejichž tvorbu navíc musí překladatel často zvládat ve velmi omezeném časovém úseku.

Pro dokumenty Evropské unie, které nám zde slouží za textové vzorky, platí tatáž stylistická pravidla jako jiné útvary administrativního stylu: nařízení, směrnice, oficiální rozhodnutí nebo stanoviska Evropského parlamentu, Evropské komise a přidružených orgánů musí splňovat požadavky na přesné, jednoznačné a srozumitelné vyjadřování, ustálené a důsledné používání zavedených termínů a neutrální rovinu použitého jazyka. Finální úprava dokumentů, zahrnující také grafickou stránku, se dále řídí podle toho, zda má daný text podobu závazného právního předpisu, nebo jen komentáře či stanoviska k určité problematice. U závazných předpisů jsou autor a následně překladatel povinni dodržovat nejen rozdělení do kapitol, článků a odstavců, ale respektovat také pořadí a hranice vět, protože v odkazech na dokumenty se posléze citují právě jednotlivé úseky nebo věty, jejichž pozice musí zůstat neměnná.²⁰²

Ačkoli se od autorů různých jazykových verzí téhož dokumentu očekává, že budou postupovat podle určitých šablon a vyhnou se odchylkám, které by mohly vyústit v záměnu informací nebo mylnou interpretaci dat, nemají přirozeně povinnost pořizovat konsekutivní převod výchozího textu, tj. kopírovat beze zbytku slovosled a syntaktické struktury originálu. Překladatelský manuál pro texty EU upozorňuje tvůrce českých verzí, že mnohdy je „nezbytné slovosled nebo větnou stavbu změnit tak, aby odpovídaly požadavkům české gramatiky a stylistiky a vznikl tak souvislý a logický text“ a zároveň je „nutno věnovat pozornost i aktuálnímu členění větnému“²⁰³, přesto se ovšem leckterý překladatel nechává strhnout informačním proudem výchozího textu a výsledkem je pak poněkud rozevláté sdělení, jehož skutečné jádro se schovává kdesi uvnitř přetížené struktury:

[...] podle vědeckých doporučení se s uplynutím roku 2015, kdy celosvětové emise dosáhnou svého vrcholu, uzavře okno příležitosti pro úspěšnou stabilizaci celosvětové koncentrace skleníkových plynů na úroveň odpovídající 50 %

---

202 KÝTOVÁ, Kateřina, *Překladové univerzálie v textech EU: Právně závazné texty a oficiální dokumenty*, s. 11; Základní pravidla pro překlad dokumentů EU do češtiny, s. 3-4.

203 Základní pravidla pro překlad dokumentů EU, s. 4.

pravděpodobnosti toho, že se změna klimatu udrží na výši 2 °C.²⁰⁴

Hoffmannová a Šimandl nicméně podotýkají, že jako nepřehledná a komplikovaná se podobná vyjádření často jeví jenom příjemcům, jež nejsou navyklí s nimi denně pracovat.²⁰⁵ Tím se vracíme k obecně stylistické otázce, kdo je skutečným uživatelem těchto dokumentů; Evropská unie jako instituce dnes představuje svébytné jazykové společenství s vlastním komunikačním kódem a to, co návštěvník „zvenčí“ považuje za nesrozumitelné a těžkopádné, může být ve skutečnosti standardní a zdárně fungující způsob dorozumívání. Nezřídka se proto hovoří o *EuroEnglish*, *euročeštině* nebo obecně o *evropštině*, z níž mnohé výrazy pronikly přes média i do běžné mluvy (dnes už nás proto nepřekvapí pojmy jako *monitoring*, *transparentnost* nebo *komplementárnost*, případně oblíbené floskule o *přidaných hodnotách a udržitelnosti hospodářské obnovy*).²⁰⁶ Navzdory privilegovanému statusu, který komunikačnímu systému v Evropské unii bezpochyby náleží, nelze dobře ignorovat uživatele, kteří s „evropštinou“ přicházejí do styku z vnějšku jako víceméně pasivní příjemci. Jelikož EU nefunguje jen jako svět sám pro sebe, ale jako veřejná instituce, není vždy od věci hledat při tvorbě a překladu administrativních dokumentů rovnováhu mezi tendencí vyjadřovat se co nejprofesionálněji, v souladu se stylovými normami, a ochotou učinit text „čitelnějším“ a přístupnějším.

3.3.1 Překládání v evropské administrativě – po stopách „originálů“ a „překladů“

V evropské legislativě figurují dva oficiální jednací jazyky Unie, angličtina a francouzština, ovšem tyto jazyky nelze jako jediné označit za „úřední“, protože rovnoprávný status úředního a všeobecně akceptovaného jazyka má všech 23 jazyků užívaných na území členských států. Jazykově heterogenní společenství však potřebuje univerzální a obecně srozumitelný prostředek komunikace; ještě koncem 90. let se o pozici evropské *linguae francae* ve vyváženém poměru dělily angličtina a francouzština, nicméně během následujících deseti let se miský vah přiklonily jednoznačně na stranu angličtiny a

---

204 "[...] the window of opportunity for the successful stabilisation of global GHG concentration to a level corresponding to a 50 % likelihood of maintaining climate change to 2 °C will remain open until 2015, when global emissions would need to peak."

EU, Dokument 10, ČJ.

205 HOFFMANNOVÁ, s. 122.

206 HOFFMANNOVÁ, s. 114-117.

ta je dnes výchozím jazykem více než 80 % dokumentů, které v EU vznikají.²⁰⁷

Lingvisté a translatoologové, kteří se jazykovou problematikou v EU zabývají, poukazují často na fakt, že angličtina používaná jako nadnárodní evropský jazyk není tak docela „anglickou angličtinou“. V dosud citovaných textových ukázkách jsme mnohokrát ukázali, jak angličtina v roli výchozího jazyka ovlivňuje po lexikální i syntaktické stránce češtinu, ovšem podobným způsobem vstřebává i do vlastní struktury rysy dalších jazyků, s nimiž je pravidelně v kontaktu. Multikulturní prostředí Evropské unie je takřka dokonalou lání jazykových interferencí, kde na sebe různorodé komunikační systémy vzájemně působí a na úrovni jednotlivých jazykových plánů si osvojují prvky, které jim předtím byly cizí.²⁰⁸ Ve sekundárních zdrojích citovaných v této práci zatím bohužel chybí konkrétní příklady, čím se *EuroEnglish* v porovnání s domovskou ostrovní variantou vyznačuje. S největší pravděpodobností nerezignuje angličtina na gramatická pravidla ani se ze dne na den nezmění na flexivní jazyk, ovšem dá se předpokládat, že dochází například k určitému rozvolnění rigidních stylových forem, jaké jsme popisovali v souvislosti s právním stylem; pakliže spletité syntaktické vzorce *legal English* činí problémy i rodilým mluvčím, je logické, že si tváří v tvář mezinárodnímu europubliku vyžádají určité modifikace. Skutečnost, že směřování k *EuroEnglish* není jen okrajovým jevem, dokazují i stesky britských úřadů nad tím, jak nepřírozeně evropská *lingua franca* zní.²⁰⁹

S proměnami angličtiny jako prioritního jazyka uvnitř EU souvisí otázka překladů. Uvedli jsme, že většina dokumentů z dílny evropských institucí je psána v angličtině a další jazykové varianty se pak odvíjejí od této předlohy. Autoři původní anglické verze si však už v okamžiku, kdy text tvoří, uvědomují, že následně vzniknou dvě desítky jeho různojazyčných klonů, a tomuto předpokladu podobu textu uzpůsobují; proto se translatoologové v této souvislosti brání tradičním pojmům *originál/překlad* nebo *výchozí/cílový text*. Za normálních okolností, v jejichž mezích translatoologie (a konkrétně proudy vycházející z teorie skoposu) většinou uvažuje, vzniká výchozí text tak, aby odpovídal úzu, jazykovým a kulturním konvencím výchozího jazyka a předával informaci publiku, které je s těmito konvencemi obeznámeno. Totéž sděluje příjemcům cílový text

---

207 GIBOVÁ, Klaudia, *EU Translations as the Language of a Reunited Europe Reconsidered*, s. 147;

KÝTOVÁ, s. 14.

208 HOFFMANNOVÁ, s. 114.

209 PYM, s. 5.

v cílovém jazyce, ovšem zákonitě používá odlišné prostředky, protože i komunikační zvyklosti jsou v cílovém prostředí odlišné.²¹⁰ V případě textů EU ovšem produktu, který za běžných okolností nazýváme výchozím textem, schází konkrétní ona skupina původních příjemců, pro které by byl určen – anglická verze nebere v potaz jen anglicky mluvící adresáty a jejich jazykovou a kulturní vybavenost, nýbrž všechny členy evropského společenství, jejichž socio-kulturní zázemí se případ od případu liší a z nichž ani jednoho nelze upřednostňovat.²¹¹ Navíc mnohdy vzniká více jazykových modifikací souběžně, případně překladatel postupuje hned podle několika jazykových předloh.²¹² Původní text je tak vlastně už v základu jazykově i stylisticky hybridním útvarem, který jako by v sobě slučoval všechny potenciální překlady, a další jazykové verze jsou jeho zrcadlovým protějškem, jenž nevyhnutelně odráží proporce „originálu“.²¹³

Anthony Pym nikoli neoprávněně poznamenává, že v evropském překladatelském Babylonu, kde vlastně neexistuje originál ani překlad, je obtížné po překladateli vyžadovat, aby nesl plnou tíhu profesionální zodpovědnosti za výsledné dílo²¹⁴ (které, jak jsme viděli, se může vzápětí stát dílem odrazovým pro další jazykovou variantu). Problematika translačních procesů v rámci EU názorně ilustruje, že loajální překladatel musí mnohdy volit kompromis mezi srozumitelností a stylově vytříbenou formou textu. Neznamená to ovšem, že by měl na svoji roli rezignovat nebo ji brát na lehkou váhu. Za zamyšlení spíše stojí, jak může být v těchto ohledech překladatelům-praktikům nápomocná teorie překladu. Moderní translatologická odvětví se nesoustředí jen na tradičně zkoumané složky překladatelského procesu, tedy text, kontext a příjemce, ale berou v potaz rovněž samotného překladatele, který ve své osobě všechny tyto úrovně spojuje. Navzdory polysystémovým přístupům, které translatologii propojují s humanitními i exaktními obory, možná není na škodu učinit malý krůček zpět a inspirovat se u někdejších překladatelských teorií orientovaných na jazyk jako takový. Určitá schopnost vnímat jazyk nejen pocitově, ale do jisté míry si jej abstrahovat a přemýšlet o něm jako o systému, totiž otevírá širší pole pro pátrání po překladatelských řešeních. Jinými slovy uvědomuje-li si překladatel styčné plochy i rozdílné parametry dvou jazyků – například že ne každému

---

210 NORD, s. 46.

211 SCHÄFFNER, Christina, Strategies of translating political texts, s. 123-126.

212 PYM, s. 6.

213 GIBOVÁ, EU Translations as the Language of a Reunited Europe Reconsidered, s. 148.

214 PYM, s. 7.

anglickému gerundiu s nominálními rysy odpovídá v češtině jméno nebo že do participií zaobalené kondenzory mohou mít v češtině podobu vedlejších vět –, nesahá automaticky po prvním ekvivalentu, ale může vybírat z širšího repertoáru sémantických i stylových nástrojů a zvažovat, které za dané situace co nejlépe vyhoví komunikační funkci daného textu. Právě tak se následující rozbor nesnaží vytyčit jediné možné řešení nebo klást na opačné póly jednoznačně „správné“ a „chybné“ překladatelské postupy. Mnohem více má posloužit coby inspirace, k jakým prostředkům je možné sáhnout při smiřování nominální angličtiny s verbální češtinou.

4 NOMINÁLNÍ RYSY ANGLIČTINY NA POZADÍ ADMINISTRATIVNÍCH TEXTŮ

K analýze administrativních textů v anglickém jazyce byly zvoleny úřední dokumenty Evropské Unie, které jsou veřejnosti zpřístupněny na webovém portále EUR-Lex. Coby hlavní důvod pro výběr těchto textových typů se nabízí jednak jejich dostupnost, jednak skutečnost, že každý dokument existuje v několika jazykových mutacích, a umožňuje proto zrcadlové porovnání anglické a české verze. Autorství dokumentů zvolených do tohoto korpusu spadá většinou do kompetence Evropského parlamentu nebo Evropské komise, a lze tudíž předpokládat, že angličtina je jako hlavní jednacím jazyk EU také výchozím jazykem původní jazykové verze. Bereme přitom v potaz, že styl takzvané „euroangličtiny“, o níž se zmiňuje kapitola 3.3, nemusí ve všech ohledech korespondovat se stylem administrativních útvarů, které vznikají přímo ve Velké Británii nebo USA; analyzované dokumenty nicméně v úplnosti respektují pravidla a náležitosti současné spisovné angličtiny a odrážejí trendy, které se projevují v úrovni všech jazykových plánů, a tudíž je hodnotíme jako vyhovující pro analýzu tohoto typu.

Administrativní styl pokrývá široké pole útvarů a žánrů správního i informativního charakteru. Náš korpus zahrnuje texty, kterými orgány Evropské unie komunikují mezi sebou a zároveň se jimi obracejí jako instituce k veřejnosti. Tématicky představují zvolené dokumenty jak texty právně závazné povahy (usnesení, směrnice nebo rozhodnutí Evropského parlamentu), tak texty s převážně informativní funkcí (sdělení Komise, výborové usnesení). Jelikož se nejedná o úzce specializované žánrové typy, které by měly být obsahově nebo formálně nedosažitelné pro uživatele-laika, porovnáváme kromě jejich jazykových rysů také míru srozumitelnosti, s níž dokumenty přistupují k těmto příjemcům. Kritérium srozumitelnosti, potažmo přijatelnosti zvolených nominálních struktur, nutně zůstává zčásti subjektivní, a proto jej volíme spíše jako doplňkové. I tak nadále platí, že požadavek na srozumitelnost by neměl být v administrativním stylu zanedbáván a měl by naopak kráčet ruku v ruce se snahou o formální a stylovou vytříbenost oficiálních dokumentů.

Následující analýza pokrývá tři okruhy, jež se váží k syntaktické výstavbě anglické nominální fráze: premodifikaci, postmodifikaci a neurčité slovesné tvary, jež zastupují *-ing forms* a *-ed participles*. Ke každému ze zvolených jevů uvádíme možné české ekvivalenty,

jaké se objevují v autentických překladových verzích, a jejich volbu komentujeme z hlediska jazykové výstavby, užitých překladatelských postupů a výsledného stylového ztvárnění. Není-li příklad blíže okomentován, slouží jako další ilustrace právě popisovaného jevu.

4.1 Anglická jmenná premodifikace a její české ekvivalenty

Jak jsme ukázali v kapitole 2.3, jádro nominální fráze mohou zleva rozvíjet nejen adjektiva, ale také participia a analyticky připojená substantiva. V angličtině jsou vztahy mezi řídicím výrazem a anteponovanými podstatnými jmény vyjádřeny jen implicitně, což je výhodné z hlediska jazykové ekonomie a úspornosti vyjadřování, ovšem u příliš dlouhých přívlaskových řetězců přestává být hierarchické uspořádání členů jednoznačné, mimo jiné proto, že do premodifikace nevstupují jen izolovaná substantiva, ale celé jmenné fráze: *a red brick house*, *a black silk dress*²¹⁵. Z toho důvodu dává administrativní styl přednost postmodifikaci, u níž se riziko mylné interpretace snižuje; tuto tendenci demonstrují i následující ukázky, kde maximální limit představují dvě až tři anteponovaná substantiva a kde autoři častěji než k řetězení substantiv sahají k jejich kombinaci s přídavnými jmény.

Čeština má při hledání ekvivalentů možnost buď zůstat nalevo od řídicího členu a nahradit substantivum přídavným jménem ve funkci shodného přívlasku, nebo vybírat z repertoáru jmen podstatných a jejich závislost na jádru NP vymezit pomocí pádových a předložkových vztahů. Druhý způsob je evidentně častější a vyplývá mj. z odlišné typologické povahy angličtiny a češtiny: v češtině nemohou jednotlivé lexémy tak snadno konvertovat k jiným slovním druhům, protože si většinou vyžadají i určitou morfologickou obměnu, aby zapadly do paradigmatu příslušné třídy. V angličtině, kde je určujícím parametrem pro funkci větného členu jeho syntaktické umístění a méně už slovně-druhová příslušnost, lze se slovy nakládat o poznání volněji (což neznamená, že libovolně), a na pozici anteponovaného přívlasku se tak mohou netradičně objevit i adverbia, číslovky, nebo dokonce celé fráze. Termíny přejímané z angličtiny bez počestění, tj. s takzvanou *nulovou ekvivalencí*²¹⁶, však s sebou do cílového jazyka přesto mnohdy přenesou i syntaktickou strukturu: před substantivum se pak kladou nesklonná adjektiva (*top modelka*,

215 příklady převzaty z KNITTLOVÉ, s. 47.

216 KNITTLOVÁ, s. 113.

high-end produkty), jiná podstatná jména (*hippie komunita*) nebo frázová slovesa (*roll-on deodorant*)²¹⁷. Výrazy tohoto typu pronikají do běžného slovníku prostřednictvím reklamy a médií, potažmo se přebírají jako původně odborné nebo slangové termíny, a frekvence jejich užívání je přímo úměrná popularitě produktu, který označují. V administrativním stylu není podobná lexikální kreativita příliš žádoucí a kromě toho texty hojně pracují s termíny z právní nebo ekonomické oblasti, kde přesné české ekvivalenty už existují a je třeba je dodržovat (*law enforcement authorities – orgány činné v trestním řízení*²¹⁸). Přesto se v závislosti na tématice musejí české verze evropských dokumentů potýkat i s neologismy, jak uvidíme níže u anglického výrazu *online*.

4.1.1 Anglická substantivní premodifikace a česká adjektiva

1) a) The Regulation also requires Member States to set up enforcement bodies with the ability to impose dissuasive sanctions	Nařízení rovněž požaduje, aby členské státy zřídily subjekty odpovědné za prosazování nařízení , které budou způsobilé uložit odrazující sankce
b) to support enforcement of consumer rights, by increasing cooperation between the national enforcement bodies and providing more advice to consumers	podpora opatření zaměřených na dodržování práv spotřebitelů, a to prostřednictvím posilování spolupráce mezi vnitrostátními donucovacími orgány a podporou spotřebitelů formou poradenství
c) law enforcement authorities	orgány činné v trestním řízení
2) Awareness raising strategies need to consider the different levels of development of younger children and teenagers	Osvětové strategie musí přihlížet k různé úrovni rozvoje dětí a mládeže
3) low cost operators	nízkonákladové společnosti
4) an information document on the application of the Regulation	informační dokument o provádění nařízení
5) age-appropriate content	věkově přiměřený obsah
6) Children need to develop their critical thinking and digital and media literacy skills to be able to actively contribute in a participatory society.	Děti musí rozvíjet své kritické myšlení a digitální a mediální gramotnost , aby se mohly aktivně zapojit do participativní společnosti.
7) Stimulating the production of high-quality online content for children and young people benefits both them and	Podpora výroby kvalitního on-line obsahu pro děti a mládež prospívá jak těmto cílovým skupinám, tak rozvoji jednotného

217 BOZDĚCHOVÁ, Ivana, Vliv angličtiny na češtinu, s. 276.

218 EU, Dokument 3, AJ/ČJ.

the development of the digital single market	digitálního trhu
---	-------------------------

Anglická substantiva v premodifikaci jsou ve dvou případech zastoupena českými shodnými přívlastky (3, 4), přičemž složené přídavné jméno *nízkonákladový* je vlastně adjektivním kalkem jmenné fráze *low cost – nízká cena*. Ne vždy však čeština dokáže nahradit analytickou nominální frází jednoslovně, a české adjektivum si potom vyžádá vlastní modifikátor, např. příslovce: *věkově přiměřený obsah* (5). Na druhé straně je čeština schopna i vyšší míry kondenzace než anglický originál, jak ukazuje syntagma *media literacy skills* (6): sousloví [*literacy skills*] je zastoupeno jednoslovným ekvivalentem *gramotnost* a přívlastkové substantivum *media* se mění na zaužívané odvozené adjektivum *mediální*. Podobně stručně je vyřešena i fráze *awareness raising strategies* (2), kde by doslovný převod působil poněkud neobratně a navíc mohl nést nežádoucí konotace („strategie pro zvyšování uvědomělosti“).

K rozšíření naopak došlo při překladu termínu *enforcement bodies* (1a). V kontextu dokumentu, který definuje práva cestujících v letecké dopravě na území EU, tento pojem označuje instituce zřízené členskými státy, jež mají dohlížet na to, aby se práva cestujících respektovala. Jedná se o tzv. National Enforcement Bodies (NEB) a v České republice je zastupuje Úřad pro civilní letectví²¹⁹:

*The Commission has organised three separate meetings with the **National Enforcement Bodies (NEB)** which were designated by the Member States in accordance with Article 16 of Regulation (EC) No 261/2004.*

*Komise uspořádala tři samostatná zasedání s **vnitrostátními subjekty odpovědnými za prosazování nařízení (NEB)**, které byly určeny členskými státy v souladu s článkem 16 nařízení č. 261/2004.*²²⁰

Překladatel příslušného dokumentu zde zvolil opisné vyjádření (*vnitrostátní*) *subjekty odpovědné za prosazování nařízení*, zatímco v dalších textech se objevují už specifické právní termíny, totiž *donucovací orgány*²²¹, případně *orgány činné v trestním řízení – law*

²¹⁹ European Commission, National competent authorities.

²²⁰ EU, Dokument 1, AJ/ČJ.

²²¹ EU, Dokument 13, ČJ.

*enforcement bodies*²²². Vzhledem ke spletitému slangu Evropské unie, o němž byla řeč v kapitole 3.3, je obtížné jednoznačně usoudit, zda tvůrce poněkud vágního pojmu o „odpovědných subjektech“ používá opisu kvůli neznalosti přesného ekvivalentu, nebo proto, že konkrétnější český termín pro dané instituce jednoduše neexistuje; ani automatické kopírování jinde užitých obrátů (*donucovací orgány, orgány činné v...*) nutně není nejlepší překladatelskou strategií, neboť takto specifické pojmy nemusejí v odlišném kontextu odpovídat požadované legislativní normě. Výběr obecnějšího vyjádření *subjekty odpovědné za prosazování nařízení* je tak z pragmatického hlediska vlastně optimální, protože překladatel ozřejmuje vztah mezi řídicím substantivem a jeho modifikátorem (subjekt, v jehož kompetenci je něco prosazovat), na základě kontextu doplňuje, že prosazování se bude týkat relevantního nařízení, ovšem stejně jako výchozí text ponechává otevřenou otázku, jaké konkrétní orgány se této funkce ujmou a zda použijí „donucovacích“ nebo jiných prostředků. Rozdíly v překladatelských řešeních 1a – 1c ukazují, že v případě implicitní premodifikace o výběru významově odpovídajícího ekvivalentu rozhoduje až širší kontext, případně i rámec celého textového útvaru: v jednoznačně právním textu s regulativní funkcí se objeví terminus technicus *donucovací orgány*, v jiném žánru s obecnější funkcí zpravovací pak širší pojem *subjekty odpovědné za*.

Za důkaz toho, že problémy s rozuzlením jmenných frází nepůsobí jen kumulace substantiv, ale také adjektiva, na něž jsou čeští mluvčí v premodifikaci jinak zvyklí, slouží příklad 7. Bez dalšího upřesnění lze snadno pochopit příslušné syntagma jako *[[digital single]market]* – obchod s digitalizovanými hudebními nosiči. V této souvislosti se ovšem na výstavbě takzvaného *compound* podílejí jména *single + market*, která jako kolokace označují „jednotný trh“, tj. mezinárodní obchodní zónu s volným pohybem zboží a kapitálu: *[digital [single market]]*.²²³ Zvolený český ekvivalent pak ukazuje, že čeština na rozdíl od angličtiny zřejmě nevnímá spojení *jednotný trh* jako nerozlučitelné sousloví, a proto do fráze vkládá adjektivum *digitální* ve funkci postupně rozvíjejícího přívlastku.

8) a) high-quality online content for children and young people	kvalitní on-line obsah pro děti a mládež
--	---

²²² EU, Dokument 3, AJ/ČJ.

²²³ single market: a group of countries that have few or no restrictions on the movement of goods, money and people between the members of the group (OALD).

Lingea Lexicon.

b) Promoting positive online experiences for young children	Podpora pozitivních zkušeností on-line pro malé děti
c) online environment	on-line prostředí
d) interactive creative and educational online content for both young children and teenagers	interaktivní tvůrčí a vzdělávací internetový obsah pro děti a mládež
e) the Safer Internet Centres, which provide online safety information and public awareness tools	center pro bezpečnější internet, jež budou poskytovat informační a osvětové nástroje pro bezpečnost na internetu
f) a strategy that will [...] create a safer, enriching environment for all EU children online	Evropa musí mít strategii, která zabrání roztržitosti trhu a vytvoří bezpečnější, obohacující on-line prostředí pro všechny evropské děti.

Ve spojitosti s adjektivy si zaslouží komentář také používání anglického výrazu *online*. Podle *Oxford Advanced Learner's Dictionary* se v angličtině lexému používá buď jako adjektiva (potom stojí v premodifikaci), nebo jako adverbia (*to do one's business online*). Čeština si lexikální jednotku vypůjčila v obou funkcích, a byť existuje i její derivovaná forma *onlineový*, dávají mluvčí přednost nesklonné podobě.²²⁴ Přestože jsou čeští uživatelé masivně online už nejméně jedno desetiletí, demonstruje ukázka z administrativního dokumentu o bezpečném internetu pro děti²²⁵, že svoje syntaktické místo nemá český pojem zatím jisté: zatímco v anglickém textu se objevuje jednomyslně před jádrem NP, kde plní svoji atributivní funkci (8a – 8e), v české verzi proplouvá z antepozice do postpozice (*on-line obsah, zkušenosti on-line*), nebo se dokonce mění na náhradní ekvivalent ve formě shodného (*internetový obsah*) i neshodného přívlastku (*bezpečnost na internetu*). Zajímavé je, že u příkladu 8f sáhl překladatel k modulaci původního vyjádření a začlenil výraz *online* do jmenné fráze: v anglické verzi chápeme lexém *online* jako příslovečné určení v eliptické větě *a safer, enriching environment for all EU children who are/remain online*, zatímco český překlad mění hledisko originálu a začleňuje výraz do jiného syntagmatu, zdůrazňujícího bezpečnost a obohacující funkci on-line prostředí (prostředí on-line?). Jakkoli se tedy převzaté nesklonné adjektivum včlenilo do české slovní zásoby, jeho pozice – zřejmě právě kvůli absenci derivačních přípon – uvnitř jmenné fráze není dosud ustálená. Překladatel do češtiny má tedy prozatím volnou ruku, jak s termínem nakládat, nesmí

224 LEXIKO, webové hnízdo; MARTINCOVÁ, Olga a kol., *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2*, s. 307.

225 EU, Dokument 2.

ovšem pouštět ze zřetele syntaktickou – a tím pádem i sémantickou – roli příslušného lexému v anglických výchozích textech.

4.1.2 Anglická premodifikace a česká postmodifikace

V pozici vpravo od jádra jmenné fráze se do popisu vztahů mezi řídicím členem a jeho modifikátory zapojují v češtině pádové koncovky a předložkové vazby. Čeština sahá k postmodifikaci zpravidla tehdy, chybí-li k anglickému anteponovanému substantivu příslušný český ekvivalent vyjádřený přídavným jménem, nebo nashromáždí-li se vlevo od jádra NP takové množství členů, že je konstrukce informačně přetížená. Na svém původním místě většinou zůstávají adjektiva, která v češtině fungují jako shodné přívlastky, ovšem transformaci nelze provádět automaticky metodou „adjektiva vlevo – substantiva vpravo“. Vždy je potřeba zvážit, na jakém hierarchickém stupni vůči jádru NP se modifikátory nacházejí a zda netvoří nedílnou součást jiné podřízené jmenné fráze: takovou strukturu ilustruje příklad 12, kde řídicí člen nerozvíjejí dva nezávislé přívlastky, nýbrž další fráze, a nejde se tudíž o „občanskou společenskou organizaci“, ale „organizaci občanské společnosti“.

Pro zpřesnění významových vztahů vstupují dále mezi rozvíjející členy v postmodifikaci sekundární předložky, participia apod., které narušují souvislý řetězec substantiv a posilují explicitnost vyjádření. Přesun do postmodifikace tedy probíhá nejen v rovině syntaxe jako rozšíření kondenzované jmenné fráze, ale také po linii sémantické jako určitá forma amplifikace, kdy překladatel dodává textu nové informace a zpřesňuje jeho význam.

9) The International Air Transport Association	Mezinárodní sdružení leteckých dopravců
10) the European Low Fares Airlines Association	Evropské sdružení nízkonákladových leteckých společností
11) consumer associations and passenger federations	sdružení spotřebitelů a cestujících
12) civil society organisations	organizace občanské společnosti
13) the lack of registration of Roma in the national population registers	nedostatečná registrace Romů ve vnitrostátních evidencích obyvatelstva
14) in the context of the development of the	v souvislosti s rozvojem sítě vnitrostátních

network of national cybercrime alert platforms	platforem pro oznamování kyberkriminality
---	--

Premodifikace se v angličtině hojně využívá pro názvy institucí nebo organizací, jejichž označení sice nespadá mezi vlastní jména, ale které mají určitý institucionální charakter (9, 10, 11). V uvedených českých verzích vidíme tendenci ponechávat přídavné jméno na původním místě v roli shodného přívlastku (*Mezinárodní sdružení, vnitrostátní evidence*), a zbytek modifikátorů přesouvat do postpozice, přičemž vztahy mezi členy nevyjadřuje jen pouhý genitiv, ale často je rozvíjí ještě předložka. Bezpředložkové syntagma *vnitrostátní platforma oznamování kriminality* je sice přijatelné, ovšem substantivum ve středním rodě *oznamování* může kvůli homofonní pádové koncovce *-í* vést k nepřesné interpretaci; proto překladatel sáhl po předložce, která sama o sobě implikuje účel nebo záměr, pro něž byla platforma zřízena.

15) passenger treatment	zacházení s cestujícími
16) internet safety messages	informace o bezpečnosti internetu
17) travellers-dedicated health service	zdravotní služby pro kočující
18) man-made disasters	katastrofy způsobené člověkem
19) support should be available to workers affected by trade-related redundancies from 1 January 2007	měla by být pomoc pracovníkům postiženým propouštěním souvisejícím s obchodem k dispozici od 1. ledna 2007

Premodifikace nevyjadřuje jenom vztahy v češtině zastoupené genitivem, ale také dalšími pády, jejichž realizaci spojuje čeština s předložkovou vazbou: zacházení s cestujícími (instrumentál), informace o bezpečnosti (lokál). I předložka může sloužit jako prostředek úsporného vyjadřování: v příkladu 17 nahrazuje adjektivum, které by odpovídalo původnímu anglickému *participle* (*zdravotní služby poskytované kočujícím* → *zdravotní služby pro kočující*).

Ne vždy ovšem předložky pro popis sémantických vztahů stačí, a právě tehdy se v postmodifikaci uplatňují přídavná jména slovesná: *katastrofy způsobené člověkem, propouštění související s obchodem*. Podobné fráze jsou vlastně výsledkem procesu nominalizace, na jehož počátku teoreticky stály finitní slovesné struktury – člověk *způsobuje* katastrofy, propouštění pracovníků *souvisí* se stavem obchodu apod. České struktury, které využívají postponovaných přídavných jmen, tvoří jakýsi mezistupeň mezi

explicitním slovesným vyjadřováním a silně kondenzovanou, sémanticky už zastřenou premodifikací v angličtině. Vazby sice zůstávají i v češtině nominální, ovšem díky etymologické spřízněnosti deverbativních adjektiv a sloves v nich – stejně jako u anglických verbonominálních participles – zůstává určitý potenciál označovat děje (*poskytované služby*), příčinu (*propouštění související s obchodem*), následek (*způsobené katastrofy*)...

Navzdory bohatství systémových prostředků česká nominalizace snadno překročí hranici, kdy se její struktura stane přetíženu: *pomoc pracovníkům postiženým propouštěním souvisejícím s obchodem*. Je pozoruhodné, jak velkou roli zde kromě syntaxe a sémantiky hraje také fonetická rovina; třebaže po pečlivém přečtení dokážeme frázi porozumět, monotónnost přípony /*ím*/ na sebe strhává pozornost a je natolik dominantní, že text vyvolává dojem, jako by se opakovala velmi podobná slova, jejichž smysl zdánlivě splývá. Česká nominální postmodifikace pak začíná vykazovat podobně implicitní rysy jako anglická premodifikace a nepřehledné, třebaže z gramatického hlediska nenapadnutelné konstrukce, se podle Čechové tudíž stávají terčem výtek, kterými administrativní styl častují uživatelé-laici²²⁶. Řetězení jmen však nepředstavuje jedinou možnost, jak v obou jazycích nakládat s pravostranným doplněním jádra NP. Nad jazykovými rysy i stylistickým charakterem dalších typů postmodifikace se zamyslíme níže v kapitole 4.2.

Čím více členů do premodifikace vstupuje, tím více úsilí je třeba vynaložit na rozkódování celé fráze (viz názvy institucí v příkladech 10 a 11). Vyznívá poněkud paradoxně, že vyšší počet slov, z nichž každé má přispívat k celkovému významu svojí výpovědní hodnotou, vede k nižší míře explicitnosti. Tato tendence nicméně odpovídá Mathesiovu a Vachkovu tvrzení, že angličtina je do premodifikace schopná vtěsnat takřka cokoli, počínaje číslovkou a konče celou větou, pro což ovšem češtině chybí funkční prostředky²²⁷:

20 %-30 % of all species are projected to be at increased risk of extinction if there is a 1.5 °C-2.5 °C rise in warming

doje-li k oteplení o 1,5 °C až 2,5 °C, odhaduje se, že 20 % až 30 %

226 ČECHOVÁ, Současná stylistika, s. 237.

227 VACHEK, *Selected Writings in English and General Linguistics*, s. 321.

*veškerých živočišných druhů bude čelit zvýšenému riziku vyhynutí*²²⁸

*a let-me-alone-with-your-nonsense companion – nedůtklivý
společník*²²⁹

Jak jsme uvedli výše, v anglickém administrativním stylu bývá počet členů v premodifikaci přece jen omezen, aby se vyhovělo požadavku na zachování jednoznačnosti. Přesto musí český mluvčí vést v patrnosti, že mezi určující adjektivum a určovaný člen může být vsunuta i další fráze: *unexpected [flight safety] shortcomings, designated [complaints handling] body*. Tyto fráze by sice s určitou rezervou bylo možné ponechat před jádrem české NP

?neočekávané letecky bezpečnostní nedostatky

?jmenovaný stížnosti projednávající orgán,

ovšem takový překlad by vyústil ve stylisticky kostrbatou a nepříliš srozumitelnou konstrukci. Čeština proto volí stejný postup jako v příkladech 9 a 13, nepřesouvá ovšem samostatné substantivum, ale celou frázi a transformuje ji v neshodný přívlastek:

jaké nedostatky? → nedostatky [letové bezpečnosti]

jaký subjekt? → subjekt [k projednávání stížností]

20) unexpected flight safety shortcomings	neočekávané nedostatky letové bezpečnosti
21) designated complaints handling body	subjekt určený k projednávání stížností
22) <i>there is political consensus in the EU on the vital importance of achieving the strategic objective of limiting the global average temperature increase to not more than 2 °C above pre-industrial levels</i>	na úrovni EU panuje politický konsenzus o zásadním významu dosažení strategického cíle, kterým je omezit zvýšení průměrné globální teploty na nejvýše 2 °C oproti úrovni před průmyslovou revolucí

Spontánnímu pochopení premodifikace někdy stojí v cestě nejen atributivní substantiva, ale i zdánlivě nevinná adjektiva. Ve frázi z příkladu 22 je i navzdory vymezenému kontextu obtížné určit hranice mezi jednotlivými konstituenty. Syntagma *average temperature increase* tak může znamenat

[[*average temperature*] *increase*] – zvýšení průměrné teploty

= zvyšuje se průměrná teplota

228 EU, Dokument 10, AJ/ČJ.

229 VACHEK, *ibid.*

[*average [temperature increase]*] – průměrné zvýšení teploty

= teplota se zvyšuje průměrně

Jasně vymezený syntaktický vztah chybí i přívlastku *global*; ten se může teoreticky vázat jak na jádro jmenné fráze (*globální zvýšení, globální nárůst*), tak na modifikátor (*globální teplota*). Otázkou zůstává, zda je v konečném důsledku marginální rozdíl mezi „globálním zvýšením průměrné teploty“ a „zvýšením globální průměrné teploty“, nicméně překladatel se ve svém řešení opřel o pragmatickou zkušenost a rozhodl se přívlastek *global* přiřadit k substantivu *temperature*, přičemž pravděpodobně vycházel z významově blízké, ustálené kolokace „globální oteplování“ (která se vztahuje i tematicky k okolnímu textu). K interpretaci anteponovaných členů proto v některých případech nestačí jen syntakticky rozebrat příslušnou frázi, ale je nutné hledat informační klíč na úrovni větších celků, textového rámce, potažmo sáhnout i mimo text do oblasti takzvané *shared knowledge*.

Jak vidno, s narůstajícím množstvím členů v premodifikaci a na něj vázanou implicitností se zvyšuje i riziko dvojznačnosti. Za doklad toho, že snaha o maximální kondenzovanost výpovědi někdy může překročit únosnou hranici nejen ve vztahu k češtině jako „nenominálnímu“ jazyku, ale i v angličtině samotné, slouží následující ukázka:

23) Considering the importance of the local level for housing issues, Member States are invited to promote community-led local development and integrated territorial investments supported by the European Regional Development Fund	Vzhledem k důležitosti místní úrovně pro otázky bydlení jsou členské státy vyzývány, aby podporovaly místní rozvojové a integrované územní investice vedené komunitou za podpory Evropského fondu pro regionální rozvoj
--	--

Komplexní syntagma *community-led local development and integrated territorial investments* připouští hned několik interpretací. Za prvé se může jednat o jedinou frázi, kde řídicí člen *investments* rozvíjejí dva koordinačně spojené anteponované přívlastky [*local development*] + [*integrated territorial*], oba dále specifikované participiální vazbou [*community-led*]. Jako druhá možnost se nabízí, že se adjektivum *local* nevztahuje k bezprostředně následujícímu členu, ale až k jádru fráze: *local investments – místní investice*. Nevíme přesně, v jakém smyslu si překladatel anglický originál vyložil, protože ani z českého textu nelze jednoznačně vyvodit, zda jde o výraz odvozený od kolokace „místní rozvoj“ → *místní rozvojové investice*, nebo o *rozvojové investice* probíhající

na konkrétním místě.

Anglický text nicméně připouští ještě jednu významovou variantu, totiž že jmenný řetězec obsahuje fráze dvě: *community-led local development – místní rozvoj pod vedením komunity* + *integrated territorial investments – integrované územní investice*. Lexém *development* může fungovat jednak jako podstatné jméno a jednak jako atribut, kterému konkuruje odvozené adjektivum *developmental* (*a development area – rozvojová oblast*²³⁰).

Výchozí fráze tedy může mít tři české ekvivalenty:

- 23a) místní [rozvojové a integrované územní] investice vedené komunitou
- 23b) [místní rozvojové] a [integrované územní] investice vedené komunitou
- 23c) [místní rozvoj vedený komunitou] a [integrované územní investice].

Vzhledem k tomu, že se v databázi EUR-Lex objevují výrazy „rozvojové investice“ i „integrované územní investice“, pokládáme oficiální českou verzi za adekvátní. I tak se ovšem potvrzuje předpoklad, že pro význam komplexních nominálních řetězců musíme často hledat v širším kontextu, a je-li to možné, přihlížet při překladu administrativních textů i k tématicky podobným dokumentům tak, jak doporučuje manuál pro překladatele v Evropské unii.

24) that almost 70% of delays are caused by airline- and airport-related operations	téměř 70 % zpoždění je způsobeno leteckou společností nebo činnostmi spojenými s provozem letiště
25) public-private partnerships aimed at reaching out to children	partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem s cílem oslovit děti
26) the climate objectives can be met if, starting now, 1 % of GDP is spent each year on measures in this area	cíle stanovené v oblasti klimatu mohou být splněny, pokud, počínaje současností, bude 1 % HDP každoročně vynakládáno na opatření v této oblasti
27) a lay person without any knowledge of criminal procedural law	laik bez znalosti právních předpisů v oblasti trestního řízení

Překladatelským oříškem nicméně nejsou jen dlouhé komplexní fráze, ale také výrazy s minimálním počtem členů, jejichž vzájemný vztah si v podstatě musíme domýšlet na základě kontextu. Jak upřesňuje Knittlová, v překladu pak zpravidla dochází k určitému sémantickému doplnění, kdy se vzájemný poměr jednotlivých složek upravuje nejen

---

230 OALD.

předložkami, ale i vkládáním upřesňujících výrazů.²³¹ Příklad 26 v české verzi tudíž nicneříkající spojení „klimatické cíle“ rozšiřuje do podoby *cíle stanovené v oblasti klimatu*, česká verze příkladu 25 upřesňuje, že slůvko „partnerství“ neoznačuje vztah mezi jednotlivcem a veřejností, nýbrž vzájemnou spolupráci, která zahrnuje veřejnou i soukromou sféru. Kapitola 2.3.1 zmiňuje přídatné jméno *criminal* v souvislosti s oblíbeným translačním přehmatem, kdy je právník-specialista na trestní právo zaměňován s právníkem-kriminálním živlem. Na tentýž kontext odkazuje příklad 27, kde do detailu rozvedená česká verze kontrastuje se stručnou anglickou modifikací.

Příklad 24 vyžaduje asi největší dávku překladatelské invence. Na mnohovýznamový termín *operation* se pojí hned dva závislé členy (*airline-related* + *airport-related operations*), a překladatel se tak potřebuje rozhodnout, zda vytvoří dvě samostatné fráze (které jsou de facto obsaženy už v původní eliptické struktuře), nebo bude pro výraz *operation* hledat příhodný ekvivalent, kombinovatelný s oběma modifikátory. Autor zde citované autentické verze sáhl k prvnímu způsobu, tj. rozdělil syntagma vedví a někdejší jádro ponechal spojené pouze s bližším přívlastkem: *airport-related operation – činnost spojená s provozem letiště*. Jedna ze sémantických složek lexému *operation* je z něho vyňata a uvedena zvlášť: *činnost spojená s provozem*. Druhý přívlastek se pak od někdejšího řídicího členu zcela osamostatnil: *zpoždění způsobené leteckou společností*.

Uvedené řešení sice implicitní premodifikaci rozšiřuje a všechny sémantické vztahy do detailu rozvíjí, ovšem ve vztahu k originálu se jeví jako poněkud překombinované. Informaci ve výchozím textu jen naznačenou je možné vtělit přímo do jádra NP, a to výběrem specifického výrazu (který se objevuje i v předkládané verzi, ale je trochu zbytečně uveden zvlášť) – *70 % zpoždění je způsobeno (samotným) provozem aerolinek a letišť*, případně následnou transpozicí – *70 % zpoždění je spojeno s provozem aerolinek a letišť*.

4.1.3 Anglická premodifikace – shrnutí

Anglická substantiva v premodifikaci nahrazuje čeština tam, kde jí to slovní zásoba umožní, shodnými adjektivními přívlastky, případně je klade za řídicí člen NP ve funkci atributu neshodného. Do postmodifikace se přesouvají také komplexní jmenné řetězce (případně jejich části), potřebuje-li čeština významově zpřesnit sémantické vztahy, které

231 KNITTLOVÁ, s. 45.

anglická analytická premodifikace vyjadřuje pouze implicitně. Komplexní anteponované modifikátory si pak mohou při převodu do češtiny vyžádat i transformaci do vedlejší věty. Zvýšenou překladatelovu pozornost si v této souvislosti nárokuje fakt, že premodifikace v angličtině není jen lineárním sledem samostatných jmen, ale obsahuje i celé podřízené fráze, přičemž jejich interpretace mnohdy závisí na širším kontextu.

České ekvivalenty anglické premodifikace se v mnoha případech neobejdou bez rozšíření, ať už na úrovni syntaxe, nebo sémantiky. Upřesňování nebo přidávání informací nemusí být žádoucí v uměleckém nebo žurnalistickém stylu, kde implicitnost podmiňují estetická kritéria nebo záměr sdělovat informace jen nepřímo, zaobaleně, ovšem v administrativním stylu má explicitace bezesporu své opodstatnění. Pokud mají být tyto stylové útvary srozumitelné a jednoznačné (a nejedná se o promyšlené kličkování při tvorbě smluv nebo dohod, které má zmást budoucího signatáře), vyžádá si čeština tváří v tvář analytickým nominálním strukturám anglických originálů právě výše popsané modifikace.

Dovysvětlování se přirozeně může dít na úkor objektivnosti textu, poněvadž jakkoli detašovaný postoj si překladatel udržuje, do výsledného formátu se prolíná jeho subjektivní interpretace originálu (příklady 22, 23). Pakliže se však objasňování sémantických vztahů nezvrtne v pouhou hříčku překladatelovy fantazie, ale logicky se drží obsahových struktur okolního textu, přispívá k naplnění stylových požadavků na administrativních dokumentů, totiž významové koherenci, přehlednosti a jasné a účelné stylizaci.

4.2 Postponované členy v anglické jmenné frázi a úskalí české podmodifikace

V anglické nominální frázi vstupují do postmodifikace nejen samotná substantiva připojená předložkami, ale také *-ing* a *-ed participles* a vedlejší věty. V porovnání s vedlejšími větami jsou však nominální modifikátory stručné, a tudíž nalézají široké uplatnění právě v administrativních textech – umožňují ekonomicky a výstižně sdělit množství informací na omezené ploše, a tak šetří čas čtenáři a především autorům oficiálních dokumentů. Hojné užívání postmodifikace odkazuje na Vachkem definovanou vlastnost angličtiny popisovat děje celistvě, bez segmentace,²³² a nechávat informační tok

---

232 *Selected Writing in English and General Linguistics*, s. 314.

volně plynout, dokud jej nezastaví pomyslná tečka na konci promluvy. V administrativním stylu a zejména při kompilaci právních dokumentů tak postmodifikace skýtá možnost vtělit jednu myšlenku, byť je obsáhlá a rozvinutá, do jedné věty (a ještě lépe jednoho odstavce) a posílit zároveň účinek, jaký má na čtenáře grafické uspořádání textu.²³³

*The Commission will support interoperable platforms for **tools that will ensure** access to age-appropriate content*

→ *The Commission will support interoperable platforms for tools **ensuring** access to age-appropriate content*

*Komise podpoří interoperabilní platformy nástrojů, **které zajistí přístup** k věkově přiměřenému obsahu²³⁴*

Na rozdíl od kondenzačních prostředků užívaných v premodifikaci nebývají tyto kondenzory víceznačné. K řídicímu členu se připojují předložkami, jejichž sémantický obsah dokáže významové vztahy vyjádřit s větší přesností nežli analytické řetězení jmen vlevo od jádra jmenné fráze. Nicméně ani předložkové vazby neposkytují stoprocentní záruku před víceznačností, jak jsme ukázali v kapitole 2.4.2; zejména univerzální předložka *of* do sebe dokáže v procesu nominalizace pojmout různé aspekty děje – *the witness examined something / somebody examined the witness* → *the examination of the witness* –, a tak musí někdy i sémantika postponovaných členů vycházet ze širšího kontextu.

Čeština do postmodifikace kromě předložek zapojuje i deklinační systém podstatných jmen. Právě homonymie některých pádových koncovek ovšem staví češtinu vůči angličtině do nevýhodné pozice: zatímco anglická postmodifikace se může natahovat prakticky donekonečna, příliš dlouhý sled substantiv v češtině nejen že působí stylisticky toporně, ale navíc leckdy komplikuje porozumění. Proto musí v některých případech čeština volit mezi úsporností a srozumitelnými, stylově vyváženými vyjadřovacími prostředky.

4.2.1 Nominální postmodifikace a její slovesné protějšky

<p>28) scientific knowledge and understanding of the underlying human origins of the current global warming trend have grown enormously since the first IPCC</p>	<p>vědecké poznatky a vědomosti o tom, že základním původcem současného trendu globálního oteplování je člověk, od první hodnotící zprávy IPCC z roku 1990 nesmírně vzrostly</p>
---	---

233 CRYSTAL, s. 201.

234 EU, Dokument 2, AJ/ČJ.

assessment report in 1990	
29) such "tipping points" represent " points of no return " for practically irreversible climate change impacts that cannot be reasonably managed by humans	tyto "kritické mezníky" představují " mezníky, po jejichž dosažení již nebude návratu ", co se týče prakticky neodvratitelných změn klimatu , které člověk nemůže přiměřeně zvládnout
30) A practical and effective implementation of some of the provisions such as the obligation to provide suspects or accused persons with information about their rights in simple and accessible language could be achieved by different means including non-legislative measures such as appropriate training for the competent authorities	Některá ustanovení, jako je povinnost poskytnout podezřelému nebo obviněnému srozumitelně a přístupně vyjádřené informace o jeho právech lze prakticky a účinně provádět různým způsobem, a to i prostřednictvím nelegislativních opatření, jako je vhodná odborná příprava příslušných orgánů

První tři příklady ukazují, jak lze anglickou jmennou postmodifikaci rozvíjet do vět s finitními slovesnými tvary. Čeština nepřipojuje vztaznou větu vždy bezprostředně k řídicímu výrazu, ale pomáhá si navíc určitou výplní v podobě zájmena: *vědomosti, že původcem trendu globálního oteplování je člověk* → *vědomosti o tom, že původcem je...* (28). Český protějšek anglické postmodifikace zde sice není kompletně nominální (využívá navíc sponového slovesa *být*), ale i tak zachovává kondenzovanost originálu.

Vkládání sloves představuje úspornou, ale efektivní metodu, jak přerušit dlouhý sled jmenných tvarů a umožnit čtenáři, aby si větu rozdělil do menších celků, v nichž se bude snáze orientovat (30). Se stejným cílem ke slovesům sahá i „nominálnější“ angličtina; ve spojení *practically irreversible climate change impacts reasonably unmanageable by humans* je nominálnost velkým dílem vyčerpána už v premodifikaci [*irreversible climate change impacts*], a proto na opačném konci jmenné fráze zvolil pisatel slovesnou formu: *impacts that cannot be reasonably managed* (29). Určité snahy o symetrii jmenného a verbálního vyjadřování nejsou tedy vlastní jen češtině, ale v zájmu přehlednosti a čtenářské přístupnosti se uplatňují i v angličtině.

4.2.2 Předložky a pády v postmodifikaci

Nominálnost nicméně zůstává základním atributem administrativního stylu a zejména v postmodifikaci, kde češtině tolik nepřekážejí systémové rozdíly obou jazyků, se české texty nechávají ochotně inspirovat anglickým vzorem. Nelze samozřejmě tvrdit, že by

nominální tendence pronikaly do češtiny výlučně z cizích zdrojů – a různé charakteristiky administrativního stylu konečně potvrzují, že „úřední“ čeština sama o sobě nominální vyjadřování často upřednostňuje. Výchozí texty ovšem přímo vybízejí k tomu, aby je překladatelé imitovali, nikoli snad z nedostatku pile nebo vynalézavosti, nýbrž ve snaze dosáhnout podobného stylového účinku jako originál.

31) the Thematic Session of 10 September 2007 on "Climate impact of different levels of warming"	tematická schůze na téma "Vliv různé míry oteplování na klima", která proběhla dne 10. září 2007
32) The Commission will support the implementation of the Council of Europe Convention on Cybercrime	Komise podpoří provádění Úmluvy Rady Evropy o kyberkriminalitě
33) an effective exercise of the rights of the defence	účinný výkon práva na obhajobu
34) The right of access to the materials of a case should be without prejudice to the provisions of national law on the protection of personal data and the whereabouts of protected witnesses	Práve m na přístup k materiálům k případu by neměly být dotčeny vnitrostátní právní předpisy o ochraně osobních údajů a informací o místě pobytu svědků pod právní ochranou
35) having regard to the statement by the Commission on the major natural disaster which occurred	s ohledem na prohlášení Komise ze dne 24. února 2010 o velké přírodní katastrofě v autonomní oblasti Madeira
36) This (= stepping up the fight against discrimination and racism) should be based on full compliance with EU and national laws by all and on raising awareness of the societal interest of Roma integration.	To by mělo být založeno na úplném dodržování právních předpisů EU a vnitrostátních právních předpisů všemi a na zlepšení informovanosti o tom, že začleňování Romů je v zájmu společnosti.
37) innovation in creative content by and for children	inovace tvůrčího obsahu určeného dětem a vytvářeného dětmi

Předložka *of* má v postmodifikaci vůbec nejširší zastoupení. V češtině jí nejčastěji odpovídá genitiv vyjádřený předložkovou frází nebo bezpředložkově:

the Thematic Session of 10 September 2007 – tematická schůze z 10. srpna 2007

the implementation of the Council of Europe Convention – provádění Úmluvy Rady Evropy

an exercise of the rights – výkon práva

Pakliže v angličtině platí, že předložková postmodifikace je explicitnější než analytická premodifikace, také v češtině předložky ozřejmují vztahy mezi podstatnými jmény přesněji než pouhé pády, a to zejména jsou-li všechna substantiva ve stejném pádě (jedná se vlastně o postupně rozvíjející neshodné přívlastky): *provádění* čeho → *Úmluvy* koho → *Rady* čeho → *Evropy* (32). Pokud bychom takové syntagma vytrhli z kontextu, nebude dostatečně jasné, zda jde o úmluvu nazvanou „Rada Evropy“, nebo o úmluvu vydanou Radou Evropy. Stejná míra implicitnosti se odráží v anglickém názvu příslušného dokumentu, třebaže tady je dána sledem anteponovaných členů: autorství Evropské rady není vyjádřeno saským genitivem (*Council of Europe's Convention*), ale pouze nepřímou pořadím jednotlivých lexémů.

(Třebaže je problematika saského genitivu záležitostí premodifikace, stojí v této souvislosti za zmínku, že přívlastňovací pád se u názvů evropských institucí nepoužívá jednotně. Zatímco na jedné straně najdeme syntagmata analytická – *the Commission proposal*, *Council of Europe convention* –, jinde se objevuje flexivní *Parliament's position* nebo *Member States' policy*²³⁵. Je možné, že tento způsob souvisí s denotátem, který daný pojem označuje. *Návrh* a *úmluva* jsou oficiálně předkládané písemné dokumenty, a analytický přívlastek tak může fungovat jen jako typologické zařazení, které je odlišuje od podobných listin (návrhy/rozhodnutí/komentáře vydávané Komisí). *Politika členských států* naopak odkazuje na určité postupy, a tedy spíš chování nebo jednání s příslušným konatelem, jehož roli zdůrazňuje přívlastňovací pád. Sémantické kritérium ovšem nedostačuje u výrazu *position*, protože ten může označovat jak postoj Parlamentu jako určitý akt, tak písemné vyjádření, jímž své stanovisko komentuje.)

Kromě genitivu slouží za protějšek anglického *of* i pády další:

The right of access to the materials of a case – právo **na** přístup k materiálům **k** případu (akuzativ, dativ)

understanding of the underlying human origins of the current global warming – vědomosti **o** vlivu člověka na současný trend globálního otepování (lokál)

an effective exercise of the rights of the defence – výkon práva **na** obhajobu (akuzativ)

---

235 EU, Dokument 9, AJ.

Předložky zde češtině opět pomáhají upřesňovat významové vztahy: spojení *výkon práva obhajoby* je sice možné (*právo obhajovat se* → *právo obhajoby*), ale opět může vést k mylné interpretaci, neboť jej lze snadno zaměnit za výkon práv, které má nikoli obviněný, ale jeho obhájce (*právo obhajovat klienta* → *právo obhajoby*). Předložkové *výkon práva na obhajobu* naopak implikuje „právo být obhajován, právo hájit se“, a zůstává tedy poměrně jednoznačné, jak je v kontextu právnických dokumentů žádoucí (33).

Podobným způsobem využívá repertoáru předložek i angličtina. Jak podotýkají Huddleston a Pullum, obecnější *of* lze nahradit i specifičtějšími předložkami, které popisují pomyslnou výpovědní situaci do detailu (viz *injury of/to the wrist*, kap. 2.4.2).²³⁶ Spojení *statement by the Commission* (35) pracuje s předložkou, která tradičně odkazuje na konatele děje v trpných větách (*it was stated by the Commission that...*), a tak zdůrazňuje dějovou povahu příslušného aktu. Podobně předložka *in* ve frázi *innovation in creative content* (37) naznačuje, že se inovace dotknou přímo vnitřní struktury internetového obsahu.

Skutečnost, že se k anglickým substantivům nepojí flexivní morfémy, umožňuje souřadně spojovat i více předložek najednou. Zatímco v češtině někdy párování předložek vyústí v tzv. *zeugmu* neboli zanedbání dvojí vazby (každá předložka se pojí s jiným pádem) a výsledná fráze pak není gramaticky správná – **inovace tvůrčího obsahu od a pro děti* –, v angličtině podobné vazby vznikají bez omezení: *innovation in creative content by and for children*. Jmennou frázi tu lze opět chápat jako elipsu (*content created by children and created for children*) a tedy úsporný prostředek vyjadřování, který ovšem v češtině nefunguje, a proto je fráze rozvedená do opisné podoby s dodatečnými informacemi: *inovace tvůrčího obsahu určeného dětem a vytvářeného dětmi*.

38) Where a Member State, **as a result of new information or of a reassessment of existing information**, has reason to suspect that a contaminant in food, although **complying with this Regulation or specific Regulations adopted pursuant to this Regulation**, constitutes a health risk, it may

Pokud členský stát **na základě podrobného odůvodnění v důsledku nových informací nebo přehodnocení stávajících informací provedeného po přijetí této směrnice** shledá, že obsah určité kontaminující látky v potravině představuje hrozbu pro lidské zdraví, třebaže je **v souladu s tímto nařízením nebo zvláštními nařízeními**

236 s. 440.

temporarily suspend or restrict application of the provisions in question in its territory.	vydanými na jeho základě , může přechodně pozastavit nebo omezit používání daných předpisů na svém území.
39) The European Parliament encourages neighbouring Member States to step up their cooperation in dealing with prevention of natural disasters , thereby ensuring that the best possible use is made of EU funds allocated for this purpose	Evropský parlament vybízí sousedící členské státy, aby posílily vzájemnou spolupráci v oblasti předcházení přírodním katastrofám a tímto způsobem zajistily nejlepší využití prostředků vyčleněných na tyto účely z fondů EU
40) a programme of measures to implement the principle of mutual recognition of decisions in criminal matters	program opatření k uplatňování zásady vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech
41) The application shall contain the following information: (a) a reasoned analysis of the link between the planned redundancies and major structural changes in world trade patterns and a demonstration of the number of redundancies and an explanation of the unforeseen nature of those redundancies	Žádost obsahuje tyto informace: a) odůvodněnou analýzu vztahu mezi plánovanými propouštěními a velkými změnami ve struktuře světového obchodu a doložené uvedení počtu propouštění, jakož i vysvětlení nepředvídané povahy těchto propouštění
42) At a later stage, cooperation between the NEB might take the form of a 'Code of Good Practice' dealing with issues not addressed by the Regulation such as: the timescale for complaint submission by passengers and the replies delivered by NEB	Později by spolupráce mezi NEB mohla dostat podobu „Kodexu osvědčených postupů“, který by se zabýval otázkami, které nejsou v nařízení vyřešeny: termíny podání stížností cestujících a odpovědi NEB

V českém administrativním stylu se velké oblibě těší takzvané sekundární předložky. Morfologicky vzato vznikají tyto předložky ze sloves (*počítaje v to, nehledě na/k, počínaje*), příslovcí (*společně s, úměrně k*), případně i zájmen (*co do počtu*), ale nejproduktivnějším typem jsou předložky odvozené od podstatných jmen²³⁷: **na základě podrobného odůvodnění, v důsledku nových informací, v souladu s tímto nařízením** (38), **spolupráce v oblasti předcházení přírodním katastrofám** (39)... Předložková fráze se tu prolíná s frází nominální a může sloužit coby nezávislá vsuvka, potažmo přístavek, který je syntakticky odtržený od zbytku výpovědi a podává dodatečné, upřesňující údaje:

Where a Member State, as a result of new information or of a

237 KROUPOVÁ, Libuše, Klasifikace sekundárních přeložek z hlediska jejich tvoření.

reassessment of existing information, has reason to suspect...

Pokud členský stát na základě podrobného odůvodnění v důsledku nových informací nebo přehodnocení stávajících informací provedeného po přijetí této směrnice shledá...

Český překlad je informačně o mnoho bohatší než anglická verze, a zároveň se tak stává i více nominálním. Stručné vyjádření [*a result of new information*] je amplifikováno do vyčerpávajícího sdělení *na základě podrobného odůvodnění v důsledku nových informací*, přičemž „podrobné odůvodnění“ postrádá ve výchozím textu jakýkoli ekvivalent stejně jako „přehodnocení provedené po přijetí směrnice“. Ačkoli se cení překladatelská snaha rozvést předávané informace co nejpodrobněji, v úředním dokumentu není podobné rozšiřování vždy žádoucí, protože může odkazovat na nereálné nebo neexistující údaje. Na obranu překladatele je ovšem dlužno říci, že příručka pro překlady textů EU vybízí autory různých jazykových verzí, aby vycházeli ze souvisejících dokumentů, kde dodatečná informace potenciálně figuruje:

„Rovněž je dobré se přesvědčit, zda nebyl v minulosti přeložen už nějaký podobný dokument. Pokud ano, je třeba v maximální možné míře používat stejné termíny a v případě legislativních textů (nařízení, směrnice, rozhodnutí,...) opět i stejné formulace.“²³⁸

Svůj podíl na odlišnostech mezi anglickou a českou variantou může mít i skutečnost, že česká verze nevzniká jako ryzí překlad, ale přihlíží i k dalším verzím, odkud lze doplňující informace přebírat (viz kap. 3.3.1).

České sekundární předložky zastupují v některých případech dokonce výchozí verbonominální tvary:

*cooperation in **dealing** with prevention of natural disasters*

*spolupráce v **oblasti** předcházení přírodním katastrofám*

Desubstantivní předložky většinou vznikají z jmen, která jsou lexikálně spíš abstraktní.²³⁹ V tomto ohledu se tedy spojení *v oblasti* velmi dobře hodí coby protějšek významově obecného slovesa *to deal with*, a navíc pomáhá rozrušit syntakticky náročný sled dalších jmen: *spolupráce zabývající se předcházením přírodním katastrofám*. Předložková spojení

²³⁸ Základní pravidla pro překlad dokumentů EU do češtiny, s. 3.

²³⁹ KROUPOVÁ, s. 114.

tak sice někdy vnímáme jako důležité znějící, ale nicneříkající „vycpávky“, ovšem stylisticky se jedná o výhodného substitučního pomocníka, který na jedné straně umožní zachovat dostatečně „odosobněný“, a tím pádem patřičně objektivní nominální tón, a na straně druhé rozděluje jednolitý tok substantiv na menší, srozumitelnější celky.

Čím méně předložek pisatel úředního dokumentu do svého projevu zapojí, tím více zaměstná pozornost a interpretační schopnosti čtenářovy. V angličtině je kumulace stejných předložek někdy poněkud monotónní, nicméně jasně odděluje jednotlivé segmenty jmenné fráze: *a demonstration of | the number of | redundancies and an explanation of | the unforeseen nature | of those redundancies* (41). Čeština se sice shodně s angličtinou pohybuje směrem doprava od jádra fráze, ale pádové koncovky už nesignalizují hranice mezi větnými členy tak přímočaře, přičemž svoji roli tu hraje i několikrát zmíněná zvuková shoda přípon na *-í*: *doložené uvedení počtu propouštění, jakož i vysvětlení nepředvídané povahy těchto propouštění*.

Třebaže uvedená konstrukce není přímo dvojsmyslná, při bližším pohledu si všimneme drobných významových nuancí, které mohou interpretaci textu znesnadnit: Verbální substantivum *propouštění* je odvozené od nedokonavého slovesa *propouštět* a označuje časově neomezený děj (např. firma průběžně propouští nadbytečné pracovníky); nadřazený výraz *počet* ovšem mnohem více implikuje představu *propuštění* jako jednorázové události (tedy rozvázání pracovního poměru, které postihlo určitý počet zaměstnanců). S představou počitatelnosti se tak spojuje spíše výraz *propuštění* (např. deset propuštění = propuštěných pracovníků v měsíci) nežli *propouštění*, které je kontinuální a postupné. Ani výchozí anglická verze neposkytne spolehlivé vodítko, protože podle OALD je substantivum *redundancy* počitatelné i nepočitatelné, a může proto znamenat jak *propouštění* (*the threat of compulsory redundancies*), tak *propuštění* (*I acceptet voluntary redundancy*).²⁴⁰ Teprve při pohledu na zbytek textu zjišťujeme, že překladatel pojmy nezaměnil, protože dokument hovoří o finančních náhradách pro společnosti, které v důsledku globalizačních změn na trhu musely v několika vlnách *propouštět* své zaměstnance.²⁴¹ Výraz *propouštění* tak sice v kombinaci s „počtem“ působí nezvykle, ale pragmaticky je správný, neboť odkazuje na proces, který se udál několikrát po sobě.

V příkladu 40 přejímá čeština explicitní předložky z anglického originálu: *measures to*

---

240 OALD.

241 EU, Dokument 4, AJ/ČJ.

implement the principle – opatření k uplatňování zásady, decisions in criminal matters – rozhodnutí v trestních věcech; jako další možnost transpozice se nabízí předložka vložená mezi členy *zásady uznávání (uplatňování zásady o vzájemném uznávání)*. Výsledná formulace se sice nedokáže zbavit určitého nádechu „právníčiny“, který snad až příliš kopíruje skladebné postupy příznačné pro *legal English*, nicméně v kontextu příslušného dokumentu zůstává právě díky předložkám víceméně jednoznačná.

Jakmile se ovšem ze syntagmatu ztratí i sémantický obsah předložek, nejkuli dalších upřesňujících výrazů, začne se přetížená struktura rozpadat:

the timescale for complaint submission by passengers and the replies delivered by NEB

termíny podání stížností cestujících a odpovědí NEB

Předložka *by* v anglické verzi jasně odkazuje na to, že cestující jsou nejen tvůrci písemných stížností, ale jsou také těmi, kdo je odevzdávají na příslušný úřad; orgány NEB naopak zodpovídají za to, že tazatelům doručí své vyjádření. České syntagma sice uvádí, že stížnosti přicházejí ze strany pasažérů (*stížnosti cestujících*), ale nijak neupřesňuje, zda cestující podávají své reklamace sami, nebo je za ně vyřizuje další subjekt. Překladatel navíc souřadně spojil *podání stížností a odpovědí*, kde český výraz „podat“ sice odpovídá anglickému *deliver*, ale netvoří kolokaci se slovem *odpověď* (zaužívané je spíše spojení *doručit odpověď*). Situaci navíc komplikuje nesklonná zkratka označující National Enforcement Bodies, protože není patrné, zda se jedná o *odpovědi od* (ze strany) *NEB*, nebo *odpovědi* (komu) *NEB*.

Ne vždy se snaha o kondenzovanost a absolutní věrnost originálu setká s úspěchem. Někdy není na škodu oprostít se od předlohy cizího jazyka, byť její forma zapadá do naší představy o tom, jak by měl vypadat administrativní text *par excellence*, a vsadit spíše na kritérium srozumitelnosti: *časové rozmezí, během něhož mohou cestující podávat stížnosti a NEB se k nim vyjádřit*.

4.2.3 Česká nominálnost v (ne)souladu s jazykovou typologií

Nesnáze při dekódování českých jmenných frází nevyplývají z neschopnosti mluvčích analyzovat svoji mateřštinu, ale pojí se k mnohokrát zmíněnému verbálnímu charakteru

českého jazyka: Čeština je typologicky naprogramována tak, že chápe okolní realitu dynamicky, tedy jako sled dějů a procesů, a aby se dokázala v popisu této reality orientovat, potřebuje i dostatečně dynamický vyjadřovací prvek, tedy sloveso. Taková definice o „dynamické povaze“ češtiny je poněkud abstraktní, ovšem J. V. Bečka ji osvětluje na příkladu beletristických vyprávěcích postupů: Čtenářsky atraktivní dílo, které má spád a apeluje na čtenářovu představivost, se neobejde bez přesného popisu časových vztahů, vidové bohatosti a jasné specifikace, kdo je konatel děje, na koho děj působí nebo co jej doprovází, přičemž všechny tyto okolnosti vyjadřují právě určité tvary slovesné.²⁴² Jinak řečeno dobrá detektivka nemůže fungovat tehdy, omezí-li se vyprávěč jen na odtažitý popis a nechá stranou dějové prvky jako návaznost událostí, interakci postav atd. Angličtina, kde se významový potenciál sloves s vývojem jazyka oslabil nebo rozměnil mezi sloveso jméno (viz fráze se sponovými slovesy, participia, gerundia, hojně užívání pasíva), se musela naučit orientovat ve výpovědi i bez sémantické opory, jakou poskytují slovesa češtině. Proto jsou nominální fráze pro anglické mluvčí bezproblémové (samozřejmě s určitými výhradami, které jsme průběžně zmínili), kdežto český uživatel začne v příliš dlouhé jmenné konstrukci záhy postrádat důvěrně známý „záchytný bod“, totiž sloveso.

Mnohdy stačí češtině i pouhé sponové sloveso *být* (příklad 30) nebo neurčitý slovesný tvar: *v některých případech může být **Vaše právo na vyrozumění další osoby o Vašem zadržení dočasně omezeno** → **Vaše právo vyrozumět další osoby*** (43). K podobným strategiím, jak členit nominální řetězec na menší složky, někdy sahá i angličtina a je pozoruhodné, že verbálními tendencemi se české překlady nechávají inspirovat méně ochotně než tendencemi nominálními. Fakt, že čeština někdy dosahuje dokonce vyšší míry nominálnosti než angličtina, souvisí nejen s jazykovými interferencemi, ale pravděpodobně také s obavou pisatelů, aby slovesné vyjadřování v úředním dokumentu nevyznělo příliš fádně nebo se nezdálo mnohomluvné.²⁴³

<p>43) In certain cases the right to inform another person of your detention may be temporarily restricted. In such cases the police will inform you of this.</p>	<p>V některých případech může být Vaše právo na vyrozumění další osoby o Vašem zadržení dočasně omezeno. V takovém případě Vás o tom policie informuje.</p>
--	--

242 BEČKA, J. V., Vyjadřování slovesné a jmenné.

243 *ibid.*

44) the knowledge about climate change is sufficient to trigger the political action and decision-making urgently needed in order to reduce emissions very substantially and to prepare for adaptation to unavoidable climate change	vědomosti o změně klimatu jsou dostatečné k tomu, aby mohly být zahájeny politické kroky a rozhodnutí nezbytně nutné k výraznému snížení emisí a k připravenosti na přizpůsobení se nevyhnutelné změně klimatu
45) When you are arrested and detained, you (or your lawyer) have the right to access essential documents you need to challenge the arrest or detention.	Pokud jste zatčen(a) a zadržen(a), máte (Vy nebo Váš právník) právo nahlédnout do podstatných dokumentů nutných k napadení Vašeho zatčení nebo zadržení.
46) Member States should ensure ensure [...] that effective investigative tools are available to enhance the investigator's capacities to identify child victims, guaranteeing that effective safeguards are in place to ensure democratic accountability in the use of such tools	Členské státy by měly zajistit, aby byly k dispozici účinné vyšetřovací nástroje ke zvýšení vyšetřovací kapacity k identifikaci dětských obětí a aby byly zavedeny účinné záruky, které zajistí demokratickou odpovědnost při používání těchto nástrojů
47) the Commission will organise as many meetings as may be needed with the NEB to tighten up and strengthen enforcement procedures	Komise zorganizuje dostatečný počet setkání s NEB, kolik bude nutných k posílení postupů určených k prosazování nařízení

Nominalizují se nejen infinitivy, ale také adverbia nebo celé vedlejší věty:

*effective investigative tools are available **to enhance the investigator's capacities to identify child victims** – účinné vyšetřovací nástroje **ke zvýšení** vyšetřovací kapacity **k identifikaci dětských obětí***

*decision-making **urgently needed in order to reduce emissions very substantially** – rozhodnutí **nezbytně nutné k výraznému snížení emisí***

*the right to access essential **documents you need to challenge the arrest or detention** – právo **nahlédnout do podstatných dokumentů nutných k napadení Vašeho zatčení nebo zadržení***

Nominální výrazy jsou voleny ryze účelově a mají abstrahovat výpověď od pomyslného konatele, aby bylo patrné, že jsou stanoviska nebo předpisy všeobecně platné. Pokud pisatel usiluje o to, aby sdělení zůstalo dostatečně odosobněné, může kromě podstatných jmen využít i slovesné prostředky, např. zvrtnou podobou sloves, trpný rod vyjádřený

verbonominálním přísudkem nebo podle anglického vzoru využít infinitiv: *k dispozici jsou účinné nástroje, kterými se zvýší vyšetřovací kapacita; potřebné dokumenty, jimiž lze Vaše zatčení či zadržení účinně napadnout* apod.

Pravdou zůstává, že slovesné vyjádření si většinou vyžádá určité doplňující výrazy, s nimiž narůstá objem textu. Překladatel tak čelí dilematu, kdy buď vyhoví požadavkům na stylovou hutnost a stručnost, nebo formu rozvolní ve prospěch obsahu. Na základě citovaných ukávek se zdá, že v oblasti postmodifikace překladatelé zachovávají věrnost stylovému kodexu administrativního jazyka a nechávají poněkud stranou skutečnost, že čeština nedokáže díky svým systémovým dispozicím beze zbytku kopírovat syntax anglické jmenné fráze. Pakliže touha po stylové vytržbenosti nevstoupí do konfliktu s požadavkem na zřetelnost informací, nelze jí nic vytknout; jakmile se ovšem administrativní dokument změní na pouhé stylistické cvičení, ztrácí vlastně důvod pro svoji existenci, kterým je především jasně, srozumitelně spravovat a zpravovat.

4.2.4 Anglická postmodifikace – shrnutí

Čeština jako ekvivalent anglické jmenné premodifikace využívá v zásadě dva typy vyjádření: buď nominální frázi rozvádí do vět s finitními slovesnými tvary, nebo ji ponechává v původní nominální formě a do popisu významových vztahů zapojuje předložkové a pádové vazby, případně další upřesňující výrazy (adjektiva, participia). Každý z popsaných způsobů skýtá určité výhody i nevýhody, a to jak v rovině sémantické, tak stylové.

Používání českých vedlejších vět lépe vyhovuje verbálnímu charakteru češtiny, která se opírá o dynamický potenciál slovesa, ovšem jako stylistický prostředek je méně úsporné. Stylovým požadavkům na hutnost a kondenzovanost vyjádření vycházejí vstříc nominální fráze v kombinaci s předložkami, které nefungují pouze jako gramatické morfémy, ale dokáží explicitně vystihnout syntakticko-sémantické vztahy jmenných konstituentů. Mezi předložkovými frázemi se jako prostředek multiverbizace hojně uplatňují sekundární (desubstantivní) přeložky.

Díky flexivnímu charakteru disponuje čeština na rozdíl od angličtiny také deklinačním systémem. Pádově vyjádřená závislost jmenných konstituentů je úsporná stejně jako předložkové vazby, nicméně kumulace substantiv, mezi nimiž českému mluvčímu chybí

orientační body v podobě předložek nebo slovesných tvarů, vyžaduje vyšší interpretační úsilí, a neúměrně dlouhé nominální řetězce se mohou dokonce stát nesrozumitelnými.

O srozumitelnosti a „přijatelnosti“ výsledného textu často rozhodují zvolené překladatelské postupy: pakliže překladatel mechanicky přejímá výchozí struktury a neuvažuje o systémových rozdílech angličtiny a češtiny, hrozí mu, že komplexní postmodifikaci nedokáže správně uchopit a ve výsledku předloží adresátovi nekoherentní text zatížený stylovými nedostatky, který bude příjemce jen obtížně dešifrovat. Zkušenosti překladatelé proto volí určité ústupky na úkor formy a nominální vyjadřování doplňují jazykovými prostředky, které sice mohou rozvolnit kondenzovanost textu, ale ve výsledku lépe odpovídají způsobům, jakými čeština jazykově popisuje okolní realitu.

4.3 *-Ing forms a -Ed participles v administrativním stylu*

V úseku o jazykové povaze anglických gerundií a participií (kap. 2.5) jsme zmínili jejich širokou využitelnost na poli syntaxe. *-Ing a -ed forms* mají schopnost zastávat různé syntaktické funkce a coby kondenzory šetřit mluvčímu čas i prostor při tvorbě komplexních výpovědí, čímž dokonale zapadají do koncepce administrativního stylu. Jelikož se jedná o tvary verbonominální, využívá čeština jako jejich ekvivalenty jak podstatná a přídavná jména, tak slovesa, přičemž je zajímavé, že i participia s ryze verbálním potenciálem někdy převádí do jmenných konstrukcí.

4.3.1 České jmenné protějšky anglických verbonominálních tvarů

4.3.1.1 *Substantiva a adjektiva*

48) Benchmarking of parental controls shows that most tools are only effective in English.	Ze srovnání rodičovských kontrol vyplynulo, že většina nástrojů funguje jen v angličtině
49) all scientific debate is merely an expression of scientific progress aimed at clarifying remaining uncertainties or doubts	veškeré vědecké diskuse jsou prostým projevem vědeckého pokroku, který usiluje o objasnění přetrvávajících nejistot či pochybností
50) the long-term effects of not investing enough in policies affecting children	dlouhodobě nedostatečné investice do politik, jež se týkají dětí

Výraz *benchmarking* je podle kritérií, jež Huddleston a Pullum používají pro odlišení

deverbálních podstatných jmen a gerundií, prototypickým substantivem, protože na sebe váže postponované členy předložkově a nikoli analyticky. Na druhé straně tomuto tvaru chybí determinátor, a tak je možné, že spadá více do přechodné kategorie deverbálních substantiv, která vyjadřují děje a procesy, takzvaných *complex event nominals*²⁴⁴ (kap. 2.5.1). Zbývající dva tvary už vykazují charakteristické rysy gerundiální. Příklad 49 je pravostranně doplněný dalším jménem, které zastupuje přímý předmět (*to clarify uncertainties*); výraz *investing* z ukázky 50 se předložkově připojuje ke členu *effects*, a chová se tedy jako typické substantivum v postmodifikaci, ovšem sám je rozvíjen adverbialně, což je rys vlastní slovesům.

Navzdory různým podskupinám, do nichž *-ing forms* v této syntaktické roli řadí lingvistika, využívá čeština ve všech analyzovaných příkladech coby protějšky podstatná jména (byť po dvakrát jde o substantiva slovesná – *srovnání, objasnění*). Adverbialní modifikaci (50) kompenzuje přídavné jméno (*nedostatečné investice*) a český překlad je i nadále propracovaný, poněvadž řetězec jmen, který se prvoplánově nabízí (*dlouhodobý vliv nedostatečného investování do politik*), je substituován do stručnější podoby, jež i tak dokáže zachovat klíčové informace z výchozí verze.

Krátký komentář si zaslouží i český ekvivalent příkladu 49, kde anglické syntagma kombinuje hned tři verbonominální tvary najednou: *progress aimed at clarifying remaining uncertainties or doubts*. Překladatel se vyhnul jmenné přetíženosti tak, že první participium přeformuloval do slovesné podoby (tedy nikoli *pokrok usilující o, nýbrž pokrok, který usiluje o*) a zbylým dvěma ponechal jejich nominální charakter (v prvním případě substantiva – *objasnění* –, v druhém adjektiva – *přetrvávajících*). Slovesným způsobem lze samozřejmě vyjádřit i gerundium *clarifying*, ovšem v takovém případě kumulaci jmenných elementů vystřídá kumulace vztažných vět: *pokrok, který usiluje o to, aby byly objasněny...* Jelikož tři nominální prvky za sebou zde výrazně nekomplikují interpretaci textu (možná i proto, že tentokrát není ve hře disharmonická přípona *-i*), můžeme konstatovat, že nominální vazby lze jako protějšky anglických *-ing forms* účelně využívat. „Využívání“ ovšem neznamena „nadužívání“ nebo dokonce „zneužívání“, poněvadž ne vždy je čeština připravená přijmout z verbonominálního páru pouze jeho jmenou část a i nadále vyznít srozumitelně a „česky“

---

244 VESELOVSKÁ, *English Syntax*, s. 97.

51) This [= stepping up the fight against discrimination and racism] should be based on full compliance with EU and national laws by all and on raising awareness of the societal interest of Roma integration.	Posílení boje proti diskriminaci a rasismu by mělo být založeno na úplném dodržování právních předpisů EU a vnitrostátních právních předpisů všemi a na zlepšení informovanosti o tom, že začleňování Romů je v zájmu společnosti.
52) the physical science of climate change is assessing the concrete implications of already existing levels of global warming caused by historical emissions	fyzikální věda o změně klimatu hodnotí konkrétní důsledky již existujících úrovní globálního oteplování způsobeného v minulosti vypouštěnými emisemi
53) sustainable reconstruction of the areas destroyed or damaged by the disasters must be undertaken in order to make good their economic and social losses	je nezbytné přistoupit k udržitelné obnově oblastí zničených či poškozených katastrofami, aby bylo možné napravit způsobené hospodářské a sociální ztráty
54) many natural systems on all continents and in most oceans are already affected by regional climate change through rising temperatures, changing rain and wind patterns and increased water scarcity	mnoho přírodních systémů na všech kontinentech a většina oceánů je již nyní ovlivněna regionální změnou klimatu spočívající ve zvyšování teploty, měnícím se poli větru a srážek a rostoucím nedostatkem vody
55) The Regulation applies to all flights from and within the European Union and to flights from outside the EU to an airport situated in the EU operated by EU-registered carriers	Výše uvedené se vztahuje na všechny lety v rámci Evropské unie a odlétající z území Evropské unie a pro lety z území mimo Evropskou unii letící na letiště situované uvnitř Evropské unie, které jsou provazované dopravcem registrovaným v Evropské unii
56) The Commission will consider intensifying infringement proceedings against Member States where, after that six month period, enforcement regimes do not appear to be effective and dissuasive as required by Regulation (EC) No 261/2004.	Komise zváží vyšší využívání řízení o porušení nařízení proti těm členským státům, kde se po lhůtě šesti měsíců, se (<i>sic!</i>) systémy prosazování nezdají účinné a dostatečně odrazující v souladu s požadavky nařízení (ES) č. 261/2004.

Příklad 49 svědčí do jisté míry o tom, že anglické gerundium si lze někdy snadno vyložit jako *-ing participle* ve funkci přívlastku. V tomto konkrétním případě zřejmě záměna smyslu nehrozí, neboť pojem „objasňující nejistota“ je sice poeticky znějící oxymóron, ovšem nepředpokládá se, že by podobné výrazivo proniklo do administrativních textů. Podobně jednoznačně můžeme určit povahu také participia *existing levels*, které je do češtiny převedeno slovesným adjektivem (*existující úrovně*).

Syntakticky obdobná struktura v příkladu 51 ovšem obsahuje výraz *raising*, jemuž

sémantika dovoluje stát před podstatnými jmény jako adjektivum se významu „rostoucí, zvyšující se“ (jak jsme konečně viděli na příkladu č. 2 a pojmu *awareness raising strategies*). Stejně tak ovšem výraz *raising* funguje jako gerundium, a tak syntagma *raising awareness* navzdory kontextu připouští dvojí interpretaci: Buď je výraz *raising* gerundiem, na něž se pojí pomyslný přímý předmět *awareness* (*zlepšení/zvýšení informovanosti*), nebo na druhém substantivu naopak závisí jako jeho modifikátor (*zvýšená informovanost/zvýšené povědomí*). Sémanticky zůstávají obě parafráze blízké, takže překladatel se zde nemusí obávat případného selhání, ovšem ze syntaktického hlediska jsou podobné struktury varovnými signály toho, že ne každá *-ing form* předcházející podstatnému jménu automaticky odpovídá anteponovanému přívlastku.

Stejným způsobem se chovají i syntagmata *raising temperatures* a *changing patterns*. Překladatel první *-ingový* tvar vyhodnotil jako gerundium (*zvyšování teploty*, nikoli *zvýšená teplota*) a druhý jako participium (*měníci se pole*). Další slovesné adjektivum do české verze proniklo jako nominální substitute předložky *through* → *spočívající v*; zřejmě i z toho důvodu nahradil překladatel první z *-ingových* syntagmat podstatným jménem, čímž se vyhnul kumulaci adjektiv s příponou *-ící* (*změna klimatu spočívající ve zvyšující se teplotě...*).

Česká adjektiva fungují i jako ekvivalenty *-ed participles*: *global warming caused by emissions* – *globální oteplování způsobené emisemi*; *areas damaged or destroyed by the disasters* – *oblasti zničené či poškozené katastrofami*. Fráze vznikly v obou jazycích nominalizací pasivních vět, a výrazy *způsobené*, *zničené*, *poškozené* jsou tedy vlastně adjektivizovaná příčestí s významem stavovým, která vyjadřují výsledek předchozího děje (působení, zničení, poškození).²⁴⁵ Stylově kultivovanější krátké tvary adjektiv²⁴⁶ jsou použity ve spojeních *posílení boje by mělo být založeno na...*, *většina oceánů je ovlivněna změnou klimatu*. Poněkud nepřesně byl zvolen adjektivní ekvivalent participia *increased* (54), které odkazuje v angličtině rovněž na důsledek děje, a nikoli na jeho průběh. Vyjádření *rostoucí nedostatek vody* by proto spíše odpovídalo *-ingovému* tvaru *increasing water scarcity*, zatímco zde uváděnou podobu *increased* přesněji nahrazuje výraz *zvýšený nedostatek*.

Překladatelský nezvládnutá je česká verze ukázky 55. Na překážku zde nejsou dlouhé

---

245 GREPL, s. 136, 214-215.

246 *ibid.*, s. 215.

tvary adjektiv (ačkoli výrazu *operated by* v administrativním stylu lépe vyhovoval tvar krátký – *letišť jsou provozována dopravcem*), poněvadž spisovná čeština je jako ekvivalenty slovesných příčestí připouští. Jako chybu nelze hodnotit ani výběr plurálové formy pro výraz *letišť*, protože denotát je i ve výchozím textu pouze obecný, a české množné číslo jej tedy může zastoupit. Překladatel si ovšem nedokázal ohlídat kongruenční vztahy mezi řídicím substantivem a závislým jménem: **letišť situované uvnitř EU, které jsou provozované* → *letišť situovaná uvnitř EU, která jsou provozovaná/provozována*. Jako protějšek ke jmennému tvaru z vedlejší věty se navíc v češtině nabízí i méně nominální formulace *letišť, která provozují dopravci registrovaní v EU*. Oficiální překlad je nezdařený nejen stylisticky (*lety letící na letišť*), ale i po stránce gramatické, což je v úředních dokumentech závažný prohřešek.

Ze stejného dokumentu pochází i příklad 56. Odhlédneme-li od porušení textové koherence (dvakrát se bezdůvodně opakuje zájmeno *se*) a chybného kladení interpunkce (nadbytečná čárka za slovem *měsíců*), dokládá ukázka situaci, kdy se nezkušený překladatel ztratí v řetězci jmen, který sám vyprodukoval. Gerundiální fráze s řídicím členem *intensifying* a závislým souslovím *infringement proceedings* přitom není extrémně náročná na interpretaci. Výraz *infringement proceedings* označuje administrativní postup, k němuž Evropská komise sahá, pokud některý z členských států nejedná v souladu s právním kodexem Unie. Toto právo lze vymáhat mimosoudní cestou v tzv. „řízení pro porušení povinností“ neboli „předběžném řízení ve sporné věci“.²⁴⁷ Ačkoli jsou i tyto termíny poněkud abstraktní, vyznívají bezpochyby přesněji než záhadné *využívání řízení o porušení nařízení*. I kdyby překladatel neměl k dispozici zaužívaný český ekvivalent, může zvolit obecnější vyjádření „Komise zváží důraznější zásah proti členským státům, kde se ani po šesti měsících systémy prosazování nezdaří účinné...“. Takto se překladatel dopustil několikerých chyb, kdy nebyl nejen schopen dohledat odpovídající termín a vyhovět stylovým požadavkům na podobu české jmenné fráze, ale bohužel ani zprostředkovat smysl sdělení.

Otázkou zůstává, nakolik můžeme v tomto ohledu hovořit o vlivu anglických nominálních tendencí na češtinu. Je pravda, že překladatele mohlo ke jmennému vyjadřování svést anglické gerundium *intensifying* a deverbální substantivum *proceeding*, kterým v češtině často odpovídají podstatná jména konatelská středního rodu s koncovkou

---

²⁴⁷ terminologie a definice převzaty z webových stránek Evropské komise (Porušení práva Společenství).

-í (viz např. ukázky 49, 51). S větší pravděpodobností je ovšem tato ukázka české nominálnosti spíš důsledkem nekvalitního překladu nežli snahy o nominální ladění administrativního textu.

4.3.1.2 České jmenné prostředky větné kondenzace

57) The European Parliament, having regard to the Commission proposal for a regulation establishing a European Union Solidarity Fund	Evropský parlament, s ohledem na návrh nařízení Komise o zřízení Fondu solidarity Evropské unie
58) After consulting the Committee of the Regions	po konzultaci s Výborem regionů,
59) Acting in accordance with the ordinary legislative procedure	v souladu s řádným legislativním postupem

Anglická slovesná participia v roli kondenzorů napomáhají vytvářet kostru specifických frází, které se objevují v určitých typech právně závazných dokumentů, např. rozhodnutích Evropského parlamentu, soudních rozsudcích atd (viz kapitola 3.2). Ustálené formulky se kladou před vlastní jádro textu, to jest před prezentaci úředního stanoviska nebo formulaci nově stanovených pravidel a předpisů, a příslušná instituce v nich definuje, co danému rozhodnutí předcházelo, případně se odvolává na zákonné podklady a postupy, jež mají toto rozhodnutí ospravedlnit a právně podepřít.

Čeština má možnost využít zde vlastních verbonominálních konstrukcí – přechodníků:

*Evropský Parlament, **bera** ohled na návrh Komise*

*... **jednaje** v souladu s řádným postupem*

Tyto tvary ovšem nabyly postupem času natolik archaického nádechu, že se i ve stylově ustrnulých administrativních dokumentech užívají jen jako součást zaužívaných obrátů. Jako ekvivalenty anglických participií navíc čelí funkčním omezením: jak uvádí Dušková, oproti anglickým participiím, kde se podmět řídicí věty a podmět polovětné konstrukce mohou lišit, musí implicitně vyjádřený podmět české přechodníkové vazby odpovídat podmětu věty hlavní.²⁴⁸ Další překážkou je pak tvorba minulých přechodníků, které vyjadřují předčasnost; minulé přechodníky se tradičně odvozují pouze od sloves dokonavých a z nedokonavých sloves se jako produktivní zachovaly pouze tvary slovesa

²⁴⁸ DUŠKOVÁ, 584.

být,²⁴⁹ takže nedokonavé *konzultovat* nelze uspokojivým způsobem v přechodník transformovat.

Coby další prostředek kondenzace lze využít i slovesná adjektiva odvozená od přechodníků (*Parlament mající ohled, jednající v souladu*). Tento typ přídavných jmen většinou odkazuje na souběžně probíhající děj, ale za určitých okolností je schopen označovat i trvalou, obecně platnou vlastnost modifikovaného substantiva.²⁵⁰ Oficiální překlad se jim zřejmě proto vyhýbá, aby nevyvolal klamný dojem, že ohled na Smlouvu o fungování EU doprovází všechna parlamentní rozhodování: *Evropský parlament mající ohled na Smlouvu o fungování Evropské unie, a zejména na čl. 82 odst. 2 této smlouvy*.

Participiální a gerundiální konstrukce tohoto typu fungují jako stylisticky úsporný ekvivalent vedlejších příslovečných vět: *Evropský parlament, jelikož bere ohled na nařízení Komise..., poté, co s Výborem regionů konzultoval* atd. Pakliže má český mluvčí v úmyslu zachovat stejně hutnou strukturu vyjadřování a nechce se uchýlovat k přechodníkům nebo slovesným adjektivům, může *-ingové* kondenzory nahradit jmennou frází. Syntagmata kombinující nominální a předložkové vazby zachovávají sémantiku potenciálních slovesných tvarů (Parlament bere ohled, konzultuje, jedná v souladu s...), a dokáží tedy vyjádřit okolnosti probíhajícího děje nebo události, přičemž jsou maximálně stručná a výstižná. Problém časové souslednosti, který jsme zmínili u přechodníků odvozených z nedokonavých sloves, lze jednoduše vyřešit výběrem odpovídající předložky: spojení *po konzultaci* (58) odkazuje na dějovou následnost, *při přípravě* (61) naopak na simultánní průběh dvou dějů.

60) Paying attention to the demands of children opens up a wide range of business opportunities.	Zohledněním požadavků dětí se otevírá široká škála obchodních příležitostí.
61) When preparing their Letter of Rights , Member States may amend this model in order to align it with their national rules	Při přípravě podoby svého poučení o právech mohou příslušné orgány tento vzor upravit tak, aby odpovídal jejich vnitrostátním předpisům
62) children can often pay for virtual goods via their mobile phones, by calling or texting	děti často platí za virtuální zboží prostřednictvím mobilního telefonu, telefonického hovoru nebo textové zprávy

249 PETR, 155, 422.

250 PETR, s. 423.

Někdy je předložkové spojení nahrazeno prostým pádem (v příkladu 59 instrumentálem) a ke slovu mohou přijít i výše zmíněné sekundární předložky (*prostřednictvím mobilního telefonu*). Nominalizace si ve dvou případech vyžádala i určité překladatelské posuny: v jedné z vět amplifikaci, tedy informační rozšíření – *při přípravě podoby svého poučení o právech* –, a v druhé redukci, kdy byly dvě předložkové fráze sloučeny do jedné:

*platba přes mobilní telefon, prostřednictvím telefonického hovoru
nebo textové zprávy*

→ *platba prostřednictvím mobilního telefonu, telefonického
hovoru nebo textové zprávy*

V této souvislosti stojí za zmínku, že překladatel onou redukcí vlastně porušil hierarchické uspořádání syntagmat. Zatímco anglická verze uvádí, že přes mobilní telefon lze platit dvěma způsoby, tedy zavoláním nebo zprávou, v českém překladu se zdá, jako by existovaly tři způsoby platby – mobilní telefon + volání + textová zpráva. Logická zkušenost napovídá, že v češtině nejde o tři nezávislé členy, nýbrž jeden sémanticky nadřazený a dva doplňující, ovšem vyžaduje-li textový typ přesnou a jednoznačnou interpretaci, je lépe sdělení přeformulovat a případně zachovat obě původní předložkové fráze: *platba přes mobilní telefon, prostřednictvím telefonického hovoru nebo textové zprávy / platba prostřednictvím hovoru nebo textové zprávy z mobilního telefonu*.

4.3.2 Infinitiv a verbalizace

63) there is political consensus in the EU on the vital importance of achieving the strategic objective of limiting the global average temperature increase to not more than 2 °C above pre-industrial levels	na úrovni EU panuje politický konsenzus o zásadním významu dosažení strategického cíle, kterým je omezit zvýšení průměrné globální teploty na nejvýše 2 °C oproti úrovni před průmyslovou revolucí
64) The Union has set itself the objective of maintaining and developing an area of freedom, security and justice.	Unie si stanovila cíl udržovat a rozvíjet prostor svobody, bezpečnosti a práva.
65) a final report will formulate proposals on the EU's future integrated policy on climate change in accordance with the mandate conferred on the committee and on the basis of all the	závěrečná zpráva poskytne návrhy pro budoucí integrovanou politiku EU v oblasti změny klimatu v souladu s mandátem, který byl výboru udělen a na základě všech informací, které výbor

information gathered by it in the course of its work	během své činnosti shromáždil
66) Such a Letter of Rights should be provided promptly to each arrested person when deprived of liberty by the intervention of law enforcement authorities	Takovéto písemné poučení by mělo být poskytnuto každému zatčenému neprodleně poté, co je zbaven svobody zásahem orgánů činných v trestním řízení
67) the information should be provided promptly in the course of the proceedings and at the latest before the first official interview of the suspect or accused person by the police or by another competent authority	tyto informace je třeba poskytovat v průběhu řízení neprodleně a nejpozději předtím, než je podezřelý nebo obviněný poprvé úředně vyslýchán policií nebo jiným příslušným orgánem.
68) Member States should ensure [...] that effective investigative tools are available to enhance the investigator's capacities to identify child victims, guaranteeing that effective safeguards are in place to ensure democratic accountability in the use of such tools	Členské státy by měly zajistit, aby byly k dispozici účinné vyšetřovací nástroje ke zvýšení vyšetřovací kapacity k identifikaci dětských obětí a aby byly zavedeny účinné záruky , které zajistí demokratickou odpovědnost při používání těchto nástrojů
69) as temperatures rise , these factors tend gradually to exacerbate global warming, owing to a positive feedback effect	vlivem vyšší teploty tyto mechanismy postupně zhoršují globální oteplování a mají účinek pozitivní zpětné vazby

S infinitivem coby neurčitý tvarem slovesným zůstáváme na pomezí nominálního vyjadřování, neboť infinitiv sdílí se jmény mnohé shodné rysy, mezi něž na úrovni syntaxe patří mj. schopnost zastávat roli podmětu, předmětu nebo přívlastku.²⁵¹ Zároveň si však infinitiv zachovává i část slovesného potenciálu, konkrétně gramatické kategorie způsobu, vidu a možnost vyjadřovat modalitu.²⁵² Infinitiv je stejně jako participia prostředkem větné kondenzace a v tomto ohledu jej lze dobře uplatnit coby protějšek anglických verbonominálních vazeb, má-li být zachována jejich sevřená struktura a zároveň sníženo riziko, že se kvůli nadměrnému hromadění jmen stane sdělení příliš těžkopádným a informačně přetíženým.

V příkladu 63 je infinitiv ekvivalentem anglického gerundia. Namísto deverbálních substantiv, která se jako protějšek gerundií prvoplánově nabízejí (*cíl udržování a rozvíjení prostoru svobody, bezpečnosti a práva*) začlenil překladatel do nominální fráze výraz, který

251 DUŠKOVÁ, s. 542.

252 PETR, s. 151-152.

silněji implikuje dějovost²⁵³ a jehož vidová forma zdůrazňuje také kontinuálnost tohoto děje. Příklad 63 ukazuje na snahu o kompromis mezi nominálním a verbálním vyjadřováním. Česká verze púlí anglickou komplexní postmodifikaci, přičemž v první části přejímá nominální strukturu (*konsenzus o zásadním významu dosažení strategického cíle*) a v části druhé vychází hned dvakrát vstříc slovesné češtině: postponovaný přívlastek *of limiting* transformuje do vedlejší věty a gerundium nahrazuje infinitivem. Překladatel si uvědomuje, že kompletně nominálním ekvivalentem by překročil únosnou hranici, po kterou je ještě příjemce schopen vnímat sémantické vztahy mezi neutry na *-í* (*dosažení strategického cíle omezení zvýšení průměrné globální teploty*), a proto volí pokud možno úsporné, ale syntakticky snáze přístupné vyjadřovací prostředky.

Podobnou strategii vidíme i na příkladu 65, kde jsou *-ed participles* nahrazena vztažnými větami, přičemž v jednom případě čeština zachovává trpný rod s nevyjádřeným konatelem (*mandát, který byl udělen*) a v dalším jej moduluje do aktivní podoby.

Vedlejší věty jako náhrada jmenných vazeb nejen že rozvíjejí substantiva coby přívlastky, ale jsou schopny vyjádřit i časové vztahy – předčasnost (66) nebo následnost (67) – tam, kde se anglická jmenná fráze se vyskytuje poněkud netypicky v roli příslovečného určení. V rámci vedlejších vět příslovečných můžeme zmínit i vyjádření podmiňovacího způsobu (68), který je v anglickém participiu přítomen pouze implicitně a vyplývá ze sémantiky předchozí věty. Příklad 68 je zároveň ilustrací toho, jak čeština nominálním způsobem převádí anglický infinitiv, a za předpokladu, že považujeme infinitiv za tvar na pomezí slovesa a jména, je tak v některých případech schopna vyšší míry nominálnosti než anglický originál: *tools to enhance the investigator's capacities to identify child victims – nástroje ke zvýšení vyšetřovací kapacity k identifikaci dětských obětí*.

Poslední z této série ukázek dokládá, že při překladu není nutné za každou cenu kopírovat syntaktickou výstavbu originálu. Čistě verbální vyjádření v angličtině (*as temperatures rise*) nahrazuje česká jmenná fráze (*vlivem vyšší teploty*), a místo nominální konstrukce, v níž je participium redukováno na úroveň předložky (*owing to positive feedback effect – následkem pozitivní zpětné vazby*) naopak překladatel volí souřadně připojenou větu.

---

253 BEČKA, J. V., Kapitoly o českém slovese.

4.3.3 Sémantické oslabení anglických *participles*

70) Member States may not prohibit, restrict, or impede the placing on the market of foods which comply with this Regulation or specific provisions adopted pursuant to this Regulation for reasons relating to their contaminant levels.	Členské státy nesmějí zakázat, omezit nebo činit překážky uvedení na trh potravin, které splňují podmínky stanovené tímto nařízením nebo zvláštními předpisy vydanými na základě tohoto nařízení, z důvodů množství kontaminujících látek.
71) It should include basic information concerning any possibility to challenge the lawfulness of the arrest	V poučení by měly být uvedeny základní informace o každé možnosti napadnout zákonnost zatčení
72) This Directive is without prejudice to the provisions of national law concerning safety of persons remaining in detention facilities.	Touto směrnicí nejsou dotčeny vnitrostátní právní předpisy, které se týkají bezpečnosti osob ve vazebních zařízeních.
73) criminal matters having a cross-border dimension	trestní věci s přeshraničním rozměrem

V českých textech se někdy neurčité slovesné tvary dokonce ztrácejí. Výraz *concerning* (71), které se používá buď jako adjektivum *týkající se*, nebo jako sekundární, „nominální“ předložka *s ohledem na/vzhledem k*, je redukován na jednoduchou předložku: *informace o*. Elipsou je i český protějšek fráze *persons remaining in detention facilities* – *osoby ve vazebních zařízeních*. Česká verze příkladu 70 dokonce úplně vypouští sémanticky vágní výraz *relating*, který označuje příslušnost podobně jako výše zmíněné předložky.

Uvedené participiální tvary ukazují na sémantickou vyprázdňenost anglických sloves, o které hovoří Vachek²⁵⁴. Neurčité slovesné tvary se zde stávají gramatickými morfémy, které pomáhají upřesňovat sémantické vztahy mezi jednotlivými prvky výpovědi, ale samy se svého významového obsahu de facto vzdaly. Nejmarkantněji se tato tendence projevuje u slovesa *have* z příkladu 73, které může i v anglické verzi snadno nahradit předložka: *criminal matters with a cross-border dimension*. Spojení *to have a cross-border dimension* můžeme považovat za jistý typ kolokace, kterému by ve slovesně dynamičtější češtině odpovídal plnovýznamový protějšek „přesahovat hranice“.

Proč tyto verbonominální tvary zůstávají v textové výstavbě i přesto, že v zájmu kondenzovanosti by jejich místo mohla zastávat předložka? Je pravděpodobné, že neurčité

²⁵⁴ *Selected Writings in English and General Linguistics*, s. 342.

slovesné tvary takto plní ve struktuře výpovědi funkci orientačních bodů, neboť třebaže jsou sémanticky oslabené, formálně jsme schopni je i nadále vnímat jako slovesa, která přetínají monotónní proud nominální fráze a člení je do menších, snáze vnímatelných celků podobně, jako to činí slovesa česká. I ve vysoce nominálních administrativních textech psaných „nominálním“ jazykem tak trvá snaha o přehledné, logické vyjadřování, které je klíčem ke srozumitelnosti a tím pádem i k naplnění komunikační funkce těchto stylových útvarů.

4.3.4 -Ing forms a -Ed participles - shrnutí

Jako nominální protějšky anglických *-ing (-ed) forms* se v češtině hojně uplatňují podstatná a přídavná jména. Při výběru odpovídajících ekvivalentů *-ingových* tvarů musí překladatel brát v potaz jejich syntaktickou pozici, aby byl schopen určit jejich substantivní nebo adjektivní funkci, přičemž u některých formulací je nutné orientovat se i podle širšího kontextu (*raising temperatures*). České jmenné fráze dokáží zastoupit i participia v úloze kondenzorů, k čemuž jim podobně jako u postmodifikace pomáhají primární i odvozené předložky.

Větné struktury s finitní slovesnou formou slouží v sémantické rovině ke specifikaci významových vztahů a na úrovni syntakticko-stylistické kompenzují přetíženost hutných nominálních struktur. Rovnováhu mezi slovesným a jmenným vyjadřováním pak zajišťuje český infinitiv, jenž je produktivním prostředkem kondenzace a zároveň v textu implikuje dějovost, která vyhovuje požadavkům na verbální dynamičnost českého jazyka.

5 ZÁVĚR

V úvodu této práce jsme si položili otázku, zda a jakým způsobem mohou anglické nominální tendence ovlivňovat vyjadřování verbálně vybavené češtiny v překladech administrativních textů. Nad analýzou konkrétních textových ukázek jsme se přesvědčili, že čeština v rámci těchto textových typů ke jmennému vyjadřování skutečně tíhne, a proto zbývá zamyslet se nad otázkou, jak velký je v tomto ohledu podíl angličtiny jako výchozího jazyka.

Teoretická pojednání o českém administrativním stylu, k nimž jsme odkazovali, se vesměs shodují na tom, že vyšší míra nominálnosti je pro tento funkční styl příznačná; nejedná se přitom jen o trend poslední doby, protože na nadužívání nominální „úředničtiny“ poukazuje s varovným podtónem J. V. Bečka už ve stati z 30. let minulého století. Zároveň lingvisté dodávají, že jmenné vyjadřování skýtá zvláště v administrativním stylu nesporné výhody: je stručné, hutné a svojí úsporností šetří čas tvůrcům dokumentů, přičemž by čas mělo šetřit i cílovému čtenáři. Právě posledně jmenovaný předpoklad ovšem nedochází za každých okolností svého naplnění.

Angličtina má v tomto ohledu oproti češtině určité výhody. V souladu se svým typologickým charakterem, o kterém se zmiňují Mathesius nebo Vachek, je totiž schopna uvažovat o okolní realitě celistvě, komplexně, a do zorného pole najednou pojmout nejenom hlavní děj nebo proces, ale také další potencionální okolnosti, které je doprovázejí. Jmenná fráze představuje ideální prostředek, jak takové vnímání okolního světa jazykově ztvárnit: má sama o sobě komplexní strukturu, která v premodifikaci umožňuje analytické hromadění atributů a v postmodifikaci do sebe úsporně, mnohdy jen za pomoci předložek, vstřebává fráze další, aby tak v jednom celku postihla právě okolnostní děje a stavy. Čeština naopak inklinuje k tomu popisovat procesy a události více izolovaně a členit výpověď do segmentů, k jejichž rozdělení výrazně napomáhá dynamický potenciál českého slovesa. „Dynamické“ české sloveso v rámci jednoho lexému vyjadřuje gramatické kategorie i sémantický obsah, a na úrovni textu tak slovesné tvary fungují jako pomyslné orientační body, v jejichž okolí pak příjemce hledá doplňující informace.

Má-li tvůrce českého administrativního textu při překladu vyhovět požadavkům na stručnost a hutnost, je jen logické, že se snaží co nejvíce profitovat z již hotových nominálních frází, které se mu nabízejí ve výchozí anglické verzi. Čeština sama disponuje

množstvím funkčních prostředků, jak jmenné fráze vytvářet (deklinačním systémem substantiv, možnostmi předložkových spojení, slovesnými adjektivy apod.), takže syntaktické překážky tvorbě české nominální fráze v cestě nestojí. Pakliže ovšem překladatel nedokáže vyhodnotit místa, kde se čeština už neobejde bez opory ve slovesném vyjádření, a mechanicky překopíruje anglickou jmennou strukturu, přestává být výsledná konstrukce jednoznačná a často i srozumitelná, protože v ní adresát postrádá právě záchytné body v podobě sloves.

Omezení při tvorbě českých nominálních frází na základě anglické předlohy tedy nevyplývají z toho, že by česká nominálnost byla negramatická, nýbrž ze systémově-pragmatických rozdílů mezi oběma jazyky, které češtině neumožní popisovat realitu natolik kondenzovaně, jak je to proveditelné v angličtině. Na výsledném charakteru českých nominálních konstrukcí se tak nutně podílí také kvalita překladu, respektive překladatelův cit pro vyjadřování v rodném jazyce a schopnost odhadnout míru, po jejímž překročení se už česká jmenná fráze stává přetíženou a z hlediska smyslu obtížněji uchopitelnou.

Pakliže se překladatelé nemusejí vyrovnávat s příliš implicitně naznačenými vztahy mezi anteponovanými členy (*community-led local development and integrated territorial investments*), levá strana fráze jim větší potíže nepůsobí, už proto, že čeština dokáže v kontrastu s angličtinou klást do premodifikace jen omezený počet členů. Mnohem komplikovanější je překlad modifikátorů napravo od řídicího výrazu: český překlad zde musí pracovat nejen se členy, které figurovaly v postmodifikaci už ve výchozím textu, ale navíc je kombinovat s výrazy, které sem byly přesunuty z anglické analytické premodifikace (*public-private partnerships aimed at reaching out to children – partnerství mezi soukromým a veřejným sektorem s cílem oslovit děti*). Stylově a syntakticky náročným se ovšem může stát i překlad zdánlivě jednoduché předložkové postmodifikace, zvláště vybírá-li překladatel ekvivalenty ze skupiny deverbativních substantiv s příponou *-í*: (*a demonstration of the number of redundancies and an explanation of the unforeseen nature of those redundancies – doložené uvedení počtu propouštění, jakož i vysvětlení nepředvídané povahy těchto propouštění*).

Podle teze Fr. Cuřína (1974) současná spisovná čeština k vyšší míře nominálnosti sama směřuje. Lze tudíž předpokládat, že pracuje-li překladatel s nominálním anglickým textem,

tato tendence se přirozeně zvýší, a to zvláště u textů administrativního typu, pro něž je i v češtině jmenné vyjadřování charakteristické. Za předpokladu, že překladatel rozumí svému řemeslu a uvědomuje si systémové rozdíly výchozího a cílového jazyka, je tedy vliv angličtiny spíš doplňujícím faktorem a prolíná se s určitou stylistickou dispozicí, která je v soudobé češtině už zakódována. Z předložených ukázek administrativních textů je patrné, že má-li překladatel povědomost o systémových odlišnostech angličtiny a češtiny, usiluje ve většině případů o rovnováhu mezi verbálním a nominálním vyjadřováním a vychází vstřícně kompromisu mezi formou a srozumitelností. Skutečnost, že navzdory této snaze zůstane jazyk úředních dokumentů nominálnější než jazyk např. stylu prostě sdělovacího, je už dále závislá spíš na normách a zvyklostech, na nichž administrativní styl staví.

Mezi překládanými dokumenty se objevují i pokusy méně zdařilé, kde česká nominálnost jasně odkazuje k syntaxi výchozího textu, buď proto, že se překladatel nenamáhal s přestylizováním, nebo proto, že nebyl schopen docenit zmíněné systémové rozdíly angličtiny a češtiny. V tomto kontextu bohužel nelze přesně určit, kdy se jedná o přímé pochybení překladatelovo a kdy jen v translačním procesu převzal formuli nebo termín, který, byť nemusí být optimální, už v obdobných textových typech zdomácněl. Pominout nelze ani vliv takzvané *EuroEnglish* a *euročeštiny* jako určitého profesního slangu, který se může zdát jazykově a stylově pokřivený běžnému uživateli, ale který v rámci Evropské unie zdárně funguje jako forma sociolektu.

Zde se k hodnocení nominální problematiky připojuje také hledisko uživatelské. Pojednání o stylistice většinou vznáší argument, že kritérium „přijatelnosti“ a „srozumitelnosti“ se odvíjí od žánrového zařazení textu a ne každý administrativní útvar musí být všeobecně přístupný široké škále adresátů; hodnotíme-li tedy nominální konstrukci *„Právnem na přístup k materiálům k případu by neměly být dotčeny vnitrostátní právní předpisy o ochraně osobních údajů a informací o místě pobytu svědků pod právní ochranou“* jako srozumitelnou a přijatelnou, zvažujeme přitom způsoby vyjadřování typické pro styl právnických dokumentů, kde ustálenost termínů a nominálních vazeb plní určitou komunikační funkci. Do konfliktu s tvrzením, že jsou některé typy administrativních textů určeny jen omezené skupině profesionálů a běžný uživatel si nemůže nárokovat, aby jim beze zbytku porozuměl, vstupuje ovšem samo funkční vymezení administrativního stylu, tj. funkce informativní, správní a řídicí. Pakliže má

administrativa účelně řídit a spravovat, měla by také efektivně a srozumitelně zpravovat co největší počet uživatelů. Proto není nikterak účelné zaměřovat strojenost a vyumělkovanost v jazyce úředních dokumentů za kultivovanou formu vyjadřování a domnívat se, že pro potřeby administrativního textu postačuje, vyhlíží-li patřičně „oficiálně“ a v našem případě dostatečně nominálně.

Průzkum nominálních tendencí angličtiny a češtiny na pozadí administrativního stylu, kde se na podobě českých jmenných konstrukcí podílí angličtina jako výchozí jazyk, je samozřejmě jen dílčí kapitolou v tématice anglické, respektive české nominálnosti. V případné další analýze by tak své místo mohly najít nejen úřední dokumenty, které vznikají v češtině nezávisle na cizím jazyce, ale také útvary z dalších funkčních stylů (žurnalistického, publicistického), které výstižněji reflektují nominální tendence v rovině mluveného jazyka; coby materiál pro zkoumání se dále nabízejí překlady z oblasti beletrie a texty prostě sdělovacího stylu, jež by souhrnně poskytly další údaje o tom, zda i jiné jazykové vrstvy kromě „úřední“ češtiny projevují sklony ke kondenzovanějšímu vnímání reality a k nominalizaci. Poznatky o struktuře jmenné fráze je dále možné rozšířit o úseky, které jsou v rámci této práce zmíněny jen okrajově, například o problematiku verbonominálních konstrukcí, jež slučují sémanticky oslabená slovesa a lexikálně dominantní jména, a coby prostředky multiverbizace tak vlastně kráčí opačným směrem než zhuštěné jmenné fráze.

Jak jsme ukázali, nominální tendence nepředstavují pouze jev syntaktický, ale přesahují do dalších jazykových plánů a souvisejí také se způsobem, jak daná jazyková komunita vnímá a popisuje svět kolem sebe. Tendence je jmennému vyjadřování v českém jazyce nelze přičítat pouze vlivu „nominální“ a „analytické“ angličtiny – třebaže ta se na nich v oblasti překladu podílí – a stejně tak nelze českou nominálnost puristicky zavrhnout jen na základě toho, že je mnohdy neobratně uchopena v administrativních textech. Nominální vyjadřování je produktivním nástrojem, který má v patřičných komunikačních situacích své místo a opodstatnění, ovšem čeští mluvčí a pisatelé by ani v rámci administrativního jazyka neměli opomínat, že češtině se nabízí množství dalších způsobů vyjadřování, které by v rámci jazykové rozmanitosti bylo škoda nepoužívat a nevyužívat.

6 ENGLISH RÉSUMÉ

The diploma thesis discusses the nominal tendencies in English and their possible counterparts in Czech with respect to their use in the administrative style. The English and Czech languages differ one from another in their functional typology, i.e. whereas English is characterised as a “nominal” language which puts the semantic weight mostly on the nominal forms, Czech is usually labeled as a language with a strong verbal dynamism profiting from the rich semantic content of the finite forms of verbs. (see Poláčková 1988, Vachek 1976) This evokes the question whether Czech language can utilize the nominal expression in the same extent as English does.

The description of the nominal tendencies phenomenon is based on the cross-linguistic analysis of the European Union administrative texts where English versions served as source texts for the Czech translations. The analysis summarizes not only the possible Czech equivalents of English noun phrases, but it takes into consideration also the quality of translation, i.e. whether Czech translators succeeded in transposing the structures of a nominal language into the Czech “verbal” system without disrupting the stylistic patterns and the semantic value of transmitted message. This type of evaluation cannot ignore a phenomenon of so-called *Eurospeak* (*EuroEnglish*, *EuroCzech* etc.) which are the terms for the sociolects whose vocabulary and partly the other linguistic plans have been affected by the specific way of communication in the community of EU institutions and offices (see Gibbová 2009, Hoffmannová & Šimandl 2008).

The notion of nominal and verbal character of the two languages is related to their pragmatic conception of reality. English describes processes and events in their totality by means of condensed clusters expressing simultaneously the central points of an event/state as well as the information in the background (see Tárníková 2007); thus an English noun phrase represents an ideal device to project such a holistic approach into syntactic structures due to its complex character, its capacity to incorporate the different parts of speech as modifiers, and its elasticity related to enlarging the scope of postmodification. Czech language, on the other hand, tends to dissociate the events and processes into minor units and to perceive them as a continuous series of actions that are organized within the main and subordinated clauses. (see Vachek 1976)

The nominal expression contributes widely to the syntactic arrangement of the

administrative texts and to the related stylistic requirements of brevity, compactness and logic ordering of the individual elements (clarity and intelligibility are the reason why the English administrative style utilizes namely postmodification where the semantic relations of the constituents are given explicitly due to the presence of prepositions). Although there is a substantial occurrence of nominal elements in the Czech administrative texts, the Czech language is not able to produce extremely long nominal chains without risking the loss of coherence and cohesion because it needs at least a minimal amount of verbal markers within a clause; consequently, if the Czech translators adopt mechanically the English nominal structures, the translation still remains grammatical, but the correct interpretation of semantically overloaded construction will become exacting.

The analysis of the nominal tendencies in the administrative style concentrates on the three major topics: premodification, postmodification and verbo-nominal expressions (gerund and participles in particular). In the domain of premodification the translators usually tackle the problems of analytic catenation of English nouns that, apart from a few exceptions, does not occur in Czech; moreover, the absence of grammatical words in premodification results in reduced explicitness and potential ambiguity in the meaning of a NP (see e.g. Knittlová 2010). Where Czech lacks a suitable adjectival equivalent, it transposes English substantive premodifiers into postmodification, specifying the semantic relations of the constituents by means of declination morphemes and prepositional phrases.

Regarding postmodification, Czech language utilizes two main strategies: either it combines the declined forms of nouns and adjectives together with preposition phrases mentioned above, or it develops the syntactic pattern into subordinate clauses (which is, in fact, a process opposing nominalization). The use of clauses with finite verbs forms complies with the verbal character of Czech, but it is less economical stylistically. The effect of information density and brevity is produced by using the Czech types of noun phrases; however, extremely long and complicated nominal chains, especially if they contain the monotonous homophonic suffix *-í* of Czech neuter nouns, usually “disintegrate”, so that a recipient cannot decode them easily and unequivocally. Therefore, the experienced translators prefer, where possible, the semantic value of the text to its rigidly administrative form, and they combine nominal constituents with such linguistic devices that loosen the compactness of a nominal structure but conform to the Czech linguistic conception of describing reality.

The English -ing forms and -ed participles have the Czech nominal counterparts in the form of nouns and adjectives. The uniform suffix -ing does not allow to differentiate English deverbal nouns, adjectives, participles and gerunds morphologically, so their actual semantic value can be retrieved just with respect to their syntactic position (in fact, even this criterion is not sufficient universally, as it is demonstrated by the example 54, p. 104: *natural systems affected by regional climate change through **rising temperatures, changing rain and wind patterns***), thus the translators must always consider the contextual meaning of the whole phrase. These verbo-nominal expressions are the important devices of the complex condensation because they are able to capture the simultaneity of events and processes, describe the different circumstances and provide the background information within the limits of one sentence. Czech replaces these condensers mostly by nouns and adjectives in prepositional phrases, and if such a structure becomes too dense, the nominal elements can alternate with the infinitive as a productive device of the syntactic condensation.

The analysis of the text samples revealed that the Czech language has, despite its traditionally “verbal” character, certain dispositions to be nominal, but these tendencies are related to the specific communicative situations in a significant way. The inclination to the nominal expressions in the administrative style has been commented repeatedly in the Czech theoretical works discussing functional styles (see e.g. Bečka 1940, Cuřín 1974, Čechová 2008). It is logical that these tendencies can intensify under the influence of nominal English in the domain of translating, but English as the source language does not represent the sole factor determining the level of nominal expression in the Czech translations.

Naturally, we cannot ignore the role of a translator. The text samples give the evidence that if a translator realizes the functional differences between English and Czech, he mostly tends to balance the prototypical nominal features of the administrative style with the need of Czech verbal markers. Contrarily, there are some examples of translations where translators either did not concentrate on the proper stylization, or they were not able to assess the formal distinctive features of the two languages, so they adopted the source structures more or less unthinkingly, which led to the disrupted syntactic patterns and the inadequate transmission of the semantic content. Nevertheless, it is not easy to determine when these are the translation lapses and when the translators just copied the formulas and

terminology that seem stylistically distorted according to the ordinary speaker's criteria, but that are fully acceptable in the viewpoint of Eurospeakers.

It is important to mention one more criterion for evaluating the Czech administrative translations which is the role of recipients. In most cases, the works on stylistics argue that the administrative style comprises a heterogeneous variety of genres with a different groups of addressees where some of the highly specific text types are intended just for the circle of professionals (see Crystal & Davy 1973). Thus if a legal text sample is, in spite of its higher nominal level, labeled as “comprehensible” and “accessible”, we take into consideration that its content will be read especially by the experts in jurisdiction who utilizes the nominal constructions as an integral and stabilised part of their written expression. On the other hand, the statement about the limited readership of the official documents conflicts with the main function of the administrative style that is defined in brief as “administer, govern and inform” (Čechová 2008). Whether this style is supposed to *administrate* effectively, it should provide the comprehensible and purposeful *administrative texts* to the largest possible group of recipients; hence we should not confuse the affected and artificially nominal style with the cultivated expression and to prefer a form conforming to style to the content of message.

As we demonstrated, the nominal tendencies in both English and Czech languages stand for a phenomenon which, apart from syntax, extends the other linguistic plans, and is related to the ways how a particular language community describes the reality. The nominal tendencies in Czech cannot be associated only with the influence of “nominal” and “analytic” English as a source language (although English mediates these tendencies in the translation process), and equally they cannot be condemned as inappropriate means of expression only because of their potentially awkward representation in the administrative texts. Nominal expression undoubtedly has its specific role in particular communicative situations and styles; on the other hand, even in the domain of administrative texts the Czech speakers should not ignore the fact that the Czech language can profit also from the different language devices which contribute to the language diversity in general.

7 SEZNAM POUŽITÝCH A CITOVANÝCH ZDROJŮ

BEČKA, Josef Václav. Kapitoly o českém slovese. In: *Naše řeč*. 1933, roč. 17, č. 8. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i., 1916-2012, s. 225-233. Dostupné také online z:

<<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?vol=17#h7>>.

BEČKA, Josef Václav. Vyjadřování slovesné a jmenné. In: *Naše řeč*. 1940, roč. 24, č. 5-6. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i., 1916-2012, s. 139-152. Dostupné také online z:

<<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?vol=24#h5>>.

BOZDĚCHOVÁ, Ivana. „Vliv angličtiny na češtinu.“ In: DANEŠ, František a kol., ed. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, 1997, s. 271-279.

CRYSTAL, David. DAVY, Derek. *Investigating English Style*. London: Longman, 1973.

CUŘÍN, František. *Vývojové tendence současné spisovné češtiny*. 2. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974.

ČECHOVÁ, Marie a kol. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008.

ČECHOVÁ, Marie. Charakteristika administrativního stylu. In: *Naše řeč*. 1989, roč. 72, č. 1. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i., 1916-2012, s. 1-10. Dostupné také online z:

<<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6810>>.

ČMEJRKOVÁ, Světa a kol. *Jak napsat odborný text*. Voznice: Leda, 1999.

DANEŠ, František a kol. *Mluvnice češtiny 3. Skladba*. Praha: Academia, 1987.

DUŠKOVÁ, Libuše a kol. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 3. vydání. Praha: Academia, 2006.

EUROPEAN COMMISSION. National competent authorities [online]. Evropská unie, 1995-2012. Datum poslední revize 3. 8. 2012 [cit. 6. 8. 2012]. Dostupné z:

<http://ec.europa.eu/transport/passengers/air/air_en.htm>.

EVROPSKÁ KOMISE. Porušení práva Společenství [online]. Evropská unie, 1995-2012. Datum poslední revize 19. 6. 2012 [cit. 9. 8. 2012]. Dostupné z:

<http://ec.europa.eu/eu_law/infringements/infringements_cs.htm>.

EVROPSKÁ KOMISE. Základní pravidla pro překlad dokumentů EU do češtiny [online]. Verze 03/2011. *Materiály pro překlady a tvorbu textů*. EU 1995-2012. Datum poslední revize 18. 7. 2012 [cit. 30. 7. 2012]. Dostupné z:

<http://ec.europa.eu/translation/index_cs.htm>.

GIBOVÁ, Klaudia, Nominalizácia a s ňou súvisiace faktory v preklade dokumentov EÚ z anglického do slovenského jazyka. In: SIPKO, Jozef. CHOVANEC, Marek. ZUBENKO, Eugen, eds. *4. študentská vedecká konferencia. Zborník príspevkov*. Prešov: Prešovská univerzita, 2009, s. 329-340.

GIBOVÁ, Klaudia. EU Translations as the Language of a Reunited Europe

Reconsidered. In: FERENCÍK, Milan. HORVÁTH, Juraj, eds. *Language, Literature and Culture in a Changing Transatlantic World. International conference proceedings (April 22-23, 2009)*. Prešov: Prešovská univerzita, 2009, s. 145-153. Dostupné také online z:

<<http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Ferencik2/>>.

GREPL, Miroslav. KARLÍK, Petr. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998.

GRYGOVÁ, Bronislava. Morphological Typology. Comparison of English and Czech [výukový materiál, .ppt]. Univerzita Palackého, Katedra anglistiky a amerikanistiky.

HAVRÁNEK, Bohuslav. Cizí jazyk a cizí slova. In: *Slovo a slovesnost*. 1938, roč. 4, č. 4. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i., 1935-2012, s. 255-256.

HOFFMANNOVÁ, Jana. ŠIMANDL, Josef. „Euročeština“ v lucemburských překladech dokumentů Evropského parlamentu. In: *Naše řeč*. 2008, roč. 91, č. 3. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i., 1916-2012, s. 113-126.

HUDDLESTON, Rodney. PULLUM, Geoffrey K. *The Cambridge Grammar of the English Language*. New York: Cambridge University Press, 2002.

KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010.

Konkurence jmenných a složených tvarů přídavných jmen; konkurence přídavných jmen a přičestí trpného [online]. *Internetová jazyková příručka*. Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2008-2012 [cit. 20. 5. 2012]. Dostupné z:

<<http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=420>>.

KRAUS, Jiří. Jazyk hospodářských dokumentů a písemností. In: DANEŠ, František a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, 1997, s. 92-96.

KROUPOVÁ, Libuše. Klasifikace sekundárních předložek z hlediska jejich tvoření. In: *Naše řeč*. 1984, roč. 67, č. 3. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i., 1916-2012, s. 113-117. Dostupné také online z:

<<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6455>>.

KÝTOVÁ, Kateřina. *Překladové univerzálie v textech EU: Právně závazné texty a oficiální dokumenty*. Olomouc, 2011. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra anglistiky a amerikanistiky. Dostupné také online z:

<<http://portal.upol.cz>>.

Lingea Lexicon 5, verze 5.0.0.0 [software]. Lingea s. r. o., 2008.

MARTINCOVÁ, Olga a kol.. *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2*. Praha: Academia, 2004.

MATHESIUS, Vilém. O nominálních tendencích v slovesné predikaci novoanglické. In: *Sborník filologický*. 1913, 4. ročník. Praha: III. třída České akademie věd a umění, s. 325-339.

MATHESIUS, Vilém. VACHEK, Josef (ed.). *A Functional Analysis of Present Day English on a General Linguistic Basis*. Překlad Libuše Dušková. Praha: Academia, 1975.

- MENHARD, Zdeněk. Nominální tendence v angličtině. In: *Cizí jazyky*. 1993-1994, roč. 37, č. 9-10. Plzeň: Fraus, 1957-?, s. 332-339.
- Město Plzeň. Poradna městského obvodu Plzeň 5 – Křimice. *Plzeň – bezpečné město* [online]. Magistrát města Plzně, 2012 [cit. 20. 7. 2012]. Dostupné z: <http://www.bezpecnemesto.eu/poradna/ap_4/aid_5/detail.aspx>
- Oddělení současné lexikologie a lexikografie ÚJČ AV ČR, v. v. i. *Databáze heslářů* [online]. Verze 5.6. Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2005-2012. [cit. 9. 6. 2012]. Dostupné z: <<http://lexiko.ujc.cas.cz/index.php>>.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary (OALD)* [online]. 2012. Oxford University Press, 2011. Dostupné z: <<http://oald8.oxfordlearnersdictionaries.com/>>.
- PETR, Jan a kol. *Mluvnice češtiny 2. Tvarosloví*. Praha: Academia, 1986.
- POLÁČKOVÁ, Milena. K poměru nominálních a verbálních tendencí mezi češtinou a angličtinou z hlediska překladu. In: *Philologica Pragensia*. 1988, roč. 70, č. 4. Praha: Academia, 1963-2012, s. 21-26.
- POLDAUF, Ivan. *Mluvnice současné angličtiny I*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1951.
- Portail lexical. *Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales* [online]. CNRTL, 2012 [cit. 1. 7. 2012]. Dostupné z: <<http://www.cnrtl.fr/portail/>>.
- PYM, Anthony. The European Union and its Future Languages. Questions for Language Policies and Translation Theories [online]. 2002. Anthony Pym, 2012 [cit. 18. 3. 2012]. Dostupné z: <<http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/translation/translation.html>>.
- QUIRK, Randolph. GREENBAUM, Sidney. LEECH, Geoffrey. SVARTVIK, Jan. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. New York: Longman Group Ltd., 1985.
- SGALL, Petr. Typy jazyků a jejich základní vlastnosti. In: *Slovo a slovenost*. 1993, roč. 54, č. 4. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, 1953-2012, s. 271-277.
- SCHÄFFNER, Christina. *Strategies of translating political texts*. In: TROSBORG, Anna, ed. *Text Typology and Translation*. Philadelphia PA: John Benjamins Publishing Company, 1997, s. 119-143.
- ŠABRŠULA, Jan a kol. *Základy francouzské lexikologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979,
- TÁRNYIKOVÁ, Jarmila. *Sentences Complexes in Text. Processing strategies in English and in Czech*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007.
- VACHEK, Josef. *A brief survey of the historical development of English*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978.
- VACHEK, Josef. *Selected Writings in English and General Linguistics*. Praha: Academia, 1976.

VESELOVSKÁ, Ludmila. *English Morphology and Morphosyntax: Syllabi, Examples and Exercises*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005.

VESELOVSKÁ, Ludmila. *English Syntax: Syllabi, Examples and Exercises*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006.

7.1 Seznam primární zdrojů

EVROPSKÁ UNIE 1995-2012.

- 1) Communication from the Commission to the European Parliament and the Council pursuant to Article 17 of Regulation (EC) No 261/2004 on the operation and the results of this Regulation establishing common rules on compensation and assistance to passengers in the event of denied boarding and of cancellation or long delay of flights {SEC(2007) 426} /* COM/2007/0168 final */ [online]. Datum poslední revize 4. 4. 2007 [cit. 3. 4. 2012]. Dostupné z:
<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0168:FIN:EN:HTML>>.

SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ podle článku 17 nařízení (ES) č. 261/2004 o uplatňování a výsledcích uvedeného nařízení, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů.

- 2) COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS. European Strategy for a Better Internet for Children /*COM/2012/0196 final */ [online]. Datum poslední revize 2. 5. 2012 [cit. 12. 5. 2012]. Dostupné z:
<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52012DC0196:EN:NOT>>.

SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ. Evropská strategie pro internet lépe uzpůsobený dětem.

- 3) DIRECTIVE 2012/13/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings [online]. Vydáno 22. 5. 2012 [cit. 1. 6. 2012]. Dostupné z:
<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32012L0013:EN:NOT>>.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU ze dne 22. května 2012 o právu na informace v trestním řízení.

- 4) REGULATION (EC) No 1927/2006 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 20 December 2006 on establishing the European Globalisation Adjustment Fund [online]. Vydáno 20. 12. 2006 [cit. 13. 6. 2012]. Dostupné z:
<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006R1927:EN:NOT>>.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1927/ES ze dne 20. prosince 2006 o zřízení Evropského fondu pro přizpůsobení se globalizaci.

- 5) COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS National Roma Integration Strategies: a first step in the implementation of the EU Framework /* COM/2012/0226 final */ [online]. Datum vydání 21. 5. 2012 [cit. 2. 6. 2012]. Dostupné

z:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52012DC0226:EN:NOT>>.

SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ Vnitrostátní strategie integrace Romů: první krok při provádění rámce EU.

- 6) Case C-283/09: Judgment of the Court (First Chamber) of 17 February 2011 (reference for a preliminary ruling from the Sąd Rejonowy Warszawa — Republic of Poland) — Artur Weryński v Mediatel 4B Spółka z o.o. (Judicial cooperation in civil matters — Taking of evidence — Examination of a witness by the requested court upon application by the requesting court — Payment of witness expenses) [online]. Datum vydání 17. 2. 2011 [cit. 13. 7. 2012]. Dostupné z:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62009CA0283:EN:NOT>>.

Věc C-283/09: Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 17. února 2011 (žádost o rozhodnutí o předběžné otázce Sąd Rejonowy Warszawa — Polská republika) — Artur Weryński v. Mediatel 4B Spółka z o.o. („Soudní spolupráce v občanských věcech — Dokazování — Výslech svědka dožádaným soudem na žádost dožadujícího soudu — Náhrady náležitější svědkům“).

- 7) Effects of the global economic crisis on developing countries European Parliament resolution of 8 October 2009 on the effects of the global financial and economic crisis on developing countries and on development cooperation [online]. Datum vydání 8. 10. 2010 [cit. 1. 7. 2012]. Dostupné z:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52009IP0029%2801%29:EN:NOT>>.

Dopady celosvětové hospodářské krize na rozvojové země Usnesení Evropského parlamentu ze dne 8. října 2009 o dopadech celosvětové finanční a hospodářské krize na rozvojové země a rozvojovou spolupráci.

- 8) Resolution of the European Parliament of 10 May 2011 with observations forming an integral part of its Decision on discharge in respect of the implementation of the budget of the European Police College for the financial year 2009 [online]. Datum vydání 10. 5. 2011 [cit. 30. 6. 2012]. Dostupné z:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011BP0927%2838%29:EN:NOT>>.

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 10. května 2011 obsahující připomínky, které jsou nedílnou součástí jeho rozhodnutí o udělení absolutoria za plnění rozpočtu Evropské policejní akademie na rozpočtový rok 2009.

- 9) European Parliament resolution of 17 June 2010 on the floods in central European countries, in particular Poland, the Czech Republic, Slovakia, Hungary and Romania, and in France [online]. Datum vydání 17. 6. 2010 [cit. 26. 6. 2012]. Dostupné z:

<<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P7-TA-2010-241>>.

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 17. června 2010 o záplavách ve středoevropských zemích, především v Polsku, v České republice, na Slovensku,

v Maďarsku a v Rumunsku a ve Francii.

- 10) Scientific facts of climate change: findings and recommendations for decision-making European Parliament resolution of 21 May 2008 on the scientific facts of climate change: findings and recommendations for decision-making (2008/2001(INI)) [online]. Datum vydání 21. 5. 2008 [cit. 25. 6. 2012]. Dostupné z:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008IP0223:EN:NOT>>.

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 21. května 2008 o vědeckých poznatcích o změně klimatu: zjištění a doporučení pro rozhodování (2008/2001(INI)).

- 11) Recommendation for a COUNCIL RECOMMENDATION on the Czech Republic's 2012 national reform programme and delivering a Council opinion on the Czech Republic's convergence programme for 2012-2015 /* COM/2012/0303 final */ [online]. Datum vydání 31. 5. 2012 [cit 20. 7. 2012]. Dostupné z:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52012DC0303:EN:NOT>>.

Doporučení pro DOPORUČENÍ RADY k národnímu programu reforem České republiky na rok 2012 a stanovisko Rady ke konvergenčnímu programu České republiky na období 2012–2015.

- 12) Decision No 1720/2006/EC of the European Parliament and of the Council of 15 November 2006 establishing an action programme in the field of lifelong learning [online]. Datum vydání 15. 11. 2006 [cit. 21. 6. 2012]. Dostupné z:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006D1720:EN:NOT>>.

Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č 1720/2006/ES ze dne 15. listopadu 2006 , kterým se zavádí akční program v oblasti celoživotního učení.

- 13) Opinion of the European Economic and Social Committee on the 'Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Consumer Programme 2014-2020' [online]. Datum vydání 28. 3. 2012 [cit. 3. 7. 2012]. Dostupné z:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52012AE0802:EN:NOT>>.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o programu Spotřebitelé na období 2014–2020 COM(2011) 707 – 2011/0340 (COD).

ANOTACE

Jméno autora:	Bc. Eva Nováková
Název katedry a fakulty:	Katedra anglistiky a amerikanistiky Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci
Název diplomové práce (česky):	Nominální tendence v angličtině a jejich české ekvivalenty ve vybraných funkčních stylech s přihlédnutím k administrativním dokumentům EU z databáze EUR-Lex
Název diplomové práce (anglicky):	Nominal Tendencies in English and Their Czech Equivalentents (in Selected Functional Styles) with respect to EU administrative documents in database EUR-Lex
Vedoucí diplomové práce:	Doc. PhDr. Václav Řeřicha, CSc.
Počet znaků:	237 000
Počet titulů použité literatury:	39
Jazyk práce:	čeština

Klíčová slova:

nominálnost – jmenná fráze – modifikace jmenné fráze – syntaktická rovina – stylistická rovina – administrativní styl – překlad – otázka srozumitelnosti a účinku na čtenáře

Charakteristika:

Diplomová práce se věnuje nominálním tendencím v angličtině a jejich českým ekvivalentům na pozadí administrativního stylu. Jako materiál pro analýzu byly použity úřední dokumenty Evropské unie veřejně přístupné z webové databáze EUR-Lex. Srovnání dvou jazykových verzí, kde angličtina slouží za výchozí jazyk, se soustředí na otázku, zda a do jaké míry ovlivňují nominální tendence v angličtině český překlad.

Práce podrobněji zkoumá syntaktickou a sémantickou strukturu anglické jmenné fráze a přihlíží k možným způsobům nominálního vyjadřování v češtině, přičemž se zamýšlí také nad stylovým účinkem, jaký mají pořízené překlady na čtenáře. Zvláštní pozornost je věnována třem jazykovým jevům, totiž premodifikaci, postmodifikaci a verbonominálnímu vyjadřování (gerundiím a participiím).

ANNOTATION

Author:	Bc. Eva Nováková
Department and Faculty:	Department of English and American Studies Philosophical Faculty of Palacký University
Title in Czech:	Nominální tendence v angličtině a jejich české ekvivalenty ve vybraných funkčních stylech s přihlédnutím k administrativním dokumentům EU z databáze EUR-Lex
Title in English:	Nominal Tendencies in English and Their Czech Equivalentents (in Selected Functional Styles) with respect to EU administrative documents in database EUR-Lex
Supervisor:	Doc. PhDr. Václav Řeřicha, CSc.
Number of signs:	237 000
Number of bibliography and source titles:	39
Language:	Czech

Key Words:

nominal tendency – noun phrase – modification of a noun phrase – syntactic level – stylistic level – administrative style – translation – comprehensibility – stylistic effect on recipients

Characteristics:

The diploma thesis describes the English nominal tendencies and their Czech equivalentents with respect to the administrative style. The cross-linguistic analysis is based on the EU administrative documents from the online database EUR-Lex where the English language versions served as a point of departure for assessing whether and how English nominal tendencies influence the Czech translations.

The thesis examines the syntactic structure of the English noun phrase and compares its functional and semantic properties to the different ways of Czech nominal expressions, having regard to the quality of translation and its effect on the potential recipients. Special attention is paid to the three phenomena within English nominal tendencies and their respective Czech counterparts: premodification, postmodification and verbo-nominal expressions (gerundial and participial forms).